

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Marek Bartoš

Hlavní líčení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28. 8. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 182 593 znaků včetně mezer.

V Praze dne 28. 8. 2023

Marek Bartoš

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu prof. JUDr. Pavlu Šámalovi, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce, za podnětné připomínky a pomoc při jejím zpracování.

Obsah

Úvod.....	1
1. Základní zásady trestního řízení a jejich uplatnění v hlavním líčení.....	3
1.1. Obecné zásady.....	5
1.1.1. Zásada zákonnosti.....	5
1.1.2. Zásada zajištění práva na obhajobu.....	6
1.1.3. Zásada zajištění práv poškozeného.....	8
1.1.4. Zásada rychlosti řízení a přiměřenosti.....	10
1.1.5. Zásada spolupráce se zájmovým sdružením občanů.....	13
1.2. Zásady zahájení řízení.....	14
1.2.1. Zásada oficiality.....	14
1.2.2. Zásada legality.....	14
1.2.3. Zásada obžalovací.....	15
1.3. Zásady vztahující se k dokazování.....	16
1.3.1. Zásada presumpce nevin.....	16
1.3.2. Zásada bezprostřednosti a ústnosti.....	17
1.3.3. Zásada volného hodnocení důkazů.....	18
1.3.4. Zásada materiální pravdy.....	19
1.3.5. Zásada vyhledávací.....	19
1.3.6. Zásada kontradiktornosti.....	20
1.4. Zásada veřejnosti.....	21
1.5. Institut dohody o vině a trestu z hlediska základních zásad trestního řízení.....	24
2. Příprava hlavního líčení.....	28
2.1. Doručení obžaloby.....	28
2.2. Nařízení hlavního líčení.....	31
2.3. Laický prvek v hlavním líčení.....	34
3. Zahájení hlavního líčení.....	37
3.1. Zjištění totožnosti a přítomnosti osob.....	37
3.2. Přednesení obžaloby a související úkony.....	44
4. Dokazování v hlavním líčení.....	48
4.1. Výslech obžalovaného.....	50
4.2. Výslech svědka.....	53
4.3. Odborné vyjádření a znalecký posudek.....	59
4.4. Věcné a listinné důkazy.....	62
4.5. Zvláštní způsoby dokazování.....	63

5. Závěr hlavního líčení.....	65
5.1. Doplnění dokazování a závěrečné řeči	65
5.2. Rozhodnutí soudu v hlavním líčení.....	67
Závěr.....	71
Seznam použitých zdrojů	73
Seznam použité literatury	73
Seznam použitých internetových zdrojů	75
Seznam použitých právních předpisů.....	76
Seznam použité judikatury	77
Seznam ostatních zdrojů.....	78
Abstrakt	79
Abstract	81

Úvod

Úkolem trestního řízení je zjistit, zda byl spáchán trestný čin, určit jeho pachatele, rozhodnout ve věci, a nakonec vykonat pravomocné rozhodnutí. Hlavní líčení, které je tématem této diplomové práce, představuje nejdůležitější stádium trestního řízení. Jeho účelem je rozhodnout o vině a eventuálně také o příslušném trestu obžalovaného a náhradě škody, která byla způsobena poškozenému. Vzhledem k tomu, že během hlavního líčení dochází k zásahům do lidských práv, je naprosto nezbytné, aby byl jednotlivý postup přesně vymezen trestním řádem.

Český trestní řád představuje poslední z velkých zákonů, který nebyl dosud rekodifikován, a ačkoliv byl mnohokrát novelizovaný, je v platnosti již více než šedesát let. V současné době pracovní komise Ministerstva spravedlnosti pracuje na návrzích, které by měly zejména trestní řízení urychlit, a také posílit kontradiktornost procesu a práva poškozeného.

Vzhledem k velkému rozsahu tématu, si tato práce neklade za ambici uvést vyčerpávající výklad o průběhu hlavního líčení. Jejím cílem je zejména poukázat na problematiku institutů a témat, která jsou v současné době rozebírána odbornou veřejností a mimo jiné také uvést návrhy, které jsou již součástí chystané rekodifikace nebo by v ní *de lege ferenda* měly být uvedeny.

Diplomová práce čerpá zejména z platné zákonné úpravy, příslušné judikatury a také odborných článků a publikací. Uvedeny jsou také některé *de lege ferenda* návrhy, inspirované odborníky v trestním právu či zahraniční právní úpravou.

Tato diplomová práce se v první kapitole zaměřuje na základní zásady trestního řízení ve vztahu k hlavnímu líčení, neboť právě v tomto stádiu dochází k jejich nejširšímu uplatnění. V rámci jedné podkapitoly je následně čtenář seznámen s institutem dohody o vině, neboť se svou povahou vymyká tradičnímu pojetí základních zásad a do určité míry je modifikuje.

Ve druhé kapitole následuje popis úkonů, které souvisí s přípravou hlavního líčení, neboť pouze důkladná příprava umožňuje hladký průběh a rychlé řízení. Práce upozorňuje také na nově zavedený institut vyjádření k obžalobě. Opomenut nezůstane také laický prvek, který je jedním ze současných diskutovaných problémů, co se složení soudního senátu týče.

Obsahem třetí kapitoly je zahájení hlavního líčení a účinky s ním spojené. Pozornost je věnována přítomnosti jednotlivých osob u hlavního líčení a také možnosti předsedy soudu odročit hlavní líčení.

Čtvrtá kapitola popisuje zejména jednotlivé způsoby dokazování a problémy, na které praxe naráží, společně s chystanými de lege ferenda návrhy.

Pátá kapitola uzavírá téma závěrem hlavního líčení, ve kterém je dán prostor pro přednes závěrečných řečí a následně je soudem vydáno rozhodnutí ve věci. Podrobněji je následně rozebrán rozsudek.

1. Základní zásady trestního řízení a jejich uplatnění v hlavním líčení

Trestní právo hmotné se od počátku své existence neustále vyvíjelo, neboť jedním z jeho úkolů vždy bylo reagovat na požadavky na ochranu společnosti. Aby však mohlo být takové právo uplatňováno, bylo také nezbytné, aby se jeho vývoji přizpůsobilo i trestní právo procesní, jehož úkolem je naplňovat účel trestního práva hmotného.

I přes neustálé změny trestního práva procesního se v průběhu jeho vývoje ustálily zásady, které lze pokládat za jakési vůdčí principy, ideje nebo také stavební kameny, na kterých byla následná koncepce trestního procesu vystavěna. Jedná se o zásady, často vycházející z ústavního pořádku, které se uplatní při interpretaci práva a také slouží jako určitý základ pro následnou tvorbu *de lege ferenda* návrhů zákonů. V praxi se však některé nově přijímané instituty dostávají s těmito zásadami do kolize, a to zejména ty, které jsou přejímané ze systému *common law* (např. dohoda o vině a trestu, formální důkazní břemeno...). Z tohoto důvodu je kladen na zákonodárce požadavek, aby byly přijímané instituty s určitou kalibrací stále v souladu se zásadami, či z nich za stanovených podmínek činily výjimku.¹

Jejich uplatňování navíc zvyšuje míru právní jistoty strany v řízení, a naopak snižuje pravděpodobnost libovůle ze strany subjektu vykonávající stanovené pravomoci.² Naopak jejich nerespektování může zavdat příčinu pro snížení důvěry v soudnictví.³

V souvislosti s chystanou rekodifikací trestního řádu se nyní diskutuje o tom, v jakém místě by měly být základní zásady vyjádřeny. Nabízejí se celkem čtyři možnosti. První možností je ponechat je v úvodních ustanoveních zákona, jako je tomu nyní. Takový přístup by zvolil Jelínek, který je toho názoru, že pro jasnost by měly být v úvodní části všechny základní zásady uvedeny.⁴

Druhou možností, kterou zastává Gřivna⁵ se Šámalem⁶, je v úvodu vyjádřit ty obecné zásady, které platí pro celé trestní řízení (kupříkladu zásada zákonnosti) a zbylé uvést k těm částem trestního řádu, kterých se týkají (např. zásada veřejnosti). Třetí možností je uvést

¹ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019, str. 85.

² ŠÁMAL, Pavel. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 46.

³ Nález Ústavního soudu sp.zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24.11.2004.

⁴ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 130.

⁵ GŘIVNA, Tomáš. Základní zásady trestního řízení ve světle rekodifikace trestního řádu. [online]. 2015. [cit. 13. 4. 2023]. Dostupné zde: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu>.

⁶ ŠÁMAL, Pavel. Rekodifikace trestního řádu. In: Právní prostor [online]. 2015. [cit. 13. 4. 2023]. Dostupné zde: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekodifikace-trestniho-rad>.

zásady k těm institutům, ke kterým se vztahují. Poslední možností je zásady vůbec neuvádět a pouze je z konkrétních norem dovozovat.

Mulák předkládá několik argumentů jak pro zachování explicitního zakotvení základních zásad, tak i pro zvolení spíše implicitního zakotvení. Pro explicitní zakotvení hovoří zejména legislativní tradice a význam zásad, spočívající v jejich funkcích, tedy poznávací, interpretační, aplikační, zákonodárnou, kontrolní a trestněpolitickou, což vede k větší stabilitě trestního řádu. Také uvádí argument, podle kterého není mezinárodní úprava dostačující, neboť je vystavěna obecně, a právě základní zásady představují odlišnosti jednotlivých trestních řádů.

Mezi argumenty proti řadí Mulák například skutečnost, že pokud by nebyly zásady výslovně uvedeny, bude možné snadněji přejímat cizí prvky a instituty. Dalším důvodem může být určitá skepse, že není možné jasně a výstižně vystihnout obsah některých zásad, neboť se často jedná jen o stručná vyjádření. Závěrem uvádí, že zásady jsou pojímány iusnaturalisticky, tedy že zásady jsou platné z důvodu svého obsahu a není nutné jejich explicitní vyjádření.⁷

Dle mého názoru by měly být všechny zásady explicitně uvedeny, a to v úvodních ustanoveních zákona. Hlavními důvody je určitá legislativní tradice a výše zmíněné funkce základních zásad. Na základě těchto argumentů by měly být umístěny v úvodu, neboť jestliže jsou základní zásady stavebními kameny, na kterých je trestní řád vystavěn, nepřijde mi příliš vhodné, aby byly různě rozmístěny po celém trestním řádu a tím svým způsobem snižovaly svou váhu. Kupříkladu Pipek uvádí důležitost základních zásad: *„Představují významné médium, které je důležitým pojítkem jednotlivých kvádrů, ze kterých se řízení skládá, a které celé procesní „stavbě“ dodávají i potřebnou stabilitu. Základním zásadám je proto třeba věnovat v legislativních pracech, právě jako pilířům celé výstavby procesu, mimořádnou pozornost.“*⁸

Základní zásady trestního práva lze rozlišit na obecné, tedy ty, které se týkají celého systému práva (např. zásada zákonnosti), zásady meziodvětvové, které pokrývají i další oblasti práva (zásada práva na obhajobu) a také specifické, výlučně spadající do oblasti trestního práva procesního (např. zásada legality). Nejedná se však o jediné možné dělení, další možností je zásady rozlišovat podle převažujícího obsahu nebo podle toho, v jakém trestním předpise jsou obsaženy.

⁷ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019, str. 105-108.

⁸ PIPEK, Jiří. Nad paragrafem 2 odstavec 5, věta první, trestního řádu. Právní rozhledy, 1999, č. 8, s. 410-415.

Vzhledem k tématu této práce, jsem se zaměřil na teoretické shrnutí jednotlivých zásad a jejich uplatnění v hlavním líčení, kde je ze všech stádií jejich uplatnění nejširší. Zmíněné zásady jsou uplatňované, až na určité výjimky, ve stejné míře jak u fyzických, tak i právnických osob, neboť obecné ustanovení zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen ZTOPO), říká že se použije trestní řád.

Pokud je řeč o uplatnění těchto zásad v řízení ve věcech mladistvých, tak je třeba poznamenat, že tyto zásady jsou modifikovány zásadami, uvedenými v § 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Vzhledem k tomu, jaké dopady může mít trestní řízení na vývoj mladistvého, je třeba vždy při uplatňování základních zásad vzít také v potaz osobnost, věk, rozumovou a mravnostní vyspělost a další klíčové aspekty, neboť cílem řízení je v případě mladistvých zejména předcházet dalším protiprávním činům. I z tohoto důvodu je třeba, aby byl k trestnímu řízení ve věcech mladistvých vždy přibrán také orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a o jednotlivých úkonech byl vyrozuměn.

1.1. Obecné zásady

1.1.1. Zásada zákonnosti

Zásada, která se prolíná napříč celým trestním řízením, je zásada zákonnosti. Tato zásada vychází z čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, přičemž se jedná o procesní vyjádření zásady *nullum crimen sine lege*.⁹ Někdy též nazývána zásadou řádného zákonného procesu¹⁰, je naprosto esenciálním prvkem pro konání hlavního líčení, neboť se v něm rozhoduje o vině či nevině osoby a vzhledem k tomu, o jak mimořádně závažný zásah do práv člověka se jedná, lze tak činit pouze na základě zákonného podkladu. Orgány činné v trestním řízení (dále jen OČTŘ) proto mohou ve všech stádiích trestního řízení konat úkony pouze za splnění zákonných podmínek, jinak by hrozilo, že dojde z jejich strany k libovůli.

Ačkoliv je jedním z cílů trestního řízení dobrat se materiální pravdy, nikdy to však není možné za cenu porušení zásady zákonnosti. I kdyby byl důkaz, získaný překročením pravomoci orgánu činného v trestním řízení, jasným prokázáním viny obžalovaného, soud nesmí k takovému důkazu vůbec přihlížet, neboť je pokládán za absolutně neúčinný.

⁹ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 134.

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 89.

Ne každý důkaz však musí být nutně neúčinný, neboť teorie a praxe rozlišují několik vad opatření důkazů. Absolutně neúčinný důkaz představuje takové porušení zákona, že jej nelze odstranit (např. získání důkazů mučením podezřelého). Relativně neúčinný důkaz představuje takové porušení zákona, které lze zhojit (např. výpověď svědka, vázaného povinností mlčenlivosti, lze zhojit dodatečným zproštěním příslušné osoby). Nakonec teorie rozlišuje důkaz nepřipustný, který byl získán z nepřipustného pramene důkazů či nepřipustného důkazního prostředku, čímž znemožňuje ověření výsledků vědeckými metodami. (např. hypnóza).¹¹ K účinnosti důkazů podrobněji v kapitole věnované dokazování.

Jedním z úkolů samosoudce či předsedy soudu je tak během přípravy hlavního líčení dohlédnout, aby navržené důkazy ve spisu neodporovaly zákonným požadavkům a bylo je možné řádně použít.¹²

Vzhledem k tomu, že se jedná o vůbec nejdůležitější zásadu, skýtá trestní řád určité záruky pro zachování zákonnosti celého trestního řízení. K hlavnímu líčení se vztahuje zejména žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce (§ 157a TrŘ), oprávnění nejvyššího státního zástupce rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců (§ 174a TrŘ), úpravu řízení před soudem, opravné řízení a systém opravných prostředků. Nadto může mít nezákonné jednání OČTŘ také hmotněprávní důsledky v oblasti trestního práva, a to spácháním trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby dle § 329 TrZ a maření úkolu úřední osoby z nedbalosti podle § 330 TrZ.¹³

1.1.2. Zásada zajištění práva na obhajobu

Nezbytnou součástí spravedlivého procesu je zásada zajištění práva na obhajobu. Jejím účelem je zejména zaručit plnou ochranu zákonných zájmů a práv osoby, proti níž se řízení vede, neboť jedním z úkolů trestního řízení je objasnit skutkový stav. Právě právo na obhajobu je předpokladem pro zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a vydání zákonného a spravedlivého rozhodnutí.¹⁴

Zásada zajištění práva na obhajobu v sobě skýtá tři skupiny práv. První z nich je tzv. obhajoba materiální, tedy právo se osobně účastnit projednávané věci v hlavním líčení, díky

¹¹ ŠÁMAL, Pavel. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu. *Trestněprávní revue*, 2008, č. 12, s. 349-357.

¹² ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 579.

¹³ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, str. 119-120.

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel. § 2 [Základní zásady trestního řízení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 54.

čemuž má možnost obžalovaný přímo reagovat na prováděné důkazy. Dalším obsahem této skupiny je také právo vyhledat, předložit, navrhnout a případně provést důkazy v hlavním líčení, které svědčí ve prospěch obžalovaného. Jak stanoví § 89 odst. 2 TrŘ, předseda senátu nemůže takový důkaz odmítnout z toho důvodu, že si jej sám nevyžádal. V hlavním líčení se tato zásada realizuje zejména výsledkem obžalovaného, ve kterém se sám vyjádří k projednávaným skutečnostem, a také právem vyslyšet a dát vyslyšet svědky. Nad to může obžalovaný podávat opravné prostředky, stížnosti proti usnesení OČTŘ a další návrhy, které vyvažují jeho nerovné postavení. K výsledku obžalovaného více v příslušné podkapitole v kapitole Dokazování.

Druhou skupinou je obhajoba formální, která představuje možnost obžalovaného mít obhájce, radit se s ním a v případě nutné obhajoby také právo, aby mu byl obhájce ustanoven. Je tomu zejména z toho důvodu, že obžalovaný je osobně zainteresován ve vlastní věci, obhájce je právní odborník z povolání a může být (na rozdíl od obžalovaného) přítomen u vyšetřovacích úkonů, které mohou být využity jako důkazní prostředek v hlavním líčení, a tedy i namítat neúčinnost takových důkazů.

Nakonec třetí skupinou je právo žádat od OČTŘ, aby byl zjištěn skutkový stav, o kterém nejsou důvodné pochybnosti. Takové objasňování musí být vedeno stejnou měrou ve prospěch i neprospěch obviněného. Součástí této skupiny je také povinnost OČTŘ poučovat obviněného o jeho právech, což v hlavním líčení provádí předseda senátu před zahájením výsledku.¹⁵

Pro uplatnění této zásady v plné míře je nezbytné právo každého používat před soudem mateřský jazyk nebo jazyk, který ovládá, jak uvádí § 2 odst. 14 TrŘ. Je-li to potřeba, je dle § 28 TrŘ přibrán tlumočník, který obžalovanému přeloží písemnosti či jiné procesní úkony, ať už z důvodu cizojazyčnosti nebo hluchonělosti osoby. V opačném případě by se mohlo jednat o zkrácení práva na obhajobu a také důvod ke zrušení rozsudku.¹⁶ Tato zásada se týká nejen obžalovaného, ale také každého, kdo o to požádá (např. svědka, poškozeného apod.)¹⁷

Z práva na obhajobu pak vyplývají pro soud povinnosti, a to při přípravě hlavního líčení, kdy předseda senátu či samosoudce musí počítat mimo jiné s prováděním důkazů ve prospěch obžalovaného a tomu také přizpůsobit jeho průběh. Mimo to je předseda senátu

¹⁵ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019, str. 260-262.

¹⁶ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 03.01.1967, sp. zn. 2 To 709/66.

¹⁷ JELÍNEK, Jiří a kol.: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 189-190.

povinen ustanovit obhájce v případě nutné obrany podle § 39 TrŘ (za situace, že si obžalovaný svého obhájce nezvolil).¹⁸

1.1.3. Zásada zajištění práv poškozeného

Relativně nová zásada zajištění práv poškozeného zajišťuje, aby bylo poškozenému umožněno uplatnit přiznaná práva během celého trestního řízení, a to zejména v hlavním líčení. Jejím účelem je nejen zdůraznit postavení poškozeného, ale také částečně vyvážit postavení poškozeného vůči obviněnému a jeho právu na obhajobu.

Podle § 2 odst. 15 TrŘ je povinností OČTŘ umožnit poškozenému uplatnění jeho práv a zároveň vést celé trestní řízení tak, aby byla vzhledem k okolnostem šetřena jeho osobnost. Toho je dosaženo zejména zákonnou povinností OČTŘ poučit poškozeného o jeho právech, a to vhodným a srozumitelným způsobem. V hlavním líčení tato povinnost připadá předsedovi senátu, případně samosoudci.

Nejvýznamnější právo skýtá § 43 odst. 3 TrŘ, podle kterého může poškozený vznést návrh, aby soud rozhodl o povinnosti obžalovaného k náhradě majetkové škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení. Tento návrh je pak třeba předložit nejpozději před zahájením dokazování v hlavním líčení (§ 206 odst. 2 TrŘ).¹⁹ Takovým návrhem je zahájeno adhezní řízení o náhradě škody. Dalším specifickým právem je možnost si zvolit důvěrníka, který mu bude poskytovat psychickou podporu, či zmocněnce, který je oprávněn za poškozeného podávat návrhy. V případě, že poškozeným je zároveň oběť podle zákona o obětech trestných činů, může prohlásit, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život.²⁰

Ačkoliv poškozený v české úpravě trestního řádu disponuje v porovnání se zahraničím nadstandartním množstvím procesních práv, a zákon o obětech trestných činů tento výčet ještě rozšířil, de lege ferenda je navrhováno další rozšíření práv poškozeného. Jedním z problematických institutů je zahájení trestního stíhání se souhlasem poškozeného dle § 163 TrŘ, a to konkrétně ve stanovení specifických trestných činů, u kterých je třeba souhlasu poškozeného. Jelínek poznamenává, že stíhání některých trestných činů s vysokou společenskou závažností (např. zvláště závažné krádeže a zpronevěry) je vázáno na souhlas

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 579-580.

¹⁹ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 97.

²⁰ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019, str. 267-270.

poškozeného a proti tomu u některých nedbalostních činů souhlasu není třeba. Další problém vidí v podmínce příbuzenského vztahu mezi pachatelem a poškozeným. Důvodem podle něho je, že v případě blízkosti s osobou pachatele, bude mít poškozený zájem na jeho nestíhání, avšak nemusí tomu tak být vždy.²¹ Zde souhlasím s návrhy Jelínka v tom, že v případě závažných trestných činů by neměl mít poškozený vůbec možnost dát souhlas s trestním stíháním, a naopak u méně závažných trestných činů by měl mít poškozený možnost souhlas odepřít, a to nehledě na příbuzenský vztah.

V návrhu nového trestního řádu jsou již zaneseny některé navrhované změny v právech poškozeného, a to pozitivním směrem v otázce provádění důkazů, na které upozorňoval Jelínek již ve svých předchozích publikacích.²² Jmenovitě jde nově o práva poškozeného dle § 68 (c45): „...c) pramen důkazu nebo důkazní prostředek vyhledat, předložit, navrhnout jeho provedení nebo jej v souladu se zákonem provést.“. V současném trestním řádu je dle § 215 odst. 2 TrŘ umožněno pouze státnímu zástupci, obžalovanému a případně obhájci, aby prováděl důkazy, kdežto poškozený může dle § 43 odst. 1 TrŘ učinit pouze návrh na doplnění dokazování.

Další vítanou úpravou je, že v budoucnu by poškozený měl mít nově možnost, aby u příslušných úkonů byl přítomen také jeho podpůrce – viz § 74a odst. 1 návrhu nového TrŘ: „Úkonu prováděného za přítomnosti zúčastněné osoby se může účastnit její podpůrce; je-li takových osob více, zvolí si jednu z nich. Ustanovení věty první se použije obdobně i na poškozeného.“

Jelínek dále uvádí, že dosud má poškozený možnost podat odvolání pouze ohledně výroku o náhradě škody, avšak nemůže napadnout výrok o vině a trestu, ačkoliv právě výrok o vině je základem pro vyslovení výroku o náhradě škody. Navíc nemá poškozený možnost podat odpor proti trestnímu příkazu. Osobně bych takové ustanovení v rekodifikaci uvítal, avšak dosud s takovým návrhem nepočítá. Vzhledem ke zmíněné provázanosti viny a nároku na náhradu škodu, bych pokládal za logické, aby měl také poškozený možnost do trestního řízení zasáhnout a nespolehal se pouze na úkony státního zástupce.

Jak uvádí Stočesová, hledat inspiraci lze také v zahraničí. Kupříkladu německý trestní řád (Strafprozessordnung) umožňuje poškozenému u taxativně vyjmenovaných trestných činů podat tzv. soukromou žalobu. Státní zástupce takové trestné činy stíhá, jen je-li to ve veřejném

²¹ JELÍNEK, Jiří. Současná trestní politika – co je nejdůležitější? In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha: Leges, 2012, s. 14-16.

²² JELÍNEK, Jiří. Dokazování z hlediska budoucí právní úpravy českého trestního řádu. In: JELÍNEK, Jiří a kol. Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2018.

zájmu. Poškozený má následně možnost podat proti rozhodnutí v takové věci odvolání.²³ Krom toho vidí dále inspiraci v německé úpravě, která umožňuje poškozenému uplatnit nárok na náhradu až do započetí závěrečných řečí.²⁴

Osobně se domnívám, že by zavedení zmíněné soukromé žaloby mohlo být vítaným rozšířením práv poškozeného, neboť může být sám v dané věci více aktivnější. Na druhou stranu nesouhlasím s tím, aby mohl poškozený uplatnit nárok až do započetí závěrečných řečí. Dokáží si v praxi představit situaci, kdy ani státní zástupce ani obžalovaný již nebudou chtít navrhnout další důkazy a soud proto bude pokládat dokazování za ukončené. Jestliže se však náhle poškozený vyjádří, že by rád uplatnil nárok na náhradu škody (např. proto, že z dokazování vyplynulo, že vina bude pravděpodobně prokázána a bude tak při vymáhání nároku úspěšný), soud bude muset zřejmě hlavní líčení odročit, neboť strana obhajoby bude chtít reagovat na takový návrh. To ve výsledku povede jen k dalšímu prodlužování trestního řízení.

1.1.4. Zásada rychlosti řízení a přiměřenosti

Na všechna stádia trestního řízení je pak kladen požadavek rychlosti řízení, obsažený v § 2 odst. 4 TrŘ, přičemž se jedná o zásadu reflektující čl. 38 odst. 2 LZPS. Každý má právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů, neboť délka trvání negativně dopadá jak na obviněného, tak také na kvalitu a množství důkazů.²⁵ Rychlost řízení je pak zajišťována zejména stanovením zákonných lhůt pro určité úkony. Tak například hlavní líčení před okresním soudem jako soudem prvního stupně musí být předsedou soudu nařízeno do tří týdnů od podání obžaloby a do tří měsíců v případě řízení před krajským soudem.²⁶

Dalším opatřením je možnost obviněného či poškozeného podat žádost o odstranění průtahů v postupu policejního orgánu či státního zástupce podle § 157a TrŘ. Nutno však podotknout, že Ústavní soud se v usnesení z roku 2003 vyslovil, že „*Porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod samo o sobě nezakládá nepřípustnost trestního stíhání...*“²⁷

²³ Srov. § 374 odst. 1 a 2, § 376 StPO.

²⁴ STOČESOVÁ, Simona. Poškozený v německém trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří; GRIVNA, Tomáš. Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha: Leges, 2012, s. 106-107.

²⁵ ŠÁMAL, Pavel. § 2 [Základní zásady trestního řízení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 28.

²⁶ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 152.

²⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 12. 2003 sp. zn. IV. ÚS 487/03.

V praxi nezřídka dochází k průtahům, a to jak ze strany OČTŘ, tak i k obstrukcím ze strany obhajoby s cílem prodloužit trestní řízení a dané lhůty jsou tak častokrát překračovány. Podle Šámala se může v případě soudu jednat jednak o příčiny subjektivní, tedy kupříkladu nedostatečnou přípravu soudce, který by se měl snažit skončit celé řízení v jednom hlavním líčení. Společně s Hrachovcem uvádí, že jedna ze základních chyb soudu je absence nastudování spisu před hlavním líčením, nekritický přístup k obžalobě a pouhé přijetí důkazů navrhovaných státním zástupcem. Nedůkladná příprava společně s chabou orientací ve skutkovém zjištění má pak za následek zbytečné odročování hlavního líčení. Jako objektivní příčiny jsou pak udávány zejména skutkové složitosti celé věci.²⁸

Ač zákon stanoví pro OČTŘ pořádkové lhůty, ve kterých mají provést daný úkon a tím dosáhnout rychlosti a hospodárnosti řízení, vzhledem k tomu, že každý případ je individuální a zahrnuje jiný počet obžalovaných a rozsah potřebných důkazů, nelze podle mého názoru zákonem stanovit přesně danou lhůtu, do které je třeba hlavní líčení skončit.

Na straně obhajoby je třeba pečlivě odlišovat, zda obžalovaný využívá svých procesních práv či jen účelově prodlužuje hlavní líčení. Příkladem obstrukcí budiž kupříkladu podávání neúplných návrhů, opakované změny obhájce nebo navrhování dalších důkazů, které jsou záměrně špatně identifikovány.²⁹ Domnívám se, že v praxi by měl soud klást důraz na to, aby obhajoba přesně vysvětlila, proč nové důkazy nenavrhl již před začátkem hlavního líčení a zda se nesnaží jen získávat čas navíc.

Vicherek však také upozorňuje na zcela opačnou situaci, a to na rostoucí tendenci zákonodárce zrychlovat trestní řízení, a to leckdy na úkor zjištění skutkového stavu, práv osob a kvality řízení. Tím se zásada rychlosti řízení dostává do střetu s jinými zásadami (zejména materiální pravdou). Sám uvádí, že je dle jeho názoru rychlost řízení v současné době již v průměru přiměřená a staví se zdrženlivě proti současnému trendu, kterým je další zrychlování řízení.³⁰

Zákonodárce se tímto snaží, krom urychlení celého procesu, také předejít vleklým trestním řízením, na jehož konci bude v případě dlouhých procesů nucen obžalovaným

²⁸ ŠÁMAL, Pavel. Průtahy a obstrukce v trestním řízení a jejich příčiny. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 2, s. 63-75.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ VICHEREK, Roman. Rychlost trestního řízení soudního v ČR a jeho trendy. In: JELÍNEK, Jiří, ed. *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právníké dny, květen 2016, trestní sekce*. Praha: Leges, 2016. Teoretik, str. 111-112.

nahradiť přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu, a to nehledě na to, zda je uznán vinným nebo nevinným.³¹

Jsem toho názoru, že jedním z možných řešení de lege ferenda je tzv. kategorizace deliktů, kterou navrhuje Jelínek. Díky tomu by na ty nejméně závažné trestné činy byl kladen nižší požadavek na rozsah dokazování, čímž by sice byla oslabena zásada materiální pravdy, avšak byl by tím také dosažen kýžený cíl v podobě efektivnější rychlosti řízení.³² Na potrestání takových trestných činů navíc není takový veřejný zájem jako je tomu u závažnějších trestných činů.

Osobně proto zastávám opačný postoj, než jakým je současný trend. Společnost bude mít zájem na potrestání zejména zvláště závažných trestných činů, u kterých horní hranice trestní sazby převyšuje deset let. V takovém případě mi nepřijde vhodné, aby se zákonodárce z ekonomických důvodů snažil za každou cenu urychlit trestní řízení uzavřením dohody o vině a trestu, a to i přes neúplné zjištění skutkového stavu věci. Proto nejsem zastáncem nedávné novely trestního řádu, která umožňuje uzavřít dohodu o vině a trestu na všechny trestné činy.

Za zmínku stojí také výroční zpráva Ministerstva spravedlnosti z roku 2021. Ta shrnuje zejména fakt, že od roku 2013 dochází k poklesu nápadu i počtu věcí, což lze dovozovat i z klesající kriminality v ČR. Ze statistiky dále vyplývá, že dlouhá řízení (delší než 800 dní), se týkají jen cca 5 % všech věcí, přičemž nejvíce věcí je vyřízeno velmi rychle, a to od 26 do 50 dnů.³³ Lze tedy souhlasit s Vicherekem, že rychlost řízení je v současnosti uspokojivá.

Předpokládám, že nejčastějším řešením zůstane i nadále využívání odklonů i v případě závažnějších trestných činů, neboť v sobě nese prvky restorativní justice, vzhledem ke skutečnosti, že jejich cílem je narovnat vztahy mezi pachatelem a poškozeným.³⁴

Vzhledem k faktu, že v průběhu celého trestního řízení dochází k zásahům do základních práv, mají OČTŘ podle § 2 odst. 4 TrŘ povinnost šetřit zaručená práva, tedy dodržovat zásadu přiměřenosti. Dle Muláka je třeba se na tuto zásadu dívat jako na určitý korektiv. Není vyloučeno, že v konkrétní situaci bude třeba, aby OČTŘ zasáhl opatřeními do

³¹ Srov. zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

³² JELÍNEK, Jiří. Dokazování z hlediska budoucí rekodifikace trestního řádu. In: JELÍNEK, Jiří a kol. Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2018, str. 15.

³³ Ministerstvo spravedlnosti ČR. České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva, str. 48-49 [online]. [cit. 15. 8. 2023]. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/statisticke-udaje-z-oblasti-justice>.

³⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Leges 2021, str. 793.

integrity člověka, avšak o čím větší zásah se bude jednat, tím větší povinnost mají orgány odůvodnit takové rozhodnutí.³⁵ V případě mladistvých pak musí být navíc při ukládání konkrétního opatření zohledněna jejich vyspělost a možné dopady na jejich vývoj.³⁶

V hlavním líčení se tato zásada uplatní především při zajišťování osob a věcí důležitých pro trestní řízení. Kupříkladu vazba může být obžalovanému uložena fakultativně, a to navíc pouze ve výjimečném případě, tedy za předpokladu, že ji nelze nahradit jiným zajištěním (zárukou, slibem, dohledem probačního úředníka apod.).³⁷

1.1.5. Zásada spolupráce se zájmovým sdružením občanů

Zásada spolupráce se zájmovým sdružením občanů uvedená v § 2 odst. 7 TrŘ se týká spolupráce se všemi OČTŘ. Jejím účelem je zejména snaha o zamezení a předcházení trestné činnosti a také posílení výchovného účelu trestního řízení u odsouzených osob. Pro hlavní líčení má tato zásada význam zejména při výchově osob, u kterých soud rozhodl o podmíněném upuštění od potrestání s dohledem nebo jejichž trestní stíhání bylo podmíněně zastaveno, dále u podmíněně odsouzených, podmíněně odsouzených k trestu odnětí svobody s dohledem a podmíněně propuštěných, a to především nabídkou převzetí záruky dle § 6 odst. 1 TrŘ.³⁸ Této spolupráce lze také využít při výběru věcí, vhodných k projednávání před širší veřejností a také k zajištění účasti veřejnosti při takovém projednání (§ 199 odst. 2 TrŘ). Takovým zájmovým sdružením občanů může dle zákona jakékoliv sdružení občanů, kromě politických stran a hnutí, církví, náboženských společností a právnických osob sledující v předmětu své činnosti charitativní účely. Spolupráce se zájmovým sdružením občanů se z povahy věci neuplatní v případě řízení proti právnické osobě.³⁹

Mulák je toho názoru, že by měla být tato zásada v novém trestním řádu vypuštěna, avšak zároveň by zachoval možnost sdružení podílet se na výchovném účelu trestního řízení. Chystaná verze trestního řádu ji z úvodního výčtu zásad vypustila a umístila do § 11g samostatného dílu nazvaného Součinnost orgánů a osob. Opačný postoj zastává kupříkladu slovenská úprava, která i v novém trestném poriadku z roku 2005 v § 2 odst. 13 zásadu

³⁵ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019, str. 192.

³⁶ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 90-92.

³⁷ ŠÁMAL, Pavel. § 2 [Základní zásady trestního řízení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 31.

³⁸ ŠÁMAL, Pavel. § 2 [Základní zásady trestního řízení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 42.

³⁹ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019, str. 230-231.

spolupráce ponechala: „*Orgány činné v trestnom konaní a súd spolupracujú so záujmovými združeniami občanov a využívajú ich výchovné pôsobenie.*“⁴⁰

Osobně zastávám ten názor, že by měla být tato zásada v úvodním výčtu ponechána, neboť jejím zachováním je zdůrazněn její význam a také nezbytnost respektování, navíc jak uvádí sám Mulák, umožňuje „...*aktivní účast širších vrstev občanů na boji s protispoločenskými jevy a která může přispět k tomu, aby se upevňování zákonnosti stávalo více vlastní záležitostí všech občanů.*“⁴¹

1.2. Zásady zahájení řízení

1.2.1. Zásada oficiality

Zásada oficiality stanovuje úřední povinnost (ex officio) pro všechny OČTŘ, provést určitý úkon v momentě, kdy jsou pro něj splněny zákonné podmínky, tedy aniž by vyčkávaly na podnět jiných subjektů⁴². Tato zásada dopadá v hlavním líčení zejména na soud, jehož povinností je provést procesní úkon (např. nařídit hlavní líčení podle § 181 odst. 3 TrŘ v daných lhůtách), ledaže z povahy věci vyplývá, že je třeba učinit jiná vhodná opatření pro zajištění plynulosti řízení.

Trestní řád stanovuje však ze zásady oficiality několik výjimek, kdy iniciativa pro vykonání určitých úkonů nespočívá na OČTŘ, ale na vůli jiných subjektů. Jedná se zejména o taxativně vymezené trestné činy podle § 163 TrŘ, jejichž stíhání či pokračování ve stíhání není možné provést bez souhlasu poškozeného. Dalšími výjimkami je návrh poškozeného k náhradě (§ 43 TrŘ) či návrh svědka na svědečné (§ 104 TrŘ).

1.2.2. Zásada legality

Zásada oficiality platí pro všechna stádia trestního řízení, oproti tomu zásada legality se týká pouze samotného zahájení trestního řízení a vztahuje se ke státnímu zástupci. Dle § 2 odst. 3 TrŘ, „*Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví...*“ Jak uvádí Kolouch, „*Smyslem této zásady je prosadit, aby byly stíhány všechny zjištěné trestné*

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019, str. 228.

⁴² JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 143.

činy, jsou-li pro to splněny zákonné předpoklady, a to bez ohledu na subjektivní přání OČTŘ nebo jiných subjektů.“⁴³

Zásada legality v sobě zahrnuje jak povinnost iniciační, tedy povinnost zahájit trestní stíhání, tak také akuzační povinnost, kterou státní zástupce realizuje podáním obžaloby soudu, který následně rozhodne o skutku uvedeném v obžalobě a také o vině obviněného. Podáním obžaloby je tak završena zásada legality⁴⁴.

Z této zásady však existuje několik výjimek, a to zejména v situacích, kdy osoby nelze pro trestné činy stíhat (např. nebyl udělen souhlas poškozeného, osoby požívají výsad a imunit, trestní stíhání je nepřípustné dle § 11 TrŘ nebo byla pravomoc státu zúžena mezinárodními dohodami). Další výjimkou je tzv. zásada oportunity, tedy pouhá možnost státního zástupce trestný čin stíhat a jeho další úkony tak závisí čistě na jeho vlastním posouzení. Trestní řád zmiňuje situace, ve kterých bude z důvodů účelnosti možné věc odložit, podmíněně zastavit trestní stíhání nebo jsou splněny podmínky pro narovnání či odstoupení od trestního stíhání.⁴⁵

1.2.3. Zásada obžalovací

Pro samotné hlavní líčení je pak podstatná zásada obžalovací. Ta rozděluje jednotlivé procesní funkce mezi několik subjektů. Podle této zásady je hlavní líčení konáno pouze na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo dohody o vině a trestu, přičemž tyto úkony náleží straně obžaloby, tedy státnímu zástupci. Ten navrhováním a prováděním důkazů ve prospěch obžaloby plní funkci veřejného žalobce.⁴⁶

Vzhledem k tomu, že hlavní líčení má kontradiktorní charakter, stojí proti obžalobě strana obhajoby, představující obžalovaného, případně jeho obhájce. Mezi těmito stranami pak stojí soud, který má jako nestranný a nezávislý subjekt pravomoc ve věci závazně rozhodnout rozhodnutím.

Zmíněné úkony, které státní zástupce činí vůči soudu, se řídí pravidlem *nemo iudex sine actore*, tedy že soud je vázán označením osoby, proti které má být hlavní líčení vedeno a vymezeným skutkem. Pokud by i tak rozhodl o skutku, pro který nebyl obviněný stíhán, bude se jednat o hrubé porušení obžalovací zásady. Za situace, kdy vyjde během dokazování

⁴³ NOVOTNÝ, František a kol. Trestní právo procesní, 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 39.

⁴⁴ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019, str. 152-153.

⁴⁵ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 145-147.

⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, CODEX Bohemia, Praha, 1999, str. 140.

najevo, že se obžalovaný dopustil dalšího skutku, může mu soud sám nebo na žádost státního zástupce věc vrátit, aby provedl další šetření. Ve spojení se zásadou oficiality je tak soud povinen projednat podanou obžalobu, avšak není vázán právním posouzením.⁴⁷

Dalším projevem obžalovací zásady je povinná účast státního zástupce podle § 202 odst. 1 TrŘ v hlavním líčení, přičemž není nutné, aby se účastnil veřejného jednání, nestanoví-li zákon jinak. Účast státního zástupce je vyžadována také ve veřejném jednání o odvolání, v řízení proti mladistvým a v řízení o stížnosti proti porušení zákona.

1.3. Zásady vztahující se k dokazování

1.3.1. Zásada presumpce nevinny

Stěžejní zásadou pro dokazování je zásada presumpce nevinny, neboť dle § 2 odst. 2 TrŘ je třeba na každého obviněného nahlížet jako na nevinného, a to až do okamžiku, kdy je pravomocným rozsudkem prokázána jeho vina. Proto vyjadřuje tato zásada požadavek, aby byla vina úplně a nepochybně prokázána.⁴⁸

V souvislosti s tímto je třeba zmínit pravidlo in dubio pro reo, podle které je třeba nahlížet na bezpečně neprokázanou vinu stejně jako na prokázanou nevinu. K tomu kupříkladu rozsudek, ve kterém NS judikoval, že: „Zůstanou-li po vyčerpání všech dosažitelných důkazů pochybnosti o některé skutkové okolnosti důležité pro zavinění...je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného a neuznat jej vinným tímto trestným činem.“⁴⁹

Nutno podotknout, že realita ukazuje, že již samotná skutečnost, že bylo zahájeno trestní stíhání vůči obviněnému, je v laické společnosti často vnímána jako „nepochybný důkaz o vině obviněného“. Již několikrát tak mělo jen toto prvotní stádium trestního řízení za následek, že ač nebyla prokázána vina, pověst obviněného byla nevratně negativně ovlivněna.⁵⁰

V souvislosti s tím musí soudce obezřetně volit informace, které poskytne prostřednictvím sdělovacích prostředků veřejnosti. Soudce je podle § 8a odst. 1 TrŘ povinen odmítnout zveřejnit takové informace, které by mohly mít za následek předčasné mediální odsouzení obviněného. Na soudce je tak kladen požadavek, aby zůstal po celou dobu průběhu

⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 581.

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel. § 2 [Základní zásady trestního řízení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 22.

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18.01.1968, sp. zn. 2 Tz 22/67.

⁵⁰ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 138.

trestního řízení nestranný a nezaujatě posuzoval předkládané důkazy. I pokud by v průběhu hlavního líčení obžalovaný zůstal čistě pasivní a nepředkládal by žádné důkazy, svědčící v jeho prospěch, soudce je povinen zjistit skutkový stav a až na jeho základě rozhodnout o vině.⁵¹

1.3.2. Zásada bezprostřednosti a ústnosti

Během hlavního líčení se také projevují zásady ústnosti a bezprostřednosti. Zásada bezprostřednosti spočívá na dvou požadavcích.⁵² Prvním je nutnost, aby soud poznával předložené důkazy na základě vlastního vnímání, tedy aby si udělal představu o skutkové situaci. Z toho důvodu umožňuje trestní řád soudu na prováděné důkazy bezprostředně reagovat, klást doplňkové otázky a v případě nejasností si nechat vysvětlit rozpory. Jak ukládá § 220 odst. 2 TrŘ, soud „*Při svém rozhodnutí smí přihlížet jen ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, a opírat se o důkazy, které strany předložily a provedly, případně které sám doplnil.*“

Právě z požadavku vlastního poznání vychází pravidlo, podle kterého musejí být během hlavního líčení vždy přítomni všichni členové senátu a pokud dojde ke změně jeho složení nebo k delší časové prodlevě mezi odročenými hlavními líčeními, je třeba pro jeho další konání souhlasu státního zástupce a obviněného, jinak je třeba jej provést znovu. Předseda senátu by proto s ohledem na předpokládaný vývoj měl s předstihem zajistit náhradního soudce, který bude společně s ostatními členy senátu bezprostředně poznávat skutkový stav. Pokud by však takový soudce rozhodoval, aniž by nebyl přítomen u dokazování, jedná se dle judikatury o porušení práva na zákonného soudce.⁵³

Lze tak shrnout, že první požadavek bezprostředností je tvořen pravidlem nepřerušitelnosti soudního jednání a nezměnitelnosti složení soudu.⁵⁴

Druhým požadavkem je povinnost zjišťovat skutečnosti z co nejbližšího zdroje. Podle ustanovení § 101 odst.2 TrŘ je svědek krom jiného dotazován i za účelem zjištění jeho hodnověrnosti a vysvětlení případných rozporů ve výpovědích.⁵⁵

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 583.

⁵² ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 115.

⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2565/19.

⁵⁴ KOCINA, Jan. Zásada bezprostřednosti v trestním řízení a změna složení senátu. Bulletin advokacie, 2022, č. 7-8, s. 29-32.

Zásada ústnosti se pak týká nejenom vedení samotného jednání, ale také komunikace mezi účastníky, výslechů osob a také vyhlášení rozsudku. Podle čl. 38 odst. 2 LZPS má každý právo se „*vyjádřit ke všem prováděným důkazům...*“, ústní a písemné vyjádření je vždy postaveno na jednu úroveň a v hlavním líčení se uplatňují podobnou měrou. Touto zásadou je naplňována zásada bezprostřednosti.

Výjimky z ústnosti představují zejména situace podle § 211 odst. 1 až 6 TrŘ, kdy jak obžalovaný, tak i státní zástupce souhlasí s přečtením výpovědi svědka, písemného posudku znalce nebo úředních záznamů o vysvětlení osob v hlavním líčení a soud zároveň přítomnost těchto osob nepovažuje za nutnou. Další výjimku zmiňuje § 102 odst. 2 TrŘ, kdy výslech osoby mladší osmnácti let o okolnostech, které by mohly negativně ovlivnit její vývoj, lze opakovat pouze v nutných případech, jinak se přečte protokol o výslechu. Na přečtení takového protokolu není kladena podmínka, aby k němu daly souhlas obě strany a soud. Podle § 211 odst. 7 TrŘ je možné protokoly dle § 211 odst. 1 až 5 TrŘ, také přehrát jako zvukové a obrazové záznamy pořízené o výslechu provedeném prostřednictvím videokonferenčního zařízení.

Výjimku ze zásady bezprostřednosti a ústnosti představuje trestní příkaz, neboť soudce rozhoduje pouze na základě důkazů ze spisu. Předpokládá se totiž, že skutkový stav byl dostatečně objasněn a není proto nutné, aby soud důkazy prováděl.

1.3.3. Zásada volného hodnocení důkazů

Zásada volného hodnocení důkazů říká, že neexistuje zákonem určená váha jednotlivých důkazů a jejich hodnocení připadá čistě na OČTŘ. Právě v hlavním líčení soud hodnotí důkazy v průběhu celého dokazování a zjišťuje jejich pravdivost a zákonnost a nakonec rozhodne, které důkazy považuje za pravdivé a podstatné a které nevezme vůbec v potaz. Volné hodnocení důkazů probíhá na vnitřním přesvědčení soudců, které je vystavěno na právním vědomí, logickém zhodnocení a jejich vzájemných souvislostech s přihlédnutím k okolnostem projednávané věci. Je vždy nutné, aby byly důkazy vhodným způsobem reprodukovány, neboť jen právě tehdy „...*informace z hodnoceného důkazu zůstane bez jakékoli deformace v procesu jeho hodnocení zachována a výlučně jen jako taková se promítne do vlastního vyhodnocení jako konečného úsudku soudu.*“⁵⁶

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 115-116.

⁵⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 6. 1998, sp. zn. III. ÚS 398/97.

Vždy je třeba, aby soud ve svém rozhodnutí řádně odůvodnil, jakými úvahami a postupem se řídil, aby jej bylo možné přezkoumat. Výjimku představuje zjednodušený rozsudek podle § 129 odst. 2 TrŘ a usnesení, jímž se upravuje průběh řízení dle § 136 odst. 3 TrŘ, za situace, kdy se státní zástupce i obžalovaný vzdají práva na odvolání a netrvají na odůvodnění rozhodnutí.⁵⁷

1.3.4. Zásada materiální pravdy

Ustanovení § 2 odst. 5 TrŘ klade na OČTŘ požadavek materiální pravdy neboli zásadu zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, jak je některými nazývána⁵⁸, která se projevuje zejména v hlavním líčení, jehož cílem je zjištění skutkového stavu, které představuje rozhodující podklad pro následné rozhodnutí soudu. Jednotlivé strany v hlavním líčení překládají důkazy, ať už na podporu viny či nevin obžalovaného, přičemž není vyloučen taktéž požadavek soudu k navrhnutí dalších důkazů, považuje-li zjištění skutkového stavu za nedostatečné.

1.3.5. Zásada vyhledávací

Se zásadou materiální pravdy úzce souvisí zásada vyhledávací. Ta obecně stanoví pro OČTŘ povinnost vyhledávat a provádět důkazy s cílem zjistit skutkový stav věci. V praxi není třeba zjistit absolutní pravdu, ale objasnit skutkový stav do takové míry, že neexistují důvody o dosaženém zjištění pochybovat.⁵⁹ V řízení před soudem je následně v souladu s obžalovací zásadou ukládáno státnímu zástupci dokazovat vinu, tedy navrhopvat takové důkazy, které podporují podanou obžalobu. Na druhou stranu nesmí však opomenout ani důkazy svědčící ve prospěch obžalovaného, neboť musí zůstat nestranný. Soud musí pečlivě zvažovat důkazní situaci a je-li to nutné, může sám doplnit dokazování, jestliže důkazy předložené stranami nepostačují k rozhodnutí ve věci.⁶⁰

⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel. § 2 [Základní zásady trestního řízení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 41.

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 121.

⁵⁹ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019, str. 198-199.

⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel. § 2 [Základní zásady trestního řízení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 39.

1.3.6. Zásada kontradiktornosti

V souvislosti s dokazováním je třeba zmínit také zásadu kontradiktornosti, která se nejvíce uplatní právě v hlavním líčení. V současném trestním řádu není sice zakotvena, avšak poslední návrh nového trestního řádu s ní počítá již v první hlavě mezi obecnými zásadami.⁶¹

Ač se jedná o zásadu typickou zejména pro právní systém common law, díky vlivu judikatury a čl. 6 Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen EÚLP), se dostává také do systémů kontinentálních. V systému common law má povahu spíše křížového výsledku svědka, oproti tomu dle judikatury EÚLP je stěžejní, aby každá strana mohla předložit své důkazy a argumenty a zároveň jí bylo umožněno se vyjádřit k důkazům protistrany.⁶² U svědeckých výpovědí je proto nezbytné, aby byla protistrana přítomna u výsledku, nebo měla alespoň takovou možnost, a mohla se k němu vyjádřit.⁶³

Šámal kontradiktorní proces definuje jako proces, ve kterém „(...), strany nejen důkazy navrhuji, ale také je opatřují a v řízení před soudem provádějí, včetně výsledku svědků, přičemž protistrana má právo protivýslechu („crossexamination“). Soudní jednání má v K. charakter sporu (soupeření, kontradikce) mezi žalobcem a obžalovaným (a jeho obhájcem), kteří mají postavení zásadně rovnoprávných procesních stran (zásada rovnosti stran). Úkolem nezávislého a nestranného soudu je pak spor řídit a rozhodnout spornou otázku, zda byl tr. čin obžalovaným spáchán.“⁶⁴

Podle Muláka zásadu kontradiktornosti tvoří dvě neoddělitelné složky. Právo na informace, tedy právo seznámit se se všemi důkazy a dokumenty, které mohou mít vliv na rozhodnutí soudu a právo vyjádřit se k předloženým důkazům. Nad to považuje za součást také prvek rovnosti zbraní, právo účastnit se řízení před soudem, předkládat důkazy a právo na výsledek svědka.⁶⁵

Zákonodárce nedávnými novelami trestního řádu zavedl instituty jako jsou uznání viny a možnost vyjádřit se k obžalobě či rozšířit okruh trestných činů, ohledně kterých lze sjednat dohodu o vině a trestu. Tím je dle Muláka posilována sporná povaha hlavního líčení, avšak nemělo by tak být činěno na úkor jiných zásad.

⁶¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. Rekodifikace trestního práva procesního. [online]. [cit. 14. 6. 2023]. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

⁶² MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019, str. 275.

⁶³ KMEC, Jiří. Princip kontradiktornosti jako jeden z aspektů práva na spravedlivý proces. In: Rekodifikace trestního práva procesního (aktuální problémy). Praha: PF UK, 2008, str. 56.

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel. Kontradiktorní proces. In: HENDRYCH, Dušan a kol. Právnícký slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

⁶⁵ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019, str. 306-307.

Pokud by došlo k zavedení hojně diskutovaného formálního důkazního břemene státního zástupce, dle Muláka by to mohlo vést k narušení zásad jako jsou materiální pravda, vyhledávací zásada nebo volné hodnocení důkazů, neboť soud by z důvodu úplné rovnosti stran nemohl vyhledávat důkazy v prospěch či neprospěch obžalovaného.⁶⁶

Místo toho navrhuje jako vhodnější prostředek přeměnit obecné pravidlo dokazování soudu spíše ve výjimku, tedy aby státní zástupce provedl důkazy vždy a soud obhájci uložil provedení navržených důkazů, a až poté sám doplnil dokazování.⁶⁷

S takovým návrhem souhlasí také Šámal, který je toho názoru, že by měla také proběhnout změna v důkazním břemenu, a to, aby aktivita státního zástupce byla v hlavním líčení větší, než je tomu nyní. V současné době je totiž vše ponecháno na soudu, neboť v případě nedostatečného skutkového zjištění musí sám vše vyhledat, objasnit, důkazně podložit a činit další nadbytečné úkony, které se tak negativně podepíší na rychlosti řízení.⁶⁸

1.4. Zásada veřejnosti

Pro charakteristiku hlavního líčení je důležité zmínit také zásadu veřejnosti, vyplývající z § 2 odst. 10 TrŘ. Ta zaručuje přístup k soudnímu projednávání i jiným osobám, než jsou přímo zúčastněné subjekty. Tím je tak dosaženo zejména kontroly rozhodování soudu, tedy určité jistoty pro obžalovaného, že nedojde ke kabinetní justici soudu, a také preventivní (výchovné) funkce.

Vždy je však třeba hledat určitou rovnováhu mezi přístupem veřejností a ochranou zúčastněných osob. Z těchto důvodů má tak soud možnost veřejnost vyloučit podle § 200 odst. 1 TrŘ, tedy pokud by se projednávala utajovaná informace, mohlo by dojít k ohrožení mravnosti nebo nerušeného průběhu jednání, a nakonec pokud by mohla být ohrožena bezpečnost či jiný důležitý zájem svědků. V těchto případech je na úvaze soudu, zda vyloučí veřejnost. Pokud by však měla být vyslechnuta jako svědek osoba, která je služebně činná v policejním orgánu nebo je policistou jiného státu a ve věci vystupovala jako agent (případně

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ MULÁK, J. Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe [online]. 2019. [cit. 16. 6. 2023]. Dostupné zde: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-kontradiktornosti-v-trestnim-rizeni-evropske-souvislosti-a-ceska-reflexe>.

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel. Rekodifikace trestního řádu. In: Právní prostor [online]. 2015. [cit. 27. 6. 2023]. Dostupné zde: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekodifikace-trestniho-rad>.

se na takovém použití podílela) a bude vyslechnuta bez utajení totožnosti, musí předseda senátu veřejnost obligatorně vyloučit.⁶⁹

Vyloučit veřejnost lze na celé hlavní líčení nebo pouze na určitou část, a to formou usnesení, které ústně vyhlásí samosoudce nebo předseda senátu. Proti takovému usnesení není přípustná stížnost. Ačkoliv ve většině případů není s kapacitou soudní síně problém, je možné, že veřejnost bude z hlavního líčení vyloučena fakticky, a to zejména v mediálně známých kauzách, kdy jednacím síně nebude mít pro veřejnost dostatečnou kapacitu. V takovém případě by se měl soud snažit s předstihem odhadnout zájem veřejnosti a pokusit se zajistit vhodnou jednacím síně soudu. Zde se ztotožňuji s názorem Herczega, podle kterého by měla být tato úprava *de lege ferenda* zanesena do trestního řádu, místo toho, aby byla stanovena pouze ve vyhlášce o jednacím řádu soudu.⁷⁰

V případě hlavního líčení v řízení ve věcech mladistvých platí, že je vždy neveřejné, nenavrhně-li mladistvý, aby bylo hlavní líčení veřejné a soud takové žádosti vyhověl. (§ 54 odst. 1 z. o soudnictví ve věcech mládeže). Vzhledem k nízkému věku, zranitelnosti a skutečnosti, jaký dopad může mít medializace na osobu mladistvého, je zakázáno jakýmkoliv způsobem publikovat jméno, podobiznu nebo jej jinak ztotožnit ve veřejných sdělovacích prostředcích. Za porušení této povinnosti lze pak uložit pokutu až do výše 50 000 Kč dle přestupkového zákona.

Ačkoliv je rozsudek uveřejněn bez uvedení jména či příjmení, vzhledem k povaze spáchaného provinění, může předseda senátu rozhodnout navíc o dalších opatřeních, která zabrání identifikaci mladistvého. V případě zvláště závažných provinění může být takové pravidlo prolomeno, rozhodne-li předseda senátu o tom, že společnost má být o identitě pachatele informována.

Herczeg rozděluje veřejnost na dvě skupiny. Jedna je tvořená veřejností, osobně přítomnou v jednacím síni, a druhou je virtuální (mediální), která je soudnímu jednání přítomna nepřímou, a to nejčastěji prostřednictvím televizních obrazovek či rozhlasu.⁷¹

Debatu vyvolává otázka, zda by měla být u hlavního líčení přítomna média. Zákon o soudech a soudcích rozlišuje pořizování obrazových a zvukových přenosů společně s obrazovými záznamy, u kterých platí povolovací režim, zvukové záznamy, jejichž pořizování je nutné oznámit, a nakonec písemné poznámky, u kterých je volný režim. Zákon nestanoví žádná kritéria pro povolení a je tak čistě na úvaze předsedy senátu, zda nebude mít pořizování

⁶⁹ PÚRY, František. § 200 [Vyloučení veřejnosti]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2542–2543.

⁷⁰ HERCZEG, Jiří. Zásada veřejnosti a přístup médií na jednání soudu. Trestněprávní revue, 2014, č. 1, s. 1-8.

⁷¹ HERCZEG, Jiří. Média a trestní řízení. Praha: Leges, 2013. Praktik (Leges), str. 23-33.

přenosů vliv na průběh jednání. Dle stanoviska Ústavního soudu je třeba vždy takové opatření opírat o relevantní důvod, jinak by se jednalo o svévoli.⁷²

Rozhodnutí o přítomnosti médií tedy záleží čistě na uvážení předsedy senátu. Jiný přístup však volí kupříkladu rakouská úprava. Dle tamějšího zákona o médiích jsou záznamy i přenosy (v jakékoliv formě) ze soudů zakázány. Důvodem je zejména psychické zatížení účastníků řízení a obava z ovlivnění nalézání pravdy.⁷³ Stejný přístup zvolilo také Německo, které k této úpravě přistoupilo z podobných důvodů. Německý zákon o soudech zakazuje taktéž záznamy a přenosy, případně předseda senátu může zakázat také pořizování kreseb a fotografií.⁷⁴

Protipólem je pak úprava přítomnosti médií u státních soudů v USA. Po řadě precedentů bylo nakonec jednotlivým americkým státům umožněno, aby si o přítomnosti médií u soudů sami rozhodly.⁷⁵ Většina států televizní zpravodajství umožnila a následně ponechala na soudci, aby v konkrétním případě rozhodl o vyloučení kamer. Takové rozhodnutí se řídí konkrétními kritérii a je plně přezkoumatelné.

Osobně se kloním k americké úpravě. Stanoví pevně daná kritéria a podobně jako v české úpravě je na uvážení soudce, aby v konkrétní věci zvážil přítomnost médií. Televizní stanice Court TV kupříkladu nepřetržitě vysílá záznamy ze soudních jednání, což může poukázat na případné chyby v soudním systému.⁷⁶ Navíc vzhledem ke skutečnosti, jak nízká je v současné době fyzická účast veřejnosti na soudních jednáních v České republice, se domnívám, že zřízení pravidelných přenosů by ve výsledku mohlo vést ke zlepšení právního podvědomí veřejnosti, neboť bude pro mnoho jedinců jednodušší se o probíhajícím hlavním líčení informovat z pohodlí domova, než ve svém volnu navštěvovat soudní jednání.

Nemyslím si, že by medializace měla za následek zásadní ovlivnění nalézání pravdy, ba naopak, někteří svědci mohou být odrazeni od lhaní před soudem, jestliže budou vědět, že jsou sledováni desítkami lidí.

Na druhou stranu stojí za zmínku poznatek Shrbeného, který upozorňuje na možný problém při medializaci hlavního líčení. Podle trestního řádu nesmí být nevyslechnutý svědek přítomný výslechu obžalovaného či jiného svědka. Pokud by však byl svědek před svým výslechem prostřednictvím médií seznámen s výpovědí takové osoby, došlo by k hrubému

⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 14. 2. 2008 sp. zn. II. ÚS 2672/07.

⁷³ § 22 Spolkového zákona ze dne 12.6. 1981 BGBl. 314/1981, o tisku a dalších sdělovacích prostředcích.

⁷⁴ § 169 Zákona o soudech ze dne 9.5.1975 (BGBl. I S. 1077) (Gerichtsverfassungsgesetz).

⁷⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 26.1. 1981, ve věci Chandler v. Florida [449 U.S. 560 (1981)].

⁷⁶ HERCZEG, Jiří. Média a trestní řízení. Praha: Leges, 2013. Praktik (Leges), str. 252-254.

porušení takového požadavku. Je tak na zvážení, zda by soud neměl mít možnost určitou měrou zasahovat do následného zveřejňování informací.⁷⁷

1.5. Institut dohody o vině a trestu z hlediska základních zásad trestního řízení

V této podkapitole bych se rád na několika odstavcích věnoval institutu dohody o vině a trestu, neboť se svou specifickou povahou odchyľuje od některých základních zásad trestního řízení. Do trestního řádu byl poprvé zakotven novelou provedenou zákonem č. 193/2012 Sb. Zákonomdárce jej přejal z angloamerického právního systému ve snaze urychlit a zjednodušit trestní řízení, neboť nedochází tradičnímu úplnému dokazování před soudem. Lze tak činit zejména ve věcech, o kterých není skutkově sporu a strany s uzavřením takové dohody souhlasí.⁷⁸

Zákonem č. 333/2020 Sb., došlo kromě zavedení nových institutů, jako je prohlášení viny dle § 206c TrŘ a nesporných skutečností podle § 206a TrŘ, také k rozšíření možnosti uzavřít dohodu o vině a trestu o všech trestných činech, nejedná-li se o řízení proti uprchlému. Nově byla pro soud zavedena obligatorní povinnost zvažovat sjednání dohody o vině a trestu, poučít strany o takové možnosti a umožnit jim takovou dohodu projednat. Důvody k zavedení takových změn bylo zejména malé využívání tohoto institutu (vzhledem k možnosti odklonů) a také snaha ulehčit soudům.⁷⁹

Jak bylo uvedeno v předchozí podkapitole, cílem **zásady materiální pravdy** je dosáhnout zjištění skutkového stavu, o kterém nejsou důvodné pochybnosti. Oproti civilnímu spornému řízení se tak soud nemůže spokojit s tvrzením stran (zásada formální pravda) a musí být v případě nedostatečného zjištění sám aktivní. Tuto zásadu však narušuje dohodovací řízení podle § 175a odst. 1 TrŘ, dle kterého je možné sjednat mezi státním zástupcem a obviněným (obžalovaným) dohodu, jestliže dosavadní výsledky prokazují závěr, že se předmětný skutek stal a spáchal jej obviněný. Sám obviněný tento závěr stvrdí svým prohlášením, o jehož pravdivosti nesmí být důvodné pochybnosti.⁸⁰ Díky tomu nedojde

⁷⁷ SHRBNÝ František. Když svědek tuší, aneb problematika zásady veřejnosti hlavního líčení. [online]. 2020. [cit. 17.6. 2023]. Dostupné zde: <https://www.epravo.cz/top/clanky/kdyz-svedek-tusi-aneb-problematika-zasady-verejnosti-hlavniho-liceni-111416.html>.

⁷⁸ ŘÍHA, Jiří. § 175a [Jednání o dohodě o vině a trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2261.

⁷⁹ MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb.. Bulletin advokacie, 2022, č. 1-2, s. 11-21.

⁸⁰ BERANOVÁ, Andrea. Dohoda o vině a trestu z pohledu práva na spravedlivý proces. In: JELÍNEK, Jiří. a kol. Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges. 2020. str. 236.

k dokazování v hlavním líčení, jako je tomu v běžném trestním řízení, proces se znatelně urychlí a obviněný má možnost být odsouzen za nižší trest, než kdyby trval na řádném dokazování. Jak poukazuje Musil, zároveň tím dochází k deformaci materiální pravdy a celý proces se tak z hlediska dokazování přibližuje zmíněnému civilnímu řízení.⁸¹

Je proto nutné, aby závěr vyšetřování vedl k jednoznačnému závěru o vině obviněného. Pokud by důkazy směřovaly ke dvěma odporujícím závěrům a nebylo by možné tuto nesrovnalost odstranit dodatečným zajištěním jiných důkazů, měl by státní zástupce podat obžalobu.

Dohoda o vině a trestu taktéž není v souladu s další zásadou, kterou je **presumpce nevin**y. Ta vyžaduje, aby bylo na každého nahlíženo jako na nevinného, a to až do okamžiku, kdy je pravomocným rozsudkem vyslovena jeho vina. Jak bylo uvedeno výše, jednou z podmínek pro sjednání dohody o vině a trestu je prohlášení viny obviněného, čímž se práva na presumpci nevin y vzdá. Evropský soud pro lidská práva (dále jen ESLP) konstatoval, že se jedná o individuální zájem jedince, je tedy možné s ním volně disponovat.⁸²

Jak poznamenává Jelínek, oproti zásadě presumpce nevin y není vyžadováno dokázání nebo přiznání viny, ale postačí pouhé prohlášení, což nejsou totožné věci.⁸³ S presumpcí nevin y u dohody o vině a trestu souvisí také další problematika, kterou uvádí Beranová ve svém příspěvku. OČTŘ mají povinnost postupovat nezájatě a nestranně. Jestliže nedojde ke sjednání dohody o vině a trestu nebo soud takovou dohodu neschválí, dle § 175a odst. 7 TrŘ není možné k prohlášení viny jako důkazu v hlavním líčení přihlížet. Není vyloučeno, že pokud obviněný vinu prohlásí a státní zástupce přesto nebude chtít dohodu uzavřít, podá následně obžalobu. Soud tak rozhoduje o obžalobě, ačkoliv si je vědom, že obviněný předtím prohlásil, že spáchal uvedený skutek.⁸⁴

Zásada vyhledávací počítá v hlavním líčení se součinností a aktivitou stran při zjišťování skutkového stavu, přičemž soud nedostatečná zjištění sám doplní. V řízení o dohodě o vině a trestu soud neprovádí dokazování (výjimečně vyslechne obviněného či si opatří vysvětlení).⁸⁵ Nelze však říci, že by se zásada vyhledávací neuplatnila vůbec a OČTŘ tak mohou rezignovat na povinnost zjišťovat skutkový stav, neboť i v případě úplného

⁸¹ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminalistika. 2008. č. 1., str. 15.

⁸² Rozhodnutí ESLP ze dne 25.8.1987, č. 9912/82, ve věci Lutz proti Německu.

⁸³ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 142.

⁸⁴ BERANOVÁ, Andrea. Dohoda o vině a trestu z pohledu práva na spravedlivý proces. In: JELÍNEK, Jiří a kol. Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges. 2020. str. 238.

⁸⁵ Tamtéž.

doznání platí, že důkazy v přípravném řízení musí dokazovat, že se skutek stal a spáchal jej obviněný.⁸⁶

Vzhledem k tomu, že se (až na výjimky) neuplatní zásada vyhledávací, v dohodovacím řízení před soudem se neuplatní také **zásada volného hodnocení důkazů**. Státní zástupce i obviněný tvrdí shodně soudu určitý skutkový stav, o čemž předkládají důkazy. Jedná se tedy o selektivní hodnocení jen některých důkazů.⁸⁷

Zásada bezprostřednosti společně se **zásadou ústnosti** slouží v hlavním líčení k tomu, aby soud mohl získat při dokazování jasnější obraz o dokazované skutečnosti a aby mohl ve věci vynést rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že dohodovací řízení probíhá na základě spisového materiálu, neuplatní se zásada bezprostřednosti a zásada ústnosti se uplatní pouze minimálně, a to v rámci ústních přednesů před soudem.

Také **zásada veřejnosti** je v rámci dohodovacího řízení modifikována. Ač se dohoda o vině a trestu nesjednává v hlavním líčení, je třeba o jejím schválení rozhodnout ve veřejném jednání a vyhlásit odsuzující rozsudek veřejně. Samotné jednání o obsahu dohody je však neveřejné.

Závěrem k dohodě o vině a trestu bych rád upozornil na problematiku, která se týká **zásady zajištění práv poškozeného** a která si dle mého názoru zaslouží pozornost z hlediska de lege ferenda návrhu. Dle ustanovení § 175a odst. 5 TrŘ je při sjednávání dohody povinností státního zástupce dbát zájmů poškozeného. Vzhledem k nejvýznamnějšímu právu poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, je třeba, aby státní zástupce neupřednostnil zájem státu na potrestání na úkor zájmu poškozeného. Státní zástupce tak musí zvážit, zda kupříkladu nepodmíněným trestem neznemožní poškozenému vymáhat náhradu.⁸⁸

Poškozený je vyzooměn o konání jednání o vině a trestu, přičemž má stejně jako u hlavního líčení právo se ho účastnit. Svůj nárok tak může uplatnit přímo na jednání nebo písemně ještě před ním. Jestliže se ho účastní, může se vyjádřit k rozsahu i způsobu náhrady. Pokud poškozený přítomný není, stanoví § 175a odst. 5 poslední věta TrŘ, že se může státní zástupce (jakožto sui generis zástupce) za poškozeného dohodnout s obviněným o rozsahu a způsobu náhrady.

⁸⁶ ŘÍHA, Jiří. § 175a [Jednání o dohodě o vině a trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2264.

⁸⁷ JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. Bulletin advokacie. 2012, č.10, s.19-25.

⁸⁸ ŘÍHA, Jiří. § 175a [Jednání o dohodě o vině a trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2284.

Jak poukazuje Beranová, i za situace, kdy bude poškozený jednání přítomný, bude se k náhradě škody moci nanejvýš vyjádřit a samotná dohoda o náhradě škody závisí již čistě na dohodě mezi státním zástupcem a obviněným. Pokud by poškozený s výší náhrady nesouhlasil, na jednání to nemá žádný vliv. Přestože je poškozený osobou, která byla trestným činem nejvíce dotčená, nemá možnost kupříkladu navrhopat důkazy, klást otázky nebo napadnout rozhodnutí OČTŘ vyřídít věc dohodou o vině a trestu.⁸⁹

Pokud nedojde k dohodě o nároku poškozeného, pak toto není překážkou pro uzavření a schválení dohody o vině a trestu, neboť o něm může rozhodnout soud při schvalování dohody na základě důkazů, které vyplývají ze spisu, či může také rozhodnout, že se poškozený se svým nárokem odkazuje na občanskoprávní řízení.

Je třeba podotknout, že pokud by státní zástupce nekonal v zájmu poškozeného (např. uzavřel s obviněným výrazně nižší náhradu), soud takovou dohodu neschválí a vrátí ji opět k jednání.⁹⁰ To však prodlužuje další jednání.

Domnívám se, že *de lege ferenda* by bylo vhodné pokračovat v posilování postavení poškozeného. Zejména by měl mít poškozený možnost navrhopat a provádět důkazy v dohodovacím řízení (jako je to *de lege ferenda* navrhopáno u hlavního líčení), díky čemuž nebude poškozený jen pasivně přihlížet, jak je bez něj uzavírána dohoda. Navíc tím bude vytvořen základ, na základě kterého může probíhat jednání o výší náhrady škody.

⁸⁹ BERANOVÁ, Andrea. Nad postavením poškozeného v dohodovacím řízení. TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a Ingrid GALOVCOVÁ, ed. *Pocita Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. Teoretik, str. 25-27.

⁹⁰ HÁJEK, Tomáš. Dohoda o vině a trestu z pohledu poškozeného. [online]. 2018. [cit. 5. 8. 2023]. Dostupné zde: <https://www.epravo.cz/top/clanky/dohoda-o-vine-a-trestu-z-pohledu-poskozeneho-107180.html>.

2. Příprava hlavního líčení

Vzhledem ke skutečnosti, že hlavní líčení je vůbec tím nejdůležitějším stádiem trestního řízení, a to zejména z důvodu, že je v něm rozhodováno o vině či nevině obžalovaného, jsou již na jeho samotnou přípravu kladeny takové nároky, aby mohlo hlavní líčení proběhnout hladce se zachováním všech práv účastníků a zároveň bylo dosaženo hospodárnosti celého procesu.

Podle § 181 odst. 1 TrŘ je úkolem soudu přezkoumat obžalobu, která mu byla doručena státním zástupcem. Zkoumá ji zejména ze tří hledisek, a to zda je dána místní a věcná příslušnost soudu, ke kterému obžaloba směřuje, za druhé kontrola zákonnosti získaných důkazů a také, zda nedošlo k závažným procesním vadám a za třetí zjištění, že byly v přípravném řízení objasněny základní skutečnosti, bez kterých by nebylo možné hlavní líčení provést. Dále je třeba zkoumat, zda neexistují důvody pro postoupení věci jinému orgánu dle § 171 odst. 1 TrŘ, zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 TrŘ nebo jeho přerušování podle § 173 odst. 1 písm. a) až d) TrŘ anebo okolnosti odůvodňující podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307, popř. i schválení narovnání podle § 309. Také je úkolem předsedy soudu zjistit, zda vzhledem k okolnostem případu nebude vhodné sjednat dohodu o vině a trestu.⁹¹

V případě, že předseda senátu sezná, že jsou všechna hlediska v souladu s trestním řádem a je na místě projednat věc v hlavním líčení, nařídí jej. V opačném případě nařídí fakultativní stádium trestního řízení, a to předběžné projednání obžaloby podle § 185 TrŘ. Meritem projednání pak bude nikoliv posuzování navrhaných důkazů, ale dodatečná kontrola, že věc je připravena k projednání v hlavním líčení.⁹² Ačkoliv se jedná o institut vztahující se výlučně k předsedovi soudu, samosoudce má obdobné povinnosti, kdy obžalobu a návrh na potrestání přezkoumává podle § 314c TrŘ, a to ze stejných hledisek.

2.1. Doručení obžaloby

Jakmile má soud za to, že věc je připravena k projednání v hlavním líčení, přistoupí k esenciálnímu úkonu, kterým je doručení opisu obžaloby obviněnému. Takové doručení je

⁹¹ ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. § 181 [Přezkoumání obžaloby]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2414.

⁹² ŠÁMAL, Pavel. § 185 [Obecné ustanovení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2440.

možné výhradně do vlastních rukou, přičemž vzhledem k následkům, které vyvolává, je fikce doručení vyloučena. Má-li však obviněný zřízenou datovou schránku, doručuje mu do ní soud obžalobu, a takové doručení má stejné účinky jako do vlastních rukou.

Pokud by došlo k náhradnímu doručení, jedná se o podstatnou vadu řízení. Za situace, kdy obžalovaný odmítne zásilku přijmout, tato skutečnost se poznamená a v případě, že se jedná o odmítnutí bezdůvodné, písemnost je považována za doručenou a soud může nařídít hlavní líčení (lze-li jej konat v nepřítomnosti obžalovaného). Nelze-li však řízení konat bez přítomnosti obžalovaného, bude se opět jednat o podstatnou vadu řízení (§ 258 odst. 1 písm. a TrŘ). V případě, že se nepodaří obžalobu do rukou doručit, a to ani na adresu trvalého či přechodného bydliště, zažádá předseda senátu či samosoudce o vypátrání pobytu Územní odbor krajského ředitelství Policie.⁹³

Obžaloba se doručuje taktéž obhájci a jestliže má obžalovaný obhájců více, doručuje se jednomu zvolenému, případně takového obhájce určí soud. Nedojde-li ani tak ke zvolení jednoho obhájce, musí být obžaloba doručena všem obhájcům.⁹⁴ Dalšími osobami, kterým je opis obžaloby doručen, je v případě obžalovaného, který je omezený ve svéprávnosti, zákonný zástupce, dále OSPOD, jedná-li se o mladistvého, poškozený a případně také zúčastněná osoba.

Nedílnou součástí obžaloby je také upozornění soudu podle § 196 odst. 2 TrŘ, že obžalovaný má právo se vyjádřit, a to zejména ve smyslu, zda se cítí být nevinný nebo vinný, zda má zájem uzavřít dohodu o vině a trestu, také zda souhlasí s popisem skutku a které skutečnosti považuje za nesporné. Obdobnou možnost má nově obžalovaný také po přednesení obžaloby v hlavním líčení podle § 206a až 206c TrŘ.

Nutno podotknout, že se jedná o relativně novou možnost (od 1. 10. 2020), kterou se snaží zákonodárce urychlit a zkrátit hlavní líčení. Mulák s Provazníkem poukazují na skutečnost, že tento institut byl vyňat z rekodifikačních prací na novém trestním řádu, který má představovat vlastní vzájemně provázaný systém. Důvodová zpráva se však nikterak nevypořádává s tím, zda je současný „zastaralý“ trestní řád přizpůsoben k přijetí takového institutu a zda bude v souladu se současnými základními zásadami. Zároveň vidí jako problematické, že ačkoliv se lze na zavedení tohoto ustanovení dívat jako na posilování zbraní stran ve smyslu zásady kontradiktornosti, důvodová zpráva uvádí, že primárním cílem je

⁹³ VANTUCH, Pavel. Obhajoba obviněného. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi. s. 427–431.

⁹⁴ PÚRY, František. § 196 [Doručení obžaloby]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2517.

pouze zmíněné urychlení a zlevnění trestního řízení a zřejmě také snaha ještě více rozšířit používání odklonů.⁹⁵

Související problém z hlediska práva na obhajobu uvádí Vantuch. V případě, že se obžalovaný rozhodne označit některé skutečnosti za nesporné, je o takovém vyjádření informován státní zástupce, který se tak může lépe připravit na hlavní líčení. Obžalovaný však oproti tomu nemá žádné informace, které skutečnosti jako nesporné označil státní zástupce a není tak vyloučeno, že se strana obhajoby seznámí s postojem obžaloby až v okamžiku, kdy státní zástupce přednáší obžalobu před soudem v hlavním líčení.⁹⁶

Z této problematiky vyplývá logický závěr, který Vantuch také uvádí, a to, aby byla *de lege ferenda* v novém trestním řádu stanovena povinnost státního zástupce označit nesporné skutečnosti již v obžalobě. Předseda senátu by měl následně povinnost odeslat toto vyjádření obviněnému, který má tak možnost se rovnocenně připravit na hlavní líčení.⁹⁷

Za zmínku také stojí, že se mezi odbornou veřejností v současné době objevují některé názory, zda nelze toto upozornění soudu pokládat za nepřímou formu donucení obžalovaného k přiznání viny nebo se jedná jen o další možnost, jak se vyjádřit k podané obžalobě.⁹⁸

Podle Muláka a Provazníka se jedná jednoznačně o posílení zásady kontradiktornosti v trestním řízení, neboť umožňuje vyjádřit stanovisko obhajoby k obžalobě, tedy popsat například vlastní verzi skutkového děje. Problém však spatřují v tom, že způsob, jakým je vyjádření v trestním řádu koncipováno, nutí obviněného k prohlášení viny či uzavření dohody o vině a trestu, přičemž hlavním cílem je co nejvíce zmenšit dokazování v hlavním líčení. Oba jsou však toho názoru, že prohlášení viny může soud stále odmítnout a dokazování provést v celém rozsahu.

Další problém, na který oba autoři ve svém článku poukazují, je situace, kdy se dvěma obviněnými, kteří se v určité míře vyjádřili k obžalobě, avšak jen jeden prohlásil vinu, bude zacházeno rozdílně. Obviněnému, který prohlásí svou vinu se otevírá možnost podle § 58 odst. 2 písm. b) TrZ k mimořádnému snížení odnětí svobody, na druhou stranu se jedná o neodvolatelný institut a zároveň se tím vzdává práva na odvolání, neboť nedojde ke zjišťování skutkového stavu. Oproti tomu druhý obviněný si ponechá svá procesní práva. I v tomto směru lze tak opět cítit určitý tlak na obviněného k donucování výpovědi. Autoři shrnují, že

⁹⁵ MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb.. Bulletin advokacie, 2022, č. 1-2, s. 11-21

⁹⁶ VANTUCH, Pavel. Nesporné skutečnosti z pohledu rovnosti stran v řízení před soudem. Bulletin advokacie, 2023, č. 6, s. 22-27.

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ VANTUCH, Pavel. Vyjádření obžalovaného k obžalobě po zaslání jejího opisu. Bulletin advokacie, 2022, č. 5, s. 31-37.

vyjádření podle § 196 odst. 2 TrŘ, přijaté novelou, je narušením zejména zásady materiální pravdy a zásady vyhledávací.⁹⁹

Souhlasím s názory autorů, že hlavní líčení stále ještě poskytuje dostatek pojistek, proto, aby mohlo proběhnout v plném rozsahu. Na druhou stranu si nemyslím, že by zmíněná situace představovala zásadní problém, ale bude se jednat o velmi ojedinělé případy. Je však dobré je zmínit, neboť snaha zákonodárce o urychlení trestního řízení může mít také negativní dopady, které ukáže až praxe a při dalších novelizacích je třeba je vyhodnotit a zohlednit.

Zároveň je dle § 196 odst. 4 TrŘ společně s doručením popisu obžaloby obžalovaný vyzván, aby navrhl provedení důkazů, které podpoří jeho skutková tvrzení. Účelem je zejména provedení důkazů obžaloby i obhajoby během jediného jednání, aby došlo k hospodárnosti celého trestního řízení a včasného předvolání znalců, svědků a opatření dalších důležitých důkazních prostředků.

Není však výjimkou situace, kdy jedna ze stran navrhne další důkazy až v průběhu hlavního líčení. Takový postup nelze samozřejmě nijak sankcionovat, neboť strany musí na předkládané důkazy náležitě reagovat nebo se jedná o součást strategie obhajoby, a v tom případě by strana měla být schopná vysvětlit soudu, proč takový návrh nenavrhla již před hlavním líčením a zda se nejedná pouze o úmyslné protahování řízení.¹⁰⁰

2.2. Nařízení hlavního líčení

Dalším úkonem soudu je samotné nařízení hlavního líčení na konkrétní den a čas, přičemž dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR „*Není-li na obsílce k jednání, ke kterému je třeba podle předpisů trestního řádu obviněného předvolat, uveden přesný čas (den i hodina) jednání, nejde o předvolání podle předpisů trestního řádu a obviněnému proto nezačíná běžet lhůta k přípravě...*“.¹⁰¹ Z tohoto důvodu je kladen na soud požadavek pečlivosti již při stanovení termínu konání. V praxi pak není výjimkou, že z časových důvodů nebude možné, aby hlavní líčení proběhlo v jediném dni (je kupříkladu nutno provést velké množství důkazů). Z těchto důvodů pak soud přeruší hlavní líčení, což svou povahou nelze srovnávat s odročením hlavního líčení.¹⁰²

⁹⁹ MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení. Bulletin advokacie, 2021, č. 11, s. 37-46.

¹⁰⁰ VANTUCH, Pavel. Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 427–431.

¹⁰¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 10. 3. 1977, sp. zn. 11 Tz 9/77.

¹⁰² PÚRY, František. § 198 [Nařízení hlavního líčení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2527.

V případě, že věc bude projednávat okresní soud, musí být hlavní líčení nařízeno vždy do tří týdnů od podání obžaloby, v případě krajského soudu pak do tří měsíců. Podle § 12 odst. 8 TrŘ, se od tohoto okamžiku obviněný označuje jako obžalovaný. Obžalovaný, svědci, znalci a tlumočníci jsou k datu konání hlavního líčení vždy předvoláni a jejich přítomnost je možné vynutit pořádkovou pokutou a v případě obžalovaného a svědků též předvedením. Ostatní osoby jsou pouze vyrozuměny. Přítomnost státního zástupce a obhájce (v případě nutné obhajoby) lze vynutit pouze kárným podnětem k příslušnému orgánu dle § 66 odst. 3 TrŘ.

V případě obžalovaného, obhájce a státního zástupce musí soud dbát na to, aby byla zachována zákonná lhůta pěti pracovních dnů pro přípravu.¹⁰³ Stejně jako v případě doručení opisu obžaloby je i předvolání doručováno do vlastních rukou a jiná forma doručení je vyloučena. Nutno poznamenat, že lhůtu pěti pracovních dní pro obžalovaného lze zkrátit, a to za podmínky, že se k hlavnímu líčení dostaví a výslovně prohlásí, že s jeho konáním souhlasí.¹⁰⁴ K tomu Vantuch uvádí, že v praxi má obhajoba v některých případech možnost získat obsah obžaloby již poté, co byla státním zástupcem podána na soud. Obhajoba se tak může díky tomu připravit na hlavní líčení ještě před tím, než je jí předvolání řádně doručeno. Za situace, kdy by nebyla mezi předvoláním a konáním hlavního líčení dodržena lhůta pěti pracovních dní, avšak obhajoba by již díky zmíněnému postupu měla připravené dostatečné množství podkladů, je na místě souhlasit s konáním i se zkrácenou lhůtou.¹⁰⁵

Má-li obžalovaný dva či více obhájců, je třeba určit jednoho, který bude zmocněn k přijímání písemností, jinak takového obhájce určí předseda senátu. V případě, že bude jeden z obhájců neinformován a v důsledku toho se nezúčastní hlavního líčení, zakládá to podstatnou vadu řízení.¹⁰⁶

Jako problematická se jeví také častá praxe soudu, spočívající v současném doručení opisu obžaloby společně s předvoláním k hlavnímu líčení. Zde se ztotožňuji se Šámalem, podle kterého by bylo účinnější koncipovat zasílání odděleně, neboť by tím mohlo dojít k lepší přípravě obžalovaného k hlavnímu líčení bez zbytečného odročování.¹⁰⁷ Osobně se domnívám, že by měla být de lege ferenda stanovena doba mezi zasláním opisu obžaloby a

¹⁰³ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 619-620.

¹⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 587-588.

¹⁰⁵ VANTUCH, Pavel. 1. K postupu obhajoby před a po zahájení hlavního líčení. In: VANTUCH, Pavel. Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 719.

¹⁰⁶ PÚRY, František. § 198 [Nařízení hlavního líčení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2530.

¹⁰⁷ ŠÁMAL, Pavel. Průtahy a obstrukce v trestním řízení a jejich příčiny. Trestněprávní revue, 2020, č. 2, s. 63-75.

předvoláním k hlavnímu líčení. V aktuálním návrhu nového trestního řádu je stanoveno, že „*Předseda senátu dá nejpozději do 15 dnů od podání obžaloby k soudu doručit opis obžaloby obviněnému a jeho obhájci...*“.¹⁰⁸

To je dle mého názoru krok správným směrem, který zajistí plynulejší průběh hlavního líčení, avšak domnívám se, že nic nebrání tomu, aby byla lhůta stanovena také pro předvolání. Například nejdříve týden po doručení opisu obžaloby obviněnému by měl předseda senátu povinnost vypravit také předvolání k hlavnímu líčení (tato povinnost by však musela mít i horní hranici, kdy nejpozději je třeba zaslat předvolání, aby nedocházelo ke zbytečným průtahům).

Pro ostatní osoby, ať jsou předvolávány nebo vyzooměny, stanoví trestní řád minimální lhůtu tří dnů (nehledě na to, jestli jsou pracovní či nikoliv) před konáním hlavního líčení. Jedná se o lhůtu pořádkovou, tedy v případě, že není dodržena, nemá to žádné procesní následky.

Poškozený musí být zároveň ve svém vyzoomění upozorněn, že pokud se nedostaví k hlavnímu líčení, bude soud rozhodovat o jeho nároku pouze na základě návrhů, které obdržel před zahájením dokazování nebo na základě návrhů, které jsou již založeny ve spise.¹⁰⁹

Vyžaduje-li to povaha projednávané věci, může být též nutné, aby předseda senátu učinil také jiná rozhodnutí, a to ve formě usnesení. Jedná se zejména o situace, kdy je třeba přezkoumat, zda stále trvají důvody držení obžalovaného ve vazbě a případně na návrh státního zástupce rozhodnout o jeho propuštění. Dalším rozhodnutím může být rozhodnutí o vyloučení či spojení věci, je-li obžalovaných více, či bylo podáno na obžalovaného více obžalob. Nakonec mohou také během přípravy vyvstat skutečnosti, kvůli kterým bude nutné trestní stíhání zastavit dle § 172 odst. 1 a 2 TrŘ nebo přerušit dle § 173 odst. 1 TrŘ.

K provedení hlavního líčení je nutno učinit faktické úkony související s průběhem hlavního líčení. Jedná se zejména o zajištění všech soudních osob, účasti náhradního soudce, existuje-li obava, že hlavní líčení bude trvat déle a bylo by nutné ho opakovat, zajištění obhájce v případě nutné obhajoby, tlumočnicka, zajištění důkazů, příprava posudků znalce a další.¹¹⁰

¹⁰⁸ Ministerstvo spravedlnosti ČR. Rekodifikace trestního práva procesního. [online]. [cit. 14. 6. 2023]. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

¹⁰⁹ ŠÁMAL, Pavel. § 43 [Poškozený]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 516.

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 588-589.

2.3. Laický prvek v hlavním líčení

V souvislosti s obsazením soudu a přípravou hlavního líčení se domnívám, že si zaslouží krátkou pozornost také živě diskutovaná problematika laiků v senátech soudů. Zachování laického prvku v hlavním líčení je předmětem mnoha diskuzí a nachází si jak své zastánce, podle kterých se jedná o tradici s pozitivním přínosem do soudnictví a měla by být tudíž zachována, tak také odpůrce, podle kterých by měla být, vzhledem k množství negativ, přítomnost laiků v senátech zcela zrušena.

V závislosti na povaze projednávané věci, je třeba rozlišovat jednání před samosoudcem dle § 314a TrŘ a před senátem, složeným z předsedy senátu, kterým je vždy soudce z povolání, a dvou laických přísedících.

Co se týče argumentů pro zrušení přísedících u soudních jednání, tak v první řadě je zmiňován již samotný výčet podmínek pro výkon této funkce. Ačkoliv má hlas laika stejnou váhu jako soudce z povolání, není po něm vyžadováno právnické vzdělání a ani není stanovena horní hranice věku.

Přísedící je volen na návrh zastupitele, ke kterému se následně vyjádří předseda daného soudu, což znamená, že přísedící musí získat prvotní podporu jednoho ze zastupitelů. Hodnocení, zda splňuje zákonné podmínky pak probíhá podle nejasných kritérií. Zde Prouza a Hájek navrhuje, že kdyby byla vhodnost přísedících hodnocena podobně jako u výběrového řízení na soudce, tedy se zaměřením na morální, osobnostní a odborné kvality, mohlo by se to pozitivně odrazit na výkonu funkce přísedících.¹¹¹ Navíc není vyloučeno, aby funkci přísedícího vykonával například státní úředník nebo policista, což může být někdy problematické z hlediska dělby moci.¹¹²

V rámci obsazování soudů neexistuje nic jako rozvrh práce pro přísedící. V praxi pak občas dochází k tomu, že si příslušný předseda senátu sám vybírá takové přísedící, kteří mu nebudou příliš odporovat nebo které snadno přesvědčí svou argumentací.¹¹³

Jak poukazuje Gargulák, důvodem jsou zejména velmi strohé instrukce Ministerstva spravedlnosti a vyhláška, která se věnuje jednacímú řádu. V těchto dokumentech je uvedeno pouze, že se přísedící povolávají k soudu. Některé soudy vedou společný seznam pro všechny

¹¹¹ PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?. *Trestněprávní revue*, 2010, č. 7, s. 201-208.

¹¹² Srov. zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), § 60.

¹¹³ ODEHNALOVÁ, Jana. Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty. *Právní rozhledy*, 2011, č. 14, s. 516-519.

senáty, zatímco jiné soudy mají přisedící rozdělené dle jednotlivých senátů, což Gargulák mimo jiné navrhuje jako úpravu de lege ferenda.¹¹⁴

Vzhledem k požadavku na nezávislost soudů dle čl. 81 Ústavy a čl. 36 odst. 1 LZPS, je jednou ze záruk nezávislosti dostatečné finanční zabezpečení soudců.¹¹⁵ Za uvážení tak stojí současná situace, neboť ačkoliv laici mohou soudce z povolání přehlasovat, přísluší jim dle vyhlášky ministerstva spravedlnosti náhrada pouze okolo 150 Kč za den.¹¹⁶

Prouza s Hájkem také uvádí, že z pracovních či mimopracovních důvodů na straně laika, je předseda senátu nucen hlavní líčení odročit, což se negativně podepíše jak na rychlosti řízení, tak také jeho efektivitě.¹¹⁷

Dalším problémem je zmíněná neobornost. Přisedící nemají často za zmíněnou denní odměnu motivaci studovat spis a seznámí se s ním až při projednávání věci. Soudci tak často spíše jen asistují a případnou neznalostí dané problematiky jen nadbytečně prodlužují jednání ve věci. V souvislosti s odborností, které některé případy vyžadují, vyvstal návrh, aby byli při projednávání určitých věcí sestaveny speciální komise, tvořeny odborníky z daného oboru. Příkladem jsou případy hospodářské kriminality, ve kterých lze po laikovi jen těžko chtít, aby se v dané problematice orientoval.¹¹⁸ Opačného názoru je Marek, podle kterého by vytvoření takových komisí vedlo k rozhodování na úrovni samosprávných organizací.¹¹⁹

Nutné je třeba zmínit také argumenty pro zachování přisedících. V první řadě se jedná o určitý korektiv justice, díky čemuž není soudnictví jen věcí rozhodování několika soudců. Tím je dosaženo demokratizace soudního rozhodování, kdy přisedící vykonávají v jistém slova smyslu dozor nad výkonem soudnictví.

Dalším argumentem je také tzv. laicizace, tedy vnesení pohledu běžného člověka do právní věci. Předseda senátu si často názor na věc utvoří již při samotném studiu spisu, kdežto laik je seznámen s danou věcí až v průběhu hlavního líčení. Názor laika tak mnohdy umožní předsedovi senátu, aby se na danou problematiku díval i z jiného pohledu, než by obvykle činil.

¹¹⁴ GARGULÁK, Michal. Nedostatky v úpravě povolávání přisedících do senátů v trestních věcech. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 3, s. 166-171.

¹¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 12/10.

¹¹⁶ Srov. vyhláška č. 44/1992 Sb., Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o náhradách za vykonávání funkce přisedícího.

¹¹⁷ PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne? *Trestněprávní revue*, 2010, č. 7, s. 201-208.

¹¹⁸ VÁVRA, Libor. Laický prvek v soudním řízení. [online]. 2019. [cit. 5. 6. 2023]. Dostupné zde: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu>.

¹¹⁹ MAREK, Tomáš. K otázce laického prvku v justici. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 7-8, s. 168-173.

Nakonec je třeba poznamenat, že zrušením přisedících by se justice uzavřela pro společnost a občané by tak byli odkázáni na poznání fungování soudnictví pouze zvenku, a to prostřednictvím médií nebo jako veřejnost u hlavního líčení.

Osobně souhlasím s názory většiny autorů, podle kterých není současná úprava přisedících dostatečná. Vzhledem k nízké finanční motivaci a dobrovolnosti výkonu přisedícího, každým rokem zájemců ubývá a zůstává otázkou, zda je vůbec tato funkce z hlediska obsazenosti dlouhodobě udržitelná. Podle statistiky Ministerstva spravedlnosti z roku 2022 klesl počet přisedících oproti minulému roku o 5 %, což se může jevit jako malé číslo, avšak zhruba 63 % současných přisedících jsou lidé starší 60 let, lze tedy usuzovat, že se počet v dalších letech bude i nadále snižovat.¹²⁰

Zrušením by se vyřešily všechny výše uvedené problémy a také by to vedlo k ušetření výdajů, zároveň by došlo k posílení působnosti samosoudce. Není tedy překvapivé, že z těchto důvodů volá po zrušení jak Nejvyšší státní zastupitelství, tak také současný ministr spravedlnosti Blažek.

Na základě uvedených argumentů zastávám jednu z navrhovaných cest, kterou je zrušit celý institut, avšak s diskutovanou výjimkou. Laický prvek by měl zůstat u takových trestných činů, které mají vysokou společenskou škodlivost a jejichž posouzení nevyžaduje odborné znalosti. Takovými trestnými činy budou zejména ty s následkem těžkého ublížení na zdraví nebo smrti, neboť na jejich potrestání má společnost největší zájem.

¹²⁰ Ministerstvo spravedlnosti ČR. České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva, str. 20 [online]. [cit. 15. 8. 2023]. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/statisticke-udaje-z-oblasti-justice>.

3. Zahájení hlavního líčení

Hlavní líčení je dle § 205 odst. 1 TrŘ zahájeno tím, že předseda senátu přítomným sdělí věc, která bude projednávána. Zpravidla takovému zahájení předchází vyvolání věci před dveřmi jednací síně zapisovatelem, který předběžně zjistí, zda jsou přítomny obeslané osoby, přičemž dle § 11 odst. 1 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy k tomu lze využít i technické zařízení.¹²¹

Takové vyvolání věci je však pouhým administrativním úkonem a nelze jej zaměňovat se zahájením hlavního líčení, které přísluší pouze předsedovi senátu nebo samosoudci, v závislosti na projednávané věci. Stejně tak zapisovatel na rozdíl od předsedy senátu (případně samosoudce) nemá právo ani povinnost kontrolovat totožnost předvolaných osob.¹²²

Se zahájením hlavního líčení jsou neoddělitelně spojeny právní účinky. Těmi nejdůležitějšími je skutečnost, že státní zástupce může vzít zpět obžalobu pouze se souhlasem obžalovaného a v případě projednání věci před samosoudcem nelze již vydat trestní příkaz.¹²³

3.1. Zjištění totožnosti a přítomnosti osob

Jak stanoví § 202 odst.1 TrŘ, hlavní líčení se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu, zapisovatele a státního zástupce. Přítomnost osob vychází z čl. 38 odst. 1 LZPS, podle kterého nesmí být nikdo odňat svému zákonnému soudci. Zároveň podle druhého odstavce má každý právo, aby byla jeho věc projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti.¹²⁴ Právě požadavek na přítomnost obžalovaného je jedním z pilířů spravedlivého procesu ve smyslu čl. 6 odst. 1 EÚLP.

Co se týče přítomnosti členů senátu či samosoudce, je naprosto nezbytné, aby soud zasedal v plném obsazení. I dočasná nepřítomnost soudce je považována za podstatnou vadu řízení a jedná se o důvod pro zrušení rozsudku u odvolacího soudu podle § 258 odst. 1 písm. a) TrŘ a také dovolací důvod dle § 265b odst. 1 písm. a) TrŘ. Také jde zároveň o naplnění zmíněné zásady bezprostřednosti, a proto v případě, že předseda senátu očekává, že bude hlavní líčení trvat delší dobu, přibere podle § 197 TrŘ náhradního soudce (případně

¹²¹ PÚRY, František. § 205 [Úkony při zahájení hlavního líčení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2582.

¹²² Zpráva veřejného ochránce práv ze dne 9. 4. 2013, sp. zn. 8136/2012/VOP.

¹²³ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 594.

¹²⁴ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, FENYK, Jaroslav, GRIVNA, Tomáš. a kol.: Trestní právo procesní, 7. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 532-533.

náhradního samosoudce nebo přisedícího). Takový soudce má stejné postavení jako člen senátu, avšak závěrečné porady a hlasování se účastní pouze v případě, že nahrazuje nepřítomného soudce.

Státní zástupce ztrácí v hlavním líčení dominantní postavení a stává se jednou ze stran. Právě státní zástupce jako jediný uplatňuje obžalovací zásadu a musí být stejně jako soudce nepřetržitě přítomen v celém jeho průběhu.¹²⁵ Na rozdíl od soudce však není potřeba, aby se jednalo po celou dobu o stejnou osobu, byť je to vzhledem k rychlému průběhu celého řízení vítáno. Podle pokynů pro státní zástupce je to zpravidla stejný státní zástupce, který vedl přípravné řízení, pokud to však není možné, seznámí s věcí tento státní zástupce pověřeného státního zástupce.¹²⁶

Dalším nezbytným úkonem předsedy senátu je zjištění totožnosti osob, které byly předvolány nebo vyzooměny. Takové ověření probíhá nejčastěji osobním dokladem a u advokáta advokátním průkazem nebo zaprotokolováním, že advokát je soudu osobně znám.¹²⁷ V případě utajeného svědka je třeba dbát na utajení, přičemž dle § 24 KancŘ jeho výsledk probíhá zpravidla prostřednictvím videokonferenčního zařízení a totožnost je ověřena již před samotným jednáním, při kterém pak vystupuje pod smyšleným jménem a příjmením.

Ustanovení § 203 odst. 1 a 2 TrŘ umožňuje předsedovi senátu učinit mimo jiné také opatření, kterými bude dosaženo co nejúčinnějšího objasnění věci, zachování důstojnosti soudu a hladkého průběhu hlavního líčení. Tak například zabrání vzájemnému domlouvání předvolaných svědků nebo zamezí tomu, aby byli svědci přítomní výsledku obžalovaného, pokud by tím hrozilo ovlivnění jejich vlastní výpovědi – srov. § 209 odst. 1 a 2 TrŘ.¹²⁸

V případě absence jedné z předvolaných nebo vyzooměných osob je na předsedovi senátu, aby rozhodl, zda je možné v hlavním líčení pokračovat nebo jej bude muset odročit.

Pokud jde o obžalovaného, platí, že jestliže dle čl. 40 odst. 4 LZPS a § 92 odst. 1 věty druhé TrŘ nesmí být nucen k výpovědi a ani k vlastní obhajobě, tak také nemusí být (s určitými výjimkami) ve všech případech přítomen hlavnímu líčení.

Dle § 202 odst. 4 TrŘ nelze konat hlavní líčení bez přítomnosti obžalovaného, je-li obžalovaný ve vazbě, výkonu trestu nebo je projednáván trestný čin, jehož horní hranice přesahuje pět let. To neplatí, pokud obžalovaný výslovně prohlásí, že si přeje, aby hlavní

¹²⁵ PÚRY, František. § 202 [Přítomnost při hlavním líčení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2553.

¹²⁶ Nejvyšší státní zástupce: Pokyn obecné povahy č. 8/2009, o trestním řízení, č. 8/2009 Pop.

¹²⁷ VANTUCH, Pavel. K postupu obhajoby před a po zahájení hlavního líčení. In: VANTUCH, Pavel. Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 719.

¹²⁸ PÚRY, František. § 205 [Úkony při zahájení hlavního líčení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2582.

líčení proběhlo v jeho nepřítomnosti. Pokud se obžalovaný dostaví v průběhu hlavního líčení, není nutné provedené úkony opakovat a v hlavním líčení se pokračuje.

Jestliže má dle obžalovaného proběhnout hlavní líčení bez jeho účasti, stanoví trestní řád stanoví formální a materiální podmínky podle § 202 odst. 2 TrŘ, které musí být vždy splněny.¹²⁹

Soud prvotně zkoumá tzv. věcnou (materiální) podmínku pro konání v nepřítomnosti obžalovaného. Tou je nutný závěr, že ve věci lze spolehlivě rozhodnout o vině a trestu. Dle judikatury přítom samotná právní a skutková náročnost, případně závažnost trestného činu, neznamená automaticky nemožnost spolehlivě rozhodnout bez přítomnosti obžalovaného.¹³⁰ Zároveň musí mít soud za to, že účelu trestního řízení bude dosaženo i bez přítomnosti obžalovaného u hlavního líčení a řízení bude provedeno dostatečně rychle.¹³¹

Po splnění materiálních podmínek předseda senátu zjišťuje formální, které uvádí § 202 odst. 2 písm. a) a b) TrŘ, tedy zda byla obžaloba řádně doručena a obžalovaný byl řádně předvolán k hlavnímu líčení a zároveň byl obžalovaný již o předmětném skutku vyslechnut a upozorněn na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování.

K podmínce, že byl obžalovaný již vyslechnut je nutno podotknout, že není nutno, aby obžalovaný opravdu vypovídal, ale musí mu být dána možnost se vyjádřit, i kdyby to znamenalo, že odmítne vypovídat.

Jestliže uvedené podmínky nebudou splněny a není tedy možné konat hlavní líčení bez obžalovaného, je možné jeho přítomnost vynutit prostřednictvím pořádkových pokut nebo předvedením. Z tohoto důvodů předseda senátu obligatorně odročí hlavní líčení. Zároveň může vyvstat otázka, zda se obžalovaný účelově nevyhýbá trestnímu řízení a nebude tedy nutné uplatnit institut vazby. Pouhá nepřítomnost obžalovaného bez dalšího však nezakládá důvod pro uložení tzv. útekové vazby dle § 67 písm. a TrŘ.¹³²

Výše zmíněný postup se obdobně uplatní taktéž v případě obžalované právnické osoby, přičemž podle § 34 odst. 7 ZTOPO se vztahuje na nepřítomnost osoby oprávněné činit úkony v řízení za právnickou osobu, zmocněnce či ustanoveného opatrovníka. Předseda senátu zde taktéž zjišťuje, zda byly splněny materiální i formální podmínky. Odchytky jsou dvě, a to, že není žádán výslech právnické osoby a taktéž se neuplatní podmínka, podle které

¹²⁹ PÚRY, František. § 202 [Přítomnost při hlavním líčení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2555.

¹³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 1999, sp. zn. 8 Tz 77/99.

¹³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 23. 2. 1972 sp. zn. 11 Tz 16/72.

¹³² Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 22. 2. 1988, sp. zn. 4 To 12/88.

lze účelu trestního řízení dosáhnout bez přítomnosti obžalovaného, a to vzhledem k povaze právnické osoby.¹³³

Odchylný postup se použije také v případě řízení proti mladistvému. Dle § 64 odst. 1 TrŘ hlavní líčení nelze zásadně konat bez přítomnosti mladistvého, pokud nejde o řízení proti uprchlému. Je tomu zejména z toho důvodu, že jeho účelem je působit výchovně na mladistvé.¹³⁴

V praxi může nastat situace, kdy se obžalovaný, ačkoliv byl řádně vyrozuměn a předvolán, k hlavnímu líčení bez řádné omluvy nedostaví. Vycházejí z toho, že v rámci spravedlivého procesu má obžalovaný právo účasti na hlavním líčení a být přítomen výslechu svědků, lze dovést, že taktéž u výslechů a provádění dalších důkazů nemusí využít své právo. Aby však bylo zabráněno obstrukcím ze strany obžalovaného a docíleno rychlosti řízení, lze v jeho nepřítomnosti (za předpokladu, že jsou pro to splněny podmínky) provést výslechy svědků a dalších důkazů pro objasnění věci.

Řádná omluva bývá většinou z důvodu náhlého či vážného onemocnění, které brání v účasti nebo v překážce v podobě rodinných, případně pracovních důvodů. Jestliže předseda senátu takovou omluvu akceptuje, má možnost i tak konat hlavní líčení, a to za podmínek § 202 odst. 2 a 5 TrŘ, avšak nebude v něm možné přečíst protokoly o výslechu svědků, spoluobviněných a znalců nebo přehrát obrazové a zvukové záznamy pořízené o jejich výsleších provedených prostřednictvím videokonferenčního zařízení.

Dle judikatury trestní řád za situace, kdy se obžalovaný řádně omluví, „...*Neřeší otázku, zda lze jednat v jeho nepřítomnosti. V takové situaci by měl soud zjistit, zda je obžalovaný srozuměn s tím, že bude jednáno v jeho nepřítomnosti a zda s takovým postupem souhlasí. Podle okolností je pak třeba hlavní líčení odročit. Konání hlavního líčení bez naznačeného postupu je zkrácením práva obžalovaného na obhajobu, což je podstatnou vadou řízení.*“¹³⁵ Šámal je však toho názoru, že § 202 odst. 2 TrŘ nežadá, aby obžalovaný vyslovil souhlas pro konání hlavního líčení v jeho nepřítomnosti. Na druhou stranu je třeba pečlivě zhodnotit důvody omluvy, aby mohl mít obžalovaný možnost uplatnit obžalobu v plném rozsahu.¹³⁶

¹³³ GRIVNA, Tomáš. § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, Pavel, DĚDIČ, Jan, GRIVNA, Tomáš, PÚRY, František, ŘÍHA, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 747.

¹³⁴ ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ Milana. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 165.

¹³⁵ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 21. 11. 2001, sp. zn. 6 To 947/2001.

¹³⁶ ŠÁMAL, Pavel. Výběr ze soudních rozhodnutí z oblasti trestněprávní. Soudní rozhledy, 2002, č. 7, s. 265-268.

Soud má tedy v případě nepřítomnosti obžalovaného a neexistence řádné omluvy dvě možnosti. Buď rozhodne, že i tak hlavní líčení proběhne, a v takovém případě pro to musí být splněny zmíněné podmínky a navíc dle § 202 odst. 4 TrŘ v případech nutné obrany musí být přítomen obhájce. Díky tomu má soud možnost místo provádění výslechů přechít pouze dřívější výpovědi, případně přehrát zvukové a obrazové záznamy pořízené o výslechu. Druhou možností je, že soud bude trvat na přítomnosti obžalovaného, zejména z důvodu výslechu či účasti na některých zvláštních způsobech dokazování a hlavní líčení odročí. Zároveň bude jeho přítomnost moci vynutit zmíněnými zákonnými prostředky.

Vzhledem ke specifické povaze právnické osoby bude možné zajistit její přítomnost pouze prostřednictvím předvolání nebo pořádkové pokuty. Na fyzickou osobu jednající za právnickou osobu, bude možné použít jen ty prostředky, které lze aplikovat na svědka, neboť taková osoba nesmí být dle § 34 odst. 4 ZTOPO ve stejném řízení obviněným.¹³⁷

Pokud jde o případ nutné obhajoby dle § 36 TrŘ, není možné zahájit ani pokračovat v hlavním líčení bez přítomnosti obhájce, a to ani po dohodě s obžalovaným. Dle judikatury: „V takovém případě by došlo konáním hlavního líčení (jeho části,) v nepřítomnosti obhájce k porušení práva tohoto obžalovaného na obhajobu a důkazy provedené v nepřítomnosti jeho obhájce by byly vůči tomuto obžalovanému neúčinné.“¹³⁸ Z tohoto důvodu musí soud vždy hlavní líčení odročit.

Ač se jedná o velmi vzácné situace, Vantuch uvádí, že v praxi někdy může obžalovaný žádat, aby jej kupříkladu z důvodu osobní neshody zastupoval jiný obhájce (v případě, že byl ustanoven ex offio) nebo se dokonce zejména z finančních důvodů bude chtít nutné obhajoby vzdát a ušetřit tak na nákladech řízení. Ustanovení § 36b TrŘ stanoví podmínky, za kterých se lze vzdát obhájce i v případě, že se jedná o nutnou obhajobu.¹³⁹

Ačkoliv nelze obžalovaného nutit, aby se nechal nadále zastupovat, obhájce by mu měl vysvětlit důsledky takového úkonu. V hlavním líčení má bez obhájce často problémy při svém výslechu, případně odmítne vypovídat v situacích, kdy by mu byla výpověď naopak ku prospěchu. Zároveň často nedokáže klást otázky svědkům a vznášet důvodné námítky.¹⁴⁰

Odchytku ze vzdání se nutné obhajoby stanoví v případě mladistvých § 42a odst. 1 písm. a) zákona o soudnictví ve věcech mládeže, podle které musí mít obhájce po celou dobu

¹³⁷ ŘÍHA, Jiří. Zajištění účasti právnických osob na trestním řízení. In JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy. Praha: Leges. 2013. str. 268.

¹³⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 10. 1999, sp. zn. 12 To 96/99.

¹³⁹ VANTUCH, Pavel. 1. K postupu obhajoby před a po zahájení hlavního líčení. In: VANTUCH, Pavel. Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 727.

¹⁴⁰ Tamtéž.

trestního řízení a není možné se jej vzdát, a to vzhledem k nedostatečné schopnosti mladistvého se obhajovat.¹⁴¹

Český trestní řád nikterak nelimituje počet obhájců, který si obžalovaný může pro zajištění práva na obhajobu zvolit. Dle nálezu Ústavního soudu: „...jednají obhájci vždy za obviněného a výlučně jeho jménem a v důsledku toho sluší takto prováděnou obhajobu v každé její fázi procesně pokládat za jednotný procesní úkon, neboť takový úkon je vždy podmíněn procesním postavením obviněného a k němu se upíná (k němu je přiřazen), a proto obhajoba je dovršena teprve tehdy, je-li dána příležitost (možnost) k jejímu uplatnění všem obhájcům...“¹⁴²

Domnívám se, že pluralita obhájců může na jedné straně samozřejmě sloužit k větší míře zajištění práva na obhajobu, na druhé straně si lze představit obstrukční taktiku obžalovaného, kdy bude trvat na tom, aby byli hlavnímu líčení přítomni všichni obhájci a tím uměle prodlužovat trestní řízení.

De lege ferenda lze hledat inspiraci v zahraniční úpravě, a to kupříkladu v rakouském trestním řádu. Ten sice nijak nelimituje počet obhájců, avšak není možné, aby každý jednotlivý procesní úkon prováděl každý obhájce zvlášť (např. kladl otázky).¹⁴³ Další možností je omezit počet obhájců či zavést institut hlavního obhájce.¹⁴⁴

Za situace, kdy se obhájce nedostaví k hlavnímu líčení, zjišťuje soud důvod jeho nepřítomnosti. Často je předem informován samotným obhájcem nebo rodinnými příslušníky o takových důvodech. Jestliže však neobdrží omluvu nebo omluvu, kterou nepokládá za důvodnou, zpravidla tuto skutečnost soud oznámí advokátní komoře, neboť obhájce není možné sankcionovat pořádkovou pokutou (viz § 66 odst. 3 TrŘ.). Je-li provinění důvodné, přistoupí komora ke konání kárného řízení dle § 33 zákona o advokacii, o jehož výsledku informuje soud.

Ústavní soud ve svém nálezu uvedl, že: „Časová kolize zástupce mezi zastupováním u různých jednání (procesních úkonů) zpravidla není dostatečně závažným důvodem pro to, aby kterékoli již nařízené jednání (procesní úkon) bylo odročováno“.¹⁴⁵ Ústavní soud tak vycházel z toho, že je čistě věcí omezitelnosti účastníka řízení, případně jeho obhájce, aby zabránil kolizi

¹⁴¹ SCHELLEOVÁ, Ilona. Právní postavení mladistvých. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, str. 74.

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 4. 6. 1998, sp. zn. III. ÚS 308/97.

¹⁴³ JELÍNEK, Jiří, UHLÍŘOVÁ, Marta. Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. s. 150.

¹⁴⁴ VANTUCH, Pavel. Ustanovení § 37 odst. 3 TrŘ a institut hlavního obhájce. Bulletin advokacie, 2004, č. 6, s. 29-35.

¹⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 6. 1997, sp. zn. III. ÚS 68/97.

jednání a v případě žádosti o odročení sledoval osud této žádosti. Jestliže soud takové žádosti nevyhoví, není povinností soudu, aby účastníka o svém odmítavém stanovisku informoval.

Ve svém dalším nálezu se Ústavní soud zabýval situací, kdy advokát žádal o odročení termínu hlavního líčení, a to z důvodu kolize s jiným soudním jednáním. Ačkoliv klient nesouhlasil s projednáním věci v nepřítomnosti obhájce ani se substitucí, okresní soud i tak hlavní líčení konal a uznal jej vinným. Jak odvolací soud, tak také dovolací soud neshledal rozhodnutím soudu prvního stupně porušení práva na obhajobu, neboť situací bylo možné na základě plné moci řešit prostřednictvím substitute. Věc se dostala až k Ústavnímu soudu, který svým stanoviskem nakonec rozhodl opačně, a to: *„Pokud tedy obviněný žádá o odročení hlavního líčení z toho důvodu, že se jeho obhájce z objektivních důvodů nemůže k hlavnímu líčení dostavit, aniž by se jednalo o zjevnou obstrukci, je zásadně na místě takové žádosti vyhovět. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny obhájci umožnit, aby svá zákonná práva a povinnosti plnil.“*¹⁴⁶

Sokol tak shrnuje, že v praxi se jedná o ojedinělé případy, které jsou většinou řešeny prostřednictvím substituta, což je také postup vycházející z § 16 odst. 2 zákona o advokacii. Pokud toto není možné, zejména z důvodu neochoty klienta nebo povahy věci, řeší se věc dohodou s konkrétním soudcem na odročení hlavního líčení, což nebývá problém, pokud se ovšem nejedná jen o čistě obstrukční chování.¹⁴⁷

V případě nepřítomnosti svědků a znalců je na úvaze soudu, aby zvážil důkazní situaci a rozhodl, zda bude nutné hlavní líčení odročit či bude možné jej konat i bez výslechu. Jak již bylo zmíněno, právě z takových důvodů je nezbytné, aby se soud s obžalobou důkladně seznámil ještě před zahájením hlavního líčení. Soud také zkoumá, zda jsou splněny podmínky pro to, aby byly čteny protokoly o výpovědi svědka či písemného posudku znalce. Jestliže soud dojde k závěru, že přítomnost svědka či znalce je nezbytná, odročí hlavní líčení. Je-li to nutné, může nechat svědka předvést, či mu udělit pořádkovou pokutu. Znalci lze uložit pouze pořádkovou pokutu.

Nepřítomnost tlumočnicka v případech, kdy je obžalovaný hlavnímu líčení přítomen a prohlásí, že neovládá jazyk, ve kterém se koná, má za následek obligatorní odročení hlavního líčení, jinak by tím byla porušena zásada práva na obhajobu.

Poškozený a zúčastněná osoba mají právo se účastnit hlavního líčení, ve kterém jim přísluší postavení strany. Jedná se tedy pouze o možnost, musí být však řádně vyrozuměni o

¹⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 2448/08.

¹⁴⁷ SOKOL, Tomáš. Ještě k odročení úkonu z důvodu na straně obhájce a k právu na obhajobu. Bulletin advokacie, 2010, č. 1-2, s. 58-61.

konání ve třídní lhůtě a musí jim být umožněna přítomnost v jednací síni. Z této podmínky je však možná výjimka, a to zejména v situacích, kdy bude nutné poškozeného nebo zúčastněnou osobu vyslechnout jako svědky. Soud v takové situaci zabrání vstupu těchto osob do jednací síně před výslechem obžalovaného a následně je ihned vyslechne a umožní jim se účastnit zbytku hlavního líčení. Musí být však soudem seznámeni s výpovědí obžalovaného, aby jim bylo umožněno na ní reagovat.¹⁴⁸ Pokud je poškozených větší počet a mohl by tím být ohrožen průběh hlavního líčení, může předseda senátu rozhodnout, že poškození mohou svá práva uplatnit pouze prostřednictvím zmocněnce. Za situace, kdy si ho poškození nevolí, vybere jej předseda senátu.¹⁴⁹

Jestliže nastane překážka, kvůli které nelze hlavní líčení provést nebo v něm nelze pokračovat, soud hlavní líčení odročí, tedy odloží meritorní rozhodnutí na pozdější dobu. Soud jednání odročí na konkrétní den, díky čemuž mají strany možnost se připravit a zabránit se tak dalším průtahům řízení. Ve výjimečných situacích soud odročí hlavní líčení na neurčito, a to kvůli povaze překážky, tedy například složitosti znaleckého posudku, indispozice svědka apod., a to až do doby, než bude možné stanovit konkrétní termín. V rámci hospodárnosti zároveň předseda vyzve dle § 219 odst. 2 TrŘ strany, aby se vyjádřily ve smyslu, zda navrhují další důkazy.

Jestliže od odročení proběhla delší doba, dřívější hlavní líčení bylo zatíženo podstatnou vadou nebo jsou zde jiné důležité důvody, je nutné hlavní líčení provést znovu, jinak se v něm opět pokračuje a předseda senátu pouze za souhlasu obou stran přečte obsah protokolu dřívějšího hlavního líčení a uvede provedené důkazy.

Rozhodnutí o odročení má vždy formu usnesení, které se pouze poznamená do spisu a není proti němu přípustná stížnost. Usnesení obsahuje zejména důvod odročení, termín dalšího hlavního líčení (lze-li ho určit), vyjádření stran, zda chtějí být písemně vyrozuměny o termínu konání, důkazní návrhy stran a další.¹⁵⁰

3.2. Přednesení obžaloby a související úkony

Jestliže předseda senátu sezná, že zde není důvod pro odročení hlavního líčení, vyzve dle § 206 odst. 1 TrŘ státního zástupce, aby přednesl obžalobu a vymezil tak předmět

¹⁴⁸ PÚRY, František. § 202 [Přítomnost při hlavním líčení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2567.

¹⁴⁹ FRYŠTÁK, Marek. Trestní právo procesní. Vyd. 2., přeprac. Ostrava: Key Publishing, 2009. Právo (Key Publishing), str. 126.

¹⁵⁰ PÚRY, František. § 219 [Důvody, postup soudu a stran]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2709 a násl.

hlavního líčení. Státní zástupce před přítomnými přečte podstatné body obžaloby, tedy zejména vymezí její skutek, obžalovaného, který ho měl spáchat, a vlastní návrh na potrestání a provedení důkazů. Obdobný postup se použije i pro návrh na potrestání ve zjednodušeném řízení, konaném před samosoudcem podle § 314b odst. 1 TrŘ.¹⁵¹

Následně se dle druhého odstavce předseda senátu dotáže poškozeného, zda navrhuje, aby obžalovanému byla uložena povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích způsobené trestným činem nebo k vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem a v jakém rozsahu. Za situace, kdy poškozený není hlavnímu líčení přítomen, soud přečte jeho návrh ze spisu (za předpokladu, že jej poškozený před zahájením hlavního líčení nechal založit do spisu). Pokud již takový návrh učinil, předseda senátu se jej dotáže, zda na navrhovaném setrvává či jej chce upravit. Poškozenému přísluší uplatnit takový návrh do zahájení dokazování, přičemž jeho uplatněním je zahájeno adhezní řízení u soudu. Jestliže je návrh podán opožděně, není možné lhůtu navrátit, a to ani v případě, že jej soud o možnosti uplatnění nároku neinformoval a také nevyrozuměl o konání hlavního líčení.¹⁵²

Návrh může učinit sám poškozený nebo jeho zmocněnec a podle osoby poškozeného také zákonný zástupce, opatrovník nebo eventuálně právní nástupce, na kterého dle trestního řádu přecházejí práva poškozeného.¹⁵³ Není vyloučeno, že soud dojde k závěru, že osobě taková práva zřejmě vůbec nepřísluší (§ 206 odst. 3 TrŘ) a nelze jej proto vůbec pokládat za osobu poškozenou. Případný nárok lze však uplatnit u příslušného orgánu. Nutno zdůraznit, že i kdyby měl soud pouze pochybnosti, je i tak nutné takovou osobu k hlavnímu líčení připustit.¹⁵⁴

Odlíšná situace nastává v případě, kdy soud vysloví, že poškozený nemůže uplatňovat návrh na náhradu, aniž by tím byla dotčena jeho ostatní práva jako poškozeného (§ 206 odst. 4 TrŘ).¹⁵⁵ Tak tomu bude zejména v situaci, kdy již o náhradě škody probíhá jednání v občanskoprávním řízení. O tom soud vydá usnesení, které se pouze poznamená do protokolu a není proti němu přípustná stížnost.

Následně předseda senátu podle § 206a odst. 1 TrŘ vyzve obžalovaného, aby sdělil své stanovisko k obžalobě, tedy zda se cítí být vinen či nevinen, které skutečnosti pokládá za

¹⁵¹ PÚRY, František. § 206 [Přednesení obžaloby a úkony vůči poškozenému]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2587 a násl.

¹⁵² Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 6. 10. 1999, sp. zn. 8 To 335/99.

¹⁵³ KUČERA, Jiří. Adhezní řízení a jeho vztah k civilnímu procesu. Trestněprávní revue, 2006, č. 9, s. 259-270.

¹⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel, HRACHOVEC, Petr, SOVÁK, Zdeněk, PÚRY, František.: Trestní řízení před soudem prvního stupně, Praha, C. H. BECK 1996, str. 292.

¹⁵⁵ Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 1962, sp. zn. Pls 1/62 s. 31 a 32, zveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R II/1962.

nesporné a případně zda souhlasí s navrženým trestem. Pokud se již v tomto ohledu vyjádřil po doručení obžaloby, předseda senátu se jej dotáže, zda na svém vyjádření trvá či jej chce doplnit nebo změnit.

V závislosti na projednávané věci může předseda senátu navrhnout, že by bylo vhodné sjednat dohodu o vině a trestu (§ 206b odst. 1 TrŘ). Následně vyzve státního zástupce, obžalovaného i poškozeného (je-li přítomen), aby se k návrhu vyjádřili. Jestliže se kladně vyjádří státní zástupce i obžalovaný, předseda senátu hlavní líčení buď přeruší na konkrétní časový úsek nebo jej odročí, je-li to zapotřebí.

Nutno poznamenat, že dohodu o vině a trestu nebude možné sjednat v řízení s mladistvým. Důvodem je zejména zájem na tom, aby byla věc projednána před soudem za přítomnosti mladistvého, a tak na něj bylo výchovně působeno.¹⁵⁶ Dohodu o vině a trestu není také možné podle § 175a odst. 8 TrŘ uzavřít v řízení proti uprchlému.

Je-li dohoda sjednána, státní zástupce ji navrhne soudu ke schválení, jestliže však ke sjednání dohody nedošlo nebo soud dohodu neschválí, hlavní líčení pokračuje na základě původní obžaloby.¹⁵⁷ K případnému prohlášení viny v jednání o dohodě se nepřihlíží, ledaže obžalovaný požádá, aby bylo posouzeno jako prohlášení viny podle § 206c TrŘ.

Pokud soud rozhodne, že prohlášení viny přijímá, rozhodne usnesením, že v takovém rozsahu nebude provádět dokazování ani vyslýchat obžalovaného. Dle Šellenga je hlavním důvodem zejména skutečnost, že pokud by bylo nutné jej vyslýchat, postrádá přijetí prohlášení viny soudem smysl, a navíc jednou přijaté prohlášení viny nelze dle § 206c odst. 7 TrŘ odvolat.¹⁵⁸ Není však vyloučeno, aby byl obžalovaný vyslýchán ohledně účasti jiných osob na spáchaném skutku. Proti usnesení není možné dle § 246 odst. 1 písm. b) TrŘ podat odvolání.

Dle judikatury Nejvyššího soudu pak není stanoven žádný časový mezník, kdy lze takové prohlášení učinit. Obžalovaný tak může činit i po zahájení dokazování, a dokonce u odvolacího soudu, vše však záleží na okolnostech a zvážení soudu.¹⁵⁹

Jak poukazuje Textl, novela trestního řádu z roku 2020, díky které je možné uzavřít dohodu o vině a trestu i v hlavním líčení, může skýtat v praxi některé problémy. Předně upozorňuje na výše zmíněnou neexistenci nejzazšího bodu, ve kterém lze navrhnout uzavření

¹⁵⁶ ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ Milana. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 164.

¹⁵⁷ VANTUCH, Pavel. K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby. Bulletin advokacie, 2021, č. 4, s. 24-29.

¹⁵⁸ ŠELLENG, Dalibor. Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení. Bulletin advokacie, 2022, č. 9, s. 29-36.

¹⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2021, sp. zn. 8 Tdo 258/2021.

dohody. Ačkoliv takový návrh může být soudem zamítnut, souhlasím s Texlem, že by *de lege ferenda* měl být v zákoně stanoven bod, do kterého jej lze podat.¹⁶⁰

S tím souvisí i druhý problém, podle kterého není vyloučeno, aby bylo jednání zahájeno i po provedeném dokazování. Pokud tak obžalovaný usoudí, že bude jeho vina po složitém dokazování prokázána, může navrhnout dohodovací řízení, což pravděpodobně povede k odročení hlavního líčení a tím budou upozaděny jedny z hlavních výhod tohoto institutu, tedy rychlost a ekonomie.¹⁶¹ Jsem zastáncem toho názoru, že právě z tohoto důvodu by *de lege ferenda* mělo být stanoveno, že dohodu o vině a trestu lze sjednat jen do zahájení dokazování.

¹⁶⁰ TEXL, David. Dohoda o vině a trestu uzavřená v hlavním líčení – Qui bono? [online]. 2021. [cit. 5. 8. 2023]. Dostupné zde: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dohoda-o-vine-trestu-uzavrena-v-hlavnim-liceni-qui-bono>.

¹⁶¹ Tamtéž.

4. Dokazování v hlavním líčení

Nejdůležitější fází hlavního líčení je dokazování. Úkolem dokazování je objasnit skutkový stav trestní věci a vytvořit právní základ pro následné rozhodnutí. V hlavním líčení je předmět a rozsah konkretizován obžalobou a skutkem v něm obsaženým.¹⁶²

Předmětem jsou zejména okolnosti podle § 126 TrŘ, tedy hmotněprávní (ve věci samé), procesní, tedy takové, které jsou důležité pro postup OČTŘ, a nakonec okolnosti důležité pro použití odklonů. Tyto tři okruhy musí být zároveň hodnoceny nejen z hlediska významu pro rozhodnutí soudu, ale také z hlediska věrohodnosti a jejich použití jako přímého nebo nepřímého důkazu. Ač mohou být důležité pro rozhodnutí, v hlavním líčení se nikdy nebudou dokazovat obecně známé poznatky (notoriety), české právní předpisy a také skutečnosti, o kterých již rozhodl jiný orgán.¹⁶³

Dokazováním v hlavním líčení je naplněna zásada bezprostřednosti. Soud může své rozhodnutí opírat pouze o takové důkazy, které byly v hlavním líčení provedeny, nejedná-li se o zákonné výjimky. Zároveň není možné, aby soud stanovil obsah důkazu či jeho důkazní hodnotu bez toho, aniž by ho provedl.¹⁶⁴

Ustanovení § 89 odst. 2 TrŘ dává možnost stranám z vlastní iniciativy důkazy vyhledat, předkládat a navrhopvat jejich provedení, čímž je zejména vyjádřeno právo obžalovaného na obhajobu a realizace materiálního důkazního břemene stran trestních řízení. Samotné dokazování provádí zpravidla předseda senátu, přičemž není vyloučeno, aby dle § 203 odst. 1 TrŘ provedením jednotlivého důkazů pověřil jiného člena senátu nebo státního zástupce.

Dle § 215 odst. 2 TrŘ může státní zástupce, obžalovaný a jeho obhájce žádat o provedení důkazu se souhlasem předsedy senátu. Díky tomuto postupu je posílena zásada kontradiktornosti a strany nejsou závislé jen na tom, zda jimi navrhovaný důkaz provede sám soud. Státní zástupce a obžalovaný, případně prostřednictvím svého obhájce¹⁶⁵, má následně možnost se k důkazům vyjádřit.

¹⁶² CÍSAŘOVÁ, Dagmar, FENYK, Jaroslav, GRIVNA, Tomáš. a kol.: Trestní právo procesní, 7. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 541.

¹⁶³ CHMELÍK, Jan, BRUNA, Eduard. Dokazování v trestním řízení: trestněprávní a kriminalistické aspekty. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2018. Eupress, str. 57-59.

¹⁶⁴ PÚRY, František. § 207 [Výslech, čtení protokolu o výpovědi]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2608.

¹⁶⁵ KUČERKA, Miroslav. Vyjádří se obhájce nebo obžalovaný? § 214 TrŘ a nejednotná praxe. [online]. 2015. [cit. 16. 6. 2023]. Dostupné zde: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/vyjadri-se-obhajce-nebo-obzalovany-214-tr-nejednotna-praxe>.

K tomu Galovcová uvádí, že na druhou stranu však právě soud rozhodne o tom, zda důkaz vůbec připustí, v jakém rozsahu a zda umožní klást otázky. Omezení provedení důkazu je podle ní sice formalisticky v souladu s trestním řádem, avšak neodpovídá představě práva na spravedlivý proces. De lege ferenda mimo jiné navrhuje, aby bylo přípravné řízení z hlediska dokazování více zjednodušeno, neboť soud si vytváří pohled na věc již studiem spisu před hlavním líčením. Často jsou tak důkazy, získané v přípravném řízení, znovu opakovány ve stejném rozsahu, což vede k táhlým řízením. Soud by podle ní měl své hodnocení a závěry opírat až skutečně o důkazy prováděné v hlavním líčení a o argumenty protistran, díky čemuž by byla ještě více posílena kontradiktornost řízení, neboť rozhodnutí by vycházelo až z odehrávající se konfrontace stran.¹⁶⁶

Na zmíněné posilování kontradiktornosti reaguje také znění připravovaného nového trestního řádu. § 28a zní: „*Rozsah dokazování určuje soud. V hlavním líčení se provádějí důkazní prostředky, jejichž provedení navrhne některá ze stran a předseda senátu shledá takový návrh důvodným; pro účely posouzení návrhu může předseda senátu stranu vyzvat, aby svůj návrh zdůvodnila. Soud doplňuje dokazování nad rámec návrhů stran v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí, při tom však nemá nahrazovat procesní aktivitu státního zástupce a obhájce obviněného.*“¹⁶⁷

Jedná se tak dle mého názoru o návrh vítaným směrem, neboť vychází ze zmíněných požadavků na větší procesní aktivitu stran a soud je pouhou pojistkou, že dojde ke zjištění materiální pravdy. Je však nutno poznamenat, že je třeba hledat určitou rovnováhu v předkládání důkazů a jejich odmítání soudem. Není proto možné, aby obhajoba stále navrhovala další a další důkazy a tím ve většině případů jen prodlužovala řízení, proto soud nepotřebné důkazy může odmítnout. Toto téma je více rozebráno v podkapitole Doplnění dokazování a závěrečné řeči.

Vantuch se zabýval otázkou, zda může předseda senátu obhajobu nutit k tomu, aby sama provedla důkaz, který navrhla. V praxi je třeba totiž rozlišit dvě situace. Buď obhájce žádá o provedení důkazu v hlavním líčení nebo navrhne provedení důkazu v hlavním líčení. Předseda senátu většinou vyhoví obhájci v provedení, neboť se jedná zpravidla o důkaz, který sám vyhledal. V praxi se lze setkat s tím, že soudy tyto dvě možnosti zaměňují. Soud tak kupříkladu předvolá navrženého svědka a vyzve obhájce, aby tohoto svědka vyslechl. Je logické, že obhajoba volí svědky, kteří svědčí v její prospěch, a tak je chce sama vyslechnout.

¹⁶⁶GALOVCOVÁ, Ingrid. Uplatnenie zásady kontradiktórnosti při dokazovaní v trestnom konaní. In: JELÍNEK, J. Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2018.

¹⁶⁷ Ministerstvo spravedlnosti ČR. Rekodifikace trestního práva procesního. [online]. [cit. 14. 6. 2023]. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

Naopak v jiných případech může být vhodnější, aby výslech provedl sám předseda senátu (např. v situacích, kdy si tak soudce může osobně ověřit věrohodnost svědka).

Z § 215 odst. 2 věty první a druhé TrŘ tak vyplývá, že předseda senátu nemůže vyzvat obhájce, aby provedl navrhovaný důkaz. Může se jej otázat, zda chce takový důkaz provést, jinak musí předseda senátu důkaz provést sám.¹⁶⁸

Dokazování začíná výslechem obžalovaného, díky čemuž může ihned reagovat na obžalobu, a následné pořadí provádění důkazů již spočívá na úvaze předsedy senátu. Ačkoliv strany mohou sami vyhledávat a navrhopvat důkazy, odpovědnost za zjištění skutkového stavu má vždy soud. Proto není vyloučeno, že soud sám doplní dokazování, je-li to pro rozhodnutí nezbytné, a to například při pasivitě stran nebo nedostatečnému skutkovému zjištění.¹⁶⁹

4.1. Výslech obžalovaného

Výpověď obžalovaného je pokládána za jeden z nejdůležitějších důkazních prostředků. Je tomu zejména proto, že mu umožňuje se vyjádřit ke skutku, který je předmětem obžaloby. Od stanoviska obžalovaného se následně odvíjí také množství prováděných důkazů. Lze tak shrnout, že výpověď obžalovaného plní dvojí funkci, jednak je to důkazní prostředek a zároveň prostředek vlastní obhajoby. Po ověření identity je předsedou senátu poučen o právech, dotázán, zda rozuměl obžalobě a následně vyzván, aby se vyjádřil ke skutečnostem, ze kterých jej obžaloba viní, případně zda setrvává na svém vyjádření podle § 196 odst. 2 TrŘ.¹⁷⁰ Jedná se však pouze o právo, nikoliv povinnost.

Považuje-li to předseda senátu za vhodné, dotáže se obžalovaného, zda má zájem sjednat dohodu o vině a trestu se státním zástupcem (§ 206b odst. 1 TrŘ). Obhájce by měl svému klientovi vysvětlit, že důvodem pro sjednání nesmí být pouze názor předsedy senátu, že to považuje za vhodné. Někdy tak předseda senátu činí ve snaze předejít rozsáhlému dokazování, případně opakovanému odročování hlavního líčení. Zároveň by neměl mít obžalovaný zájem o dohodu, jestliže nebylo nepochybně prokázáno, že spáchal předmětný skutek. Měl by však být připraven na takovou možnost reagovat, neboť porada s obhájcem zbytečně prodlužuje jednání a ukazuje na nepřipravenost obhajoby. Není ale také vyloučeno,

¹⁶⁸ VANTUCH, Pavel. Může předseda senátu vyzvat obhájce, aby provedl důkaz, který navrhla strana obhajoby?. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 8, s. 235-240.

¹⁶⁹ JELÍNEK, Jiří a kol: *Trestní právo procesní*, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 627-631.

¹⁷⁰ VANTUCH, Pavel. a) Výslech obžalovaného. In: VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 735.

že pokud se předseda senátu nezmíní o vhodnosti dohody, může ji navrhnout také obžalovaný z vlastní iniciativy.¹⁷¹

Za situace, kdy obžalovaný odmítne vypovídat, je nepřítomen nebo se objeví rozpory v jeho dřívější výpovědi a výpovědi v hlavním líčení, je přečten protokol o jeho dřívější výpovědi.¹⁷²

Obžalovaný si může a měl by si připravit svou výpověď před hlavním líčením. Výpověď je však ústním úkonem, a proto není možné, aby výpověď nahradil pouhým písemným podáním soudu nebo jeho přečtením. Dle judikatury: „...obviněný nesmí svou výpověď přečíst, smí pouze nahlédnout do písemných poznámek, které však musí na požádání předložit vyslyšajícimu (§ 93 odst. 1 tr. ř.).“¹⁷³

Možnost k výpovědi musí být dána obžalovanému vždy, tedy i za situace, kdy v ostatních stádiích trestního řízení odepřel výpověď anebo soud pokládá jeho výslech nadbytečným, vzhledem k provedeným důkazům.¹⁷⁴

Výslech obžalovaného se skládá ze dvou částí. V první, monologické, mluví obžalovaný souvisle, bez přerušování či kladení otázek. Předseda senátu jej přeruší pouze v případě, že by odbíhal od projednávané věci. V dialogické části jsou pak vyslyšajícimu kladeny otázky. V jakém pořadí mohou strany klást otázky, určí předseda senátu, přičemž jediným pravidlem je, že strany mohou klást otázky až poté, když členové senátu nemají další otázky.¹⁷⁵ Totožný postup se použije také v případě výslechu svědka a znalce.

Během výslechu je nezbytné dodržovat zákaz nucení k výpovědi a doznání a je potřeba šetřit osobnost obžalovaného. Dále je třeba dodržovat zákaz kapciózních a sugestivních otázek, neboť jejich účelem je přinutit obžalovaného, aby vypovídal tak, jak si přeje vyslyšající.¹⁷⁶

V případě, že je obžalovaných více, může vyvstat potřeba vyslechnout je odděleně, a to zejména z důvodu vzájemného ovlivňování výpovědí nebo na výslovnou žádost jednoho z obžalovaných. Vždy je však povinností předsedy senátu, aby obžalovaného seznámil s obsahem výpovědi spoluobžalovaného, který proběhl za jeho nepřítomnosti, a to i když o to obžalovaný nepožádá. Obžalovaný má následně možnost se k takovému výslechu vyjádřit

¹⁷¹ VANTUCH, Pavel. Vyjádření obžalovaného k obžalobě v hlavním líčení po výzvě předsedy senátu. Bulletin advokacie, 2022, č. 6, s. 26-32

¹⁷² FRYŠTÁK, Marek. Trestní právo procesní. Vyd. 2., přeprac. Ostrava: Key Publishing, 2009. Právo (Key Publishing), str. 126.

¹⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze 14. 5. 1968, 7 Tz 20/68.

¹⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. 3 Tdo 87/2012.

¹⁷⁵ PÚRY, František. § 215 [Součinnost stran při dokazování]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2690.

¹⁷⁶ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 436-438.

Jestliže s odděleným výsledkem obžalovaný nesouhlasí, je vždy třeba, aby o jeho provedení rozhodl celý senát.¹⁷⁷

Speciální postup je vyžadován u mladistvého, neboť dle § 57 odst. 1 ZSM je třeba k takovému výsledku přistupovat ohleduplně. V praxi tak je potřeba zohlednit zejména jeho věk a duševní vyspělost, aby byl jeho další vývoj co nejméně zasažen.¹⁷⁸

Co se týče výsledku právnické osoby, tak v případě společného řízení dle § 37 odst. 1 ZTOPO vyslechne předseda senátu nejdříve fyzickou osobu a poté zástupce právnické osoby. V hlavním líčení bude fyzickou osobou obžalovaný (případně více obžalovaných, o jejichž pořadí rozhodne předseda senátu) a zástupcem právnické osoby její obhájce (na základě plné moci), zmocněnec dle § 34 odst. 2 ZTOPO nebo opatrovník na základě rozhodnutí soudu dle § 34 odst. 2 ZTOPO.

Jak poukazuje Říha, v praxi může být problematické ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO, podle kterého nemůže být zástupcem právnické osoby taková fyzická osoba, která má ve stejném řízení postavení obviněného, poškozeného nebo svědka. Jestliže však daná fyzická osoba v postavení zástupce právnické osoby o projednávané věci něco ví, má být vyslechnuta jako svědek. Dovede-li se toto ustanovení do krajnosti a bude použito u každé osoby, která nastoupí na pozici zástupce právnické osoby, nakonec bude nutné, aby zástupcem byla fyzická osoba, která nemá o právnické osobě žádné informace. Z těchto důvodů se kloním k de lege ferenda návrhu Říhy, podle kterého by mělo být takové ustanovení vypuštěno a soud by měl následně v hodnocení výpovědi zhodnotit postavení fyzické osoby.¹⁷⁹

Výpověď obžalovaného je plnohodnotným důkazním prostředkem, avšak vzhledem k jeho zájmu na výsledku projednávané věci, je třeba tuto skutečnost zohlednit i při jejím hodnocení. Není totiž vyloučeno, aby obžalovaný v zájmu uniknout trestu nebo jej snížit, předkládal nepravdivé informace, neboť platí pravidlo *nemo tenetur se ipsum accusare*, tedy zákaz sebeobviňování. Ač se jedná o neetické chování, není za něj obžalovaný jakýmkoliv způsobem sankcionován. Jediným omezením je trestný čin křivého obvinění dle § 345 TrZ. Neznamená to však, že by OČTŘ měly vždy každou výpověď obžalovaného pokládat za nepravdivou, nutné je však přezkoumat všechny okolnosti věci. Vyloučena také není situace,

¹⁷⁷ PÚRY, František. § 208 [Přítomnost spoluobžalovaných]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2616.

¹⁷⁸ PÚRY, František. § 207 [Výslech, čtení protokolu o výpovědi]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2610.

¹⁷⁹ ŘÍHA, Jiří. § 37 [Výslech a závěrečná řeč v hlavním líčení a ve veřejném zasedání]. In: ŠÁMAL, Pavel, DĚDIČ, Jan, GŘIVNA, Tomáš, PÚRY, František, ŘÍHA, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 806.

kdy obžalovaný bude sice chtít vypovídat pravdivě, avšak z důvodu jiného vnímání či zapomínání pak dojde k nepřesnostem a celkovému zkreslení výpovědi.¹⁸⁰

O výpovědi obžalovaného je sepsán protokol, který je psán v přímé řeči a zpravidla v jeho doslovném znění.

4.2. Výslech svědka

Svědka lze definovat jako osobu rozdílnou od obviněného, která byla vyzvána, aby jako svědek vypovídala o skutečnostech, které vnímala vlastními smysly, a proto se jedná o nezastupitelnou osobu. Dle soudní praxe nemůže být svědkem znalec či tlumočník, neboť ti skutečnost nevnímali vlastními smysly, ale ve věci si opatřili znalosti skutečnosti, na základě kterých pak podávají posudek či překlad. Z důvodu možné podjatosti je pak vyloučeno, aby v téže věci vystupoval jako svědek OČTŘ nebo obhájce.¹⁸¹

Na svědeckou způsobilost neklade trestní řád žádné podmínky, není tedy vyloučeno, aby jako svědek vypovídalo např. dítě, osoba s duševními vadami nebo osoba bez státní příslušnosti. Svědkem může být také poškozený, byť při hodnocení jeho výpovědi musí být přihlédnuto k jeho zainteresovanosti ve věci. Vždy je pak na soudu, aby sám vyhodnotil důvěryhodnost výpovědi a případně k tomu využil posudku znalce.

Základní povinností každého svědka je dostavit se k hlavnímu líčení a vypovídat. Z povinnosti dostavit se jsou vyňaty osoby požívající imunit a výsad podle mezinárodní smlouvy či zákona. Další povinností svědka je vypovídat, výjimka se vztahuje na zmíněné osoby, osoby, jejichž výslech je zákonem zakázán a dále na poslance, senátory a soudce Ústavního soudu.

Právo odepřít výpověď mají také osoby v příbuzenském či rodinném poměru k obviněnému a také ten, kdo by svou výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě v příbuzenském a rodinném poměru, či v takovém poměru, jejichž újmu by pocíťoval jako vlastní. Takové právo se však vztahuje jen na trestný čin, jestliže by šlo o přestupek, právo odmítnout výpověď takové osobě nenáleží.¹⁸²

¹⁸⁰JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 433-434.

¹⁸¹ PÚRY, František. § 97 [Povinnost svědčit]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1435.

¹⁸² Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 8. 7. 1998 sp. zn. 8 To 470/98.

Obsahem povinnosti vypovídat je sdělit soudu vše, co je mu známo o projednávané věci, jakož i o osobě obžalovaného a dalších okolnostech důležitých pro trestní řízení. Za důkazy lze pokládat pouze sdělené skutečnosti, nikoliv jeho vlastní úsudky či hodnocení.¹⁸³

Dle § 209 odst. 1 TrŘ je nezbytné, aby dosud nevyslechnutý svědek nebyl přítomen u výslechu obžalovaného či jiných svědků. Považuje-li to předseda senátu za nutné, může po dobu výslechu svědka vykázat obžalovaného z jednacích síní, a to z důvodu, že panuje obava, že nevypráví pravdu.

Svědék totiž nejčastěji buď zamlčí okolnosti svědčící v neprospěch obžalovaného nebo naopak uvede nepravdivě okolnosti svědčící v jeho prospěch. Dle judikatury: „*Otázku nutnosti ochrany svědka u hlavního líčení řeší soud samostatně, podle konkrétních okolností projednávaného případu, přičemž k takovému postupu stačí již pouhá obava, že v přítomnosti obžalovaného svědek nevypráví pravdu.*“¹⁸⁴

Často u hlavního líčení vystupuje jako svědek také sám poškozený, případně oběť dle zákona o obětech. Není proto žádoucí, zejména v případě násilných či sexuálně motivovaných trestných činech, aby se taková osoba s obžalovaným setkala, ať už v jednacích síních nebo ještě před ní a tím potenciálně negativně ovlivnila její výpověď. Jak poznamenává Durdík, v současné době sice existují oddělené čekárny pro poškozené, oběti a jejich doprovod, avšak pouze u třech soudů. Dle Durdíka jsou i tak zřídka využívány, a to zejména z důvodu malé informovanosti dotčených, ale i samotných soudců.¹⁸⁵ Vycházejí z jeho poznatků se domnívám, že by se jevílo jako vhodné zanést de lege ferenda do trestního řádu ustanovení, podle kterého musí být poškozený (oběť) v předvolání na takovou možnost upozorněn.

Za situace, kdy se svědek bez omluvy nedostaví k hlavnímu líčení, ačkoliv byl řádně předvolán, je možné jeho přítomnost vymáhat pořádkovými pokutami, a to až do výše 50 000 Kč nebo je možné ho nechat předvést. Jestliže se ani tak nepodaří svědka předvést a svým jednáním maří průběh hlavního líčení, není vyloučeno, že svým jednáním naplní skutkovou podstatu trestného činu pohrdání soudem dle § 336 TrZ.

V případě, že soud nepokládá osobní výslech svědka za nutný, dle § 211 odst. 1 TrŘ je možné číst protokol o jeho výpovědi, jestliže s tím obžalovaný i státní zástupce souhlasí. Souhlas obžalovaného není třeba, pakliže byl k hlavnímu líčení řádně předvolán a bez omluvy se k hlavnímu líčení nedostaví, či se bez vážného důvodu z jednacích síní vzdálí.

¹⁸³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 8. 1995 sp. zn. 11 Tz 19/95.

¹⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 104/96.

¹⁸⁵ DURDÍK, Tomáš. Využití institutů posilujících ochranu poškozených při jednání u soudu. In: JELÍNEK, Jiří; GRŮVNA, Tomáš. Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha: Leges, 2012, s. 55-56.

Není vyloučeno, že za určitých okolností nebude možné svědka vyslechnout, avšak jestliže byl již vyslechnut před hlavním líčením, bude možné jeho výpověď přeciť. Současný trestní řád v § 211 odst. 2 písm. a) TrŘ stanovuje taxativně čtyři okolnosti: smrt, nezvěstnost, nedosažitelnost pro dlouhodobý pobyt v cizině či onemocnění chorobou, jež natrvalo nebo po dohlednou dobu znemožňuje výslech svědka. Následující § 211 odst. 2 písm. b) pak přidává pátou okolnost, a to, pokud byla výpověď provedena v přípravném řízení jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon.

Nedostupný svědek je institut, který se dostává do střetu s právem na obhajobu a kontradiktornosti řízení, neboť obviněný nemá možnost být přítomný výslechu svědka, vyjádřit se k němu a případně mu klást otázky. ESLP proto vytvořil tzv. třístupňový test, který zhodnocuje spravedlivost řízení v případě, že výpověď nedostupného svědka je použita jako výlučný důkaz. Test vyhodnocuje zejména zda existuje důvod pro nemožnost výslechu svědka, zda se jedná o jediný důkaz v řízení a zda existují vyvažující faktory, které kompenzují podmínky, v nichž pracovala obhajoba. Jedná se však o krajní opatření, které by mělo být flexibilně uplatňováno v závislosti na projednávané věci. Ústavní soud již chybějící právní úpravu překonal judikaturou ve světle požadavků judikatury ESLP. Svými nálezy konstatoval, že použití výpovědi nedostupného svědka má být řádně odůvodněno¹⁸⁶ a také je nutné aplikovat na každý takový případ tříbodový test.¹⁸⁷

Na danou problematiku reaguje také připravovaný trestní řád, který aktuálně v § 333 přebírá stejné důvody jako § 211 odst. 2 písm. a) TrŘ, avšak uvádí je jako demonstrativní výčet. K tomu Šámal i Boháček uvádějí, že je to sice vítaná úprava, ale na druhou stranu tím není vyloučen rozšiřující výklad soudců, což může mít za následek zvýšení počtu kasačních zásahů vyšších soudů.¹⁸⁸

Znění § 211 odst. 2 písm. b) TrŘ v novém trestním řádu je převzato také obdobně, avšak je nutné, aby důvody, pro které nelze svědka vyslechnout, nadále trvaly a nebylo možné výpověď zajistit ani s využitím justiční spolupráce. V budoucí úpravě (§ 310) je stanoveno, že neopakovatelného nebo neodkladného úkonu se obligatorně účastní státní zástupce a na jeho žádost také fakultativně soudce či advokát, čímž dle Šámala a Boháčka dojde k většímu zajištění celkové spravedlnosti řízení. Zároveň má být o takovém úkonu pořízen obrazový nebo alespoň zvukový záznam.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2867/16.

¹⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14 .

¹⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel, BOHÁČEK, Lukáš. K podmínkám použití výpovědi nedostupného svědka. In: JELÍNEK, Jiří.

Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges, 2020. Teoretik.

¹⁸⁹ Tamtéž.

Další novou úpravou má být § 47, který klade na soud požadavek, aby v případě výpovědi nedostupného svědka byly obhajobě zajištěny záruky, které vyvažují fakt, že nemohla reagovat na výpověď svědka.

Před samotným výslechem je, kromě ověření totožnosti, zjištěn poměr svědka k obviněnému, a to z toho důvodu, zda má dle § 100 odst. 1 a 2 TrŘ právo odepřít výpověď, a také aby soud mohl posoudit hodnověrnost svědka. Následně je o tomto právu poučen a také o povinnosti vypovídat pravdivě a úplně. Vzhledem k zájmu společnosti na objasnění projednávané věci, je upozorněn, že v případě lživé výpovědi či zamlčení podstatných informací, může být naplněna skutková podstata trestného činu křivé výpovědi dle § 346 odst. 2 TrZ. Není však vyloučeno, že svědek, ačkoliv byl řádně poučen, bude při výpovědi záměrně lhát za účelem zakrytí vlastního trestného činu, který by jeho výpovědí mohl vyjít navenek. V takovém případě platí, že se dle principu zákazu sebeobviňování, nemůže dopustit křivé výpovědi.¹⁹⁰

Za situace, kdy není svědek řádně poučen o možnosti odepřít výpověď, se jedná o neúčinný důkaz. Nepanuje však jednotný názor, zda lze takovou vadu zhojit či jde o absolutně neúčinný důkaz. Kupříkladu Šámal¹⁹¹ a Repík¹⁹² jsou toho názoru, že lze takovou vadu dodatečně zhojit prohlášením svědka, že svého práva nevypovídat nevyužívá, a to například z toho důvodu, že má zájem na objasnění celé věci. Opačný názor má judikatura, podle které se jedná o nezhojitelnou vadu¹⁹³ a měl by být tudíž celý úkon zopakován.

Jestliže svědek prohlásí, že ze zákonných důvodů nebude vypovídat, je na OČTŘ, aby takový důvod posoudil. V případě blízkého vztahu s obžalovaným či specifického postavení svědka, nečiní takové určení zpravidla potíže. Problematické je však posouzení, zda svědek odmítá vypovídat z důvodu nebezpečí trestního stíhání, které může způsobit sobě či osobě blízké. Ve svém nálezu se Ústavní soud zabýval situací, kdy svědek odmítal v hlavním líčení před soudem prvního stupně vypovídat, což zdůvodnil konstatováním, že by si tím přivodil nebezpečí trestního stíhání. Soud se jej snažil přimět vypovídat a došel k názoru, že svědek není oprávněn odepřít svou výpověď, a proto mu uložil pořádkovou pokutu. K tomu Ústavní

¹⁹⁰ ZAORALOVÁ, Petra. Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze. Praha: Leges, 2018. Teoretik., str. 172.

¹⁹¹ Šámal, Pavel. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu. In: ZÁHORA, Jozef (ed.). Teoretické a praktické problémy dokazovania. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008.

¹⁹² REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení. Bulletin advokacie. 1982, červen-září, s. 149.

¹⁹³ Vrchní soud v Praze, rozsudek sp. zn. 7 To 42/95 ze dne 6. 6. 1995.

soud uvedl, že trestní řád nespecifikuje kritéria, podle kterých by mělo být odepření svědecké výpovědi hodnoceno a vždy je proto třeba brát v potaz povahu každé projednávané věci.¹⁹⁴

OČTŘ by měl důvodnost odepření výpovědi hodnotit zejména ze dvou hledisek, a to rolí svědka k části předmětu výpovědi a vztahu svědka k dokazované skutečnosti. Zaoralová k tomu uvádí, že právo odepřít výpověď se vztahuje pouze na část výpovědi, kterou by se mohl ohrozit. To znamená, že svědek by měl vypovídat souvisle, avšak určité části může z uvedených důvodů opominout. Až když je dialogicky vyslýchán, přísluší mu oprávnění odepřít výpověď. Zároveň však takové odmítnutí musí zdůvodnit způsobem, kterým neohrozí sebe či osobu blízkou trestním stíháním.¹⁹⁵

Není ovšem vyloučeno, že OČTŘ důvod výpovědi nepřijme a uloží pořádkovou pokutu, jak bylo výše zmíněno. Ústavní soud ve svém nálezu uvedl: „*Odmítnutí akceptace odepření podání vysvětlení za situace, kdy vyslýcháný odkázal na písemné vyjádření, v němž uvedl, že využívá svého práva a více vysvětlovat nehodlá, které policejní orgán přijal do trestního spisu, a uložení pořádkové pokuty namísto výzvy, aby vyslýcháný upřesnil důvody odmítnutí podání vysvětlení, se jeví jako ničím nepodložené a tudíž předčasné.*“¹⁹⁶

Jestliže je svědek řádně poučen, podobně jako v případě obžalovaného, vypovídá nejdříve souvisle bez přerušování o všem, co ví o projednávané věci. Taktéž musí uvést pramen svých poznatků. Následně je dle § 215 odst. 2 TrŘ za souhlasu předsedy senátu svědek vyslýchán, a to stranou, která jeho výslech navrhla. Předseda senátu však nemusí takovému návrhu vyhovět, jestliže by se jednalo o obviněného, svědka mladšího 18 let, nemocného či zraněného svědka nebo z jiného závažného důvodu, kterým bude kupříkladu výslech utajeného svědka.

Jestliže o výslech svědka požádají obě strany, rozhodne předseda senátu o tom, která ze stran výslech povede. Druhá strana má následně možnost vyslýchánému pouze klást doplňující otázky. Předseda senátu může zároveň prováděný výslech přerušit, a to, pokud není výslech prováděn v souladu se zákonem, na vyslýcháného je činěn nátlak nebo člen senátu považuje za nezbytné položit vyslýchánému otázku.¹⁹⁷

V minulosti byla Ústavním soudem řešena ústavní stížnost stěžovatele, který dorazil na výslech v trestní věci společně se svým právním zástupcem. Ten byl však z výslechu

¹⁹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 12. 1997, sp. zn. III.ÚS 149/97.

¹⁹⁵ ZAORALOVÁ, Petra. Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze. Praha: Leges, 2018. Teoretik., str. 180-183.

¹⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 642/04.

¹⁹⁷ PÚRY, František. § 215 [Součinnost stran při dokazování]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2695.

vyloučen, neboť trestní řád nikterak neupravuje možnost mít při výslechu právního zástupce. Ústavní soud došel k závěru, že postupem OČTŘ bylo porušeno právo na právní pomoc, neboť zde neexistuje důvod, proč by se svědek nemohl rozhodnout, zda se k výslechu dostaví sám nebo v přítomnosti právního zástupce.¹⁹⁸

V současném trestním řádu dosud není tato, dle mého názoru podstatná, možnost zahrnuta, avšak v návrhu připravovaného nového trestního řádu je již obsažena. Dle poslední verze bude mít následující znění: „*Svědka má právo se v průběhu výslechu poradit se svým právním zástupcem, nesmí se však radit o tom, jak má odpovědět na položenou otázku.*“¹⁹⁹

Ustanovení § 102 TrŘ popisuje specifický postup v případě výslechu osoby mladší 18 let. Jestliže by byla taková osoba vyslýchána o okolnostech, které by mohly nepříznivě ovlivnit její vývoj, je třeba ji vyslechnout zvlášť šetrně a aby již nebylo třeba takový výslech opakovat. Zároveň je v takových případech obligatorně přibrán OSPOD, případně jiná osoba (pedagog, dětský psychiatr nebo psycholog). Jestliže OSPOD nebo jiná osoba mající zkušenost s výchovou dítěte bude chybět, bude se jednat o podstatnou vadu, a tedy nepoužitelný důkaz.²⁰⁰ Přispěje-li to k plynulejšímu průběhu výslechu, je možné přibrat k výslechu rodiče dítěte, avšak sami na to nemají nárok. OČTŘ navíc musí být v takovém případě obezřetné, neboť rodiče jsou sami na výsledku řízení zainteresováni.

Osoba mladší 18 let bude nejčastěji vyslechnuta již v přípravném řízení, proto trestní řád umožňuje rozhodnout o přečtení protokolu o jeho výslechu, případně záznamu, aniž by k tomu bylo třeba splnit podmínky dle § 211 odst. 1 a 2 TrŘ. Jestliže byl svědek mladší 18 let řádně poučen o svých právech, bude takové provedení důkazu zpravidla pravidlem.²⁰¹

Výjimku z tohoto pravidla představuje situace, kdy obžalovaný ani jeho obhájce neměli možnost osobu mladší 18 let vyslýchat a zároveň je takový protokol jediným důkazem, na základě kterého byla v rozsudku vyslovena vina obžalovaného. Takovým postupem je porušeno právo na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 3, písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Proto bude třeba osobu mladší 18 let v hlavním líčení znovu vyslechnout.²⁰² Zmíněný postup se nevyužije, jestliže bude vina obžalovaného založena i na základě jiných usvědčujících důkazech nebo pokud obžalovaný (či jeho

¹⁹⁸ VANTUCH, Pavel. K právu svědka na přítomnost advokáta při svém výslechu ve světle nálezu Ústavního soudu II. ÚS 386/2004. Bulletin advokacie, 2005, č. 5, s. 16-25.

¹⁹⁹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. Rekodifikace trestního práva procesního. [online]. [cit. 27.7. 2023]. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

²⁰⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze z 27. 9.1993 sp. zn. 7 To 181/93.

²⁰¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 7. 7. 1977 sp. zn. 3 Tz 39/76.

²⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2004, sp. zn. IV.ÚS 538/03.

obhájce) sice nemohli být přítomni u výsledku, ale měli možnost svědkovi klást otázky prostřednictvím zařízení (přes videozáznam apod.).²⁰³

Rozhodnutí soudu o přečtení protokolu (případně přehrání záznamu) má formu usnesení, poznamenává se pouze do protokolu a není proti němu přípustná stížnost.

Každý svědek, který se řádně dostavil, má dle § 104 TrŘ nárok na svědečné, ať už byl vyslýchán nebo k výsledku nedošlo. Svědečné se skládá ze dvou složek, náhrady nutných výdajů svědka (jízdné, stravné a nocležné) a náhrady ušlého výdělků. Jedná se nárok, proto musí být uplatněn u OČTŘ v prekluzivní lhůtě tří dnů od skončení výsledku (případně jeho neprovedení). Svědečné je přiznáváno svědkovi také za jiné úkony, než je výslech, tedy kupříkladu za konfrontaci, rekognici, rekonstrukci či vyšetření duševního stavu a další.²⁰⁴

Co se týče hodnocení výpovědi z hlediska spolehlivosti a pravdivosti, tak i přes výstrahu v podobě trestného činu křivé výpovědi, není vyloučeno, že i tak bude do určité míry zkreslená či nepravdivá, aniž by tak svědek vědomě činil.

Soud musí brát v potaz jak subjektivní, tak také objektivní okolnosti. Jak uvádí Púry, mezi subjektivní patří zejména vztah svědka s obžalovaným, s OČTŘ, přílišná snaha napomoci soudu, či rozumové a smyslové vlastnosti svědka. Jako objektivní okolnosti je třeba zohlednit situaci, za které svědek skutečnost poznával (množství světla, vzdálenost apod.).²⁰⁵

4.3. Odborné vyjádření a znalecký posudek

Dalším významným důkazním prostředkem je odborné vyjádření a také znalecký posudek. Podle § 105 odst. 1 TrŘ si OČTŘ vyžádá odborné vyjádření, je-li třeba odborných znalostí pro objasnění skutečností, důležitých pro rozhodnutí ve věci. Pakliže takový postup pro objasnění nestačí, přibere dle svého uvážení OČTŘ znalce. Znalec je také přibrán obligatorně v taxativně stanovených situacích, a to v případě vyšetření duševního stavu obviněného. Dva znalci musí být přibráni jde-li o prohlídku a pitvu mrtvoly (§ 105 odst. 4 a § 115 TrŘ) nebo vyšetření duševního stavu mladistvého. Absence, byť jen jednoho znalce, bude mít za následek absolutní neúčinnost důkazu.

Oba zmíněné důkazní prostředky budou zpravidla vyžádány již v přípravném řízení, avšak jeho provedení bude nutné provést v hlavním líčení. Nutno poznamenat dvě odlišné

²⁰³ Rozsudek S.N. v. Švédsko ze dne 2. 6. 2002, stížnost č. 34209/96.

²⁰⁴ PÚRY, František. § 104 [Svědečné]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1525.

²⁰⁵ PÚRY, František. § 97 [Povinnost svědčit]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1438.

povahy odborného vyjádření a znaleckého prostředku. Odborné vyjádření je předkládáno jakožto listinný důkaz, na jehož obsah a formální náležitosti není kladen žádný zákonný požadavek a oproti znalci není třeba, aby osoba vydávající odborné vyjádření byla zapsána v jakémkoliv seznamu a lze shrnout, že postačuje, aby taková osoba měla pouze potřebné odborné znalosti.²⁰⁶ Jestliže je třeba osobu, podávající odborné vyjádření, vyslechnout stranami, bude vyslechnuta jako svědek.²⁰⁷

Znalec je k provedení znaleckého důkazu předvoláván. V předvolání musí být upozorněn na následky nedostavení a také na povinnost oznámit skutečnosti, na základě kterých by mohl být vyloučen z projednávané věci. Taktéž je poučen o významu znaleckého posudku a případných následcích v podobě křivé výpovědi.

Jestliže se znalec bez vážných důvodů k hlavnímu líčení nedostaví, je možné mu uložit již zmíněnou pořádkovou pokutu dle § 66 odst. 1 TrŘ. Stejně tak je možné sankcionovat i znalce, který bezdůvodně odmítne podat znalecký posudek. V takovém případě o tom předseda senátu vyrozumí předsedu krajského soudu, v jehož seznamu je znalec zapsán.²⁰⁸

Ve většině případů bude znalecký posudek zpracován písemně a v souladu s § 108 odst. 1 TrŘ se na něj při výsledku pouze odkáže a stvrdí jej, čímž potvrdí jeho správnost a úplnost. Soud však může přihlížet pouze k takovým důkazům, které byly v hlavním líčení provedeny. Dle judikatury: „*Je proto v takovém případě třeba, aby soud vyzval znalce, aby posudek přednesl, popř. není-li to možné, aby byl znalecký posudek přečten.*“²⁰⁹ Není však vyloučeno, že takový posudek nebyl písemně zpracován, a tak jej znalec při výsledku nadiktuje do protokolu.

Podle § 211 odst. 5 TrŘ je možné znalecký posudek (případně protokol o výsledku znalce) přečíst na místo výsledku znalce. Podmínkou však je, aby byl znalec poučen, o posudku nejsou pochybnosti o správnosti a úplnosti a obžalovaný i státní zástupce s takovým postupem souhlasí.

V souladu s kontradiktorní povahou hlavního líčení mají taktéž strany možnost předložit vlastní znalecký posudek, jestliže v souladu s § 110a TrŘ splňuje všechny zákonné požadavky. Takovou stranou může být nejen obžalovaný, ale také poškozený, zúčastněná osoba či státní zástupce.

²⁰⁶ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 469-471.

²⁰⁷ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 21. 6. 1979 sp. zn. 4 Tz 31/79.

²⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel. § 106 [Poučení znalce]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1588.

²⁰⁹ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 3. 2. 1999 sp. zn. 7 To 388/98.

Jestliže bylo přibráno více znalců a dospěli ke stejnému závěru, podá znalecký posudek jen jeden z nich. Jestliže se naopak přibraní znalci ve svých závěrech odlišují, je třeba vyslechnout každého zvlášť a odstranit rozpory. Stejný postup následuje zpravidla v situacích, kdy budou podány znalecké posudky předložené obžalobou a obhajobou, a to proto, že si z důvodu odlišných zájmů stran budou často odporovat.

Dle judikatury se musí soud s dvěma odporujícími posudky vypořádat a následně odůvodnit, který z posudků bere za základ svého rozhodnutí. Zároveň „*Skutečnost, že dva dosud podané znalecké posudky obsahují různé závěry, není sama o sobě důvodem pro vyžádání posudku ústavu podle § 110 tr. ř.*“²¹⁰ Předseda senátu si tak jen ve výjimečných a obtížných situacích, které žádají zvláštní vědecké posouzení, vyžádá posudek ústavu.²¹¹

Vědeckým ústavem je nejčastěji státní orgán, výzkumné ústavy, vysoké školy nebo instituce specializované na znaleckou činnost, které jsou zapsány do seznamu Ministerstva spravedlnosti. Podle usnesení NS je možné přibrat také nezapsaný ústav, jestliže zapsaný ústav nemůže podat znalecký posudek a tento nezapsaný ústav s přibráním souhlasí.²¹² Vědecký ústav je zpravidla vyžádán ve dvou případech, a to, jestliže je nutné ve věci podat posudek (aniž by byl předtím ve věci podán jiný posudek), anebo k přezkoumání posudku podaného znalce (tzv. revizní posudek). Znalecký ústav je přibrán opatřením, o kterém se vyrozumí obviněný a státní zástupce.

Soud hodnotí znalecký posudek v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů. Z hlediska formální musí soud přihlížet ke všem náležitostem, které má mít posudek podle zákona. Obsahově se posudek musí týkat dokazované skutečnosti a nesmí být v rozporu s jinými důkazy. Soud také hodnotí odbornost znalce, zda je zapsán v seznamu znalců a také použití vhodných vědeckých metod. Nakonec je také hodnocen z hlediska věrohodnosti a přesvědčivosti, tedy zda se znalec vypořádal se zadanými úkoly a zda jsou jeho závěry odůvodnitelné a ověřitelné.²¹³

Ač se tak děje výjimečně, podle ustanovení § 210 TrŘ může předseda senátu vyzvat znalce, aby posudek opatřil nebo doplnil. Děje se tak nejčastěji proto, že důkaz znaleckým

²¹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 19. 3. 1986, sp. zn. 4 To 9/86

²¹¹ ŠÁMAL, Pavel. § 110 [Posudek ústavu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1607.

²¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.12.2010, sp. zn. 11 Tdo 1202/2010.

²¹³ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. Dokazování v trestním řízení: trestněprávní a kriminalistické aspekty. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2018, str. 100-101.

posudkem se buď provádí až v hlavním líčení k návrhu jedné ze stran, došlo ke změně v osobě znalce, či je třeba odstranit rozpor v již opatřeném písemném posudku.²¹⁴

4.4. Věcné a listinné důkazy

Věcné důkazy definuje § 112 odst. 1 TrŘ jako předměty, kterými nebo na kterých byl trestný čin spáchán a také předměty, které prokazují či vyvracejí dokazovanou skutečnost, případně takové předměty, které mohou sloužit k odhalení či zjištění trestného činu, jeho pachatele nebo stop.

Důkaz listinný je taková listina, která svým obsahem potvrzuje či vyvrací dokazovanou skutečnost vztahující se k trestnému činu či obviněnému (§ 112 odst. 2 TrŘ). Trestní řád však nezná pojem listina, lze za ní pokládat jakýkoliv předmět, na němž je zachyceno písmo. Za listinný důkaz je pokládán také opis z evidence Rejstříků trestů a odborná vyjádření, která si vyžádal OČTŘ. Za listinný důkaz judikatura dovodila také použití některých listin, které se v jiných řízeních nepokládají za listinné důkazy.²¹⁵ Jako příklad lze zmínit posudek znalců o duševním stavu obviněného z jiného trestního řízení²¹⁶ nebo protokol o výpovědi obviněného, kterou učinil v občanskoprávním řízení.²¹⁷

Listinné i věcné důkazy jsou dle § 213 odst. 1 TrŘ prováděny zásadně tím, že jsou dány stranám k nahlédnutí, díky čemuž mají možnost všechny zúčastněné subjekty čerpat přímý poznatek o dokazované skutečnosti. Jestliže to jedna ze stran navrhne, je soud povinen listinu přečíst. Pokud je jako důkaz navrhováno přečtení protokolu o výpovědi svědka, znalce či obžalovaného, je tak možné činit pouze za dodržení podmínek stanovených § 211 TrŘ.²¹⁸

Při hodnocení listinného důkazu je třeba hodnotit zejména jeho pravost a neporušenost. Vzniknou-li pochybnosti, je možné je odstranit znaleckým zkoumáním. V případě ověření pravosti rukopisu je možné obviněného vyzvat, aby napsal určitý počet slov, vzhledem k zákazu sebeobviňování ho k tomu však nelze nutit. Svědkovi je oproti tomu možné přikázat, aby určitý počet slov napsal.²¹⁹ Jestliže by byla listina získána nezákonným

²¹⁴ PÚRY, František. § 210 [Znalecký posudek]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2630.

²¹⁵ PÚRY, František. § 213 [Listiny a jiné věcné důkazy]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2683.

²¹⁶ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 20. 5. 1976 sp. zn. 4 Tz 88/76.

²¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z 15. 8. 1991 sp. zn. 11 Tz 53/91.

²¹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 486-488.

²¹⁹ ŠÁMAL, Pavel. § 112 [Vymezení pojmů]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1626.

způsobem, nelze ji použít jakožto důkaz (bude absolutně neúčinný) a stejně tak nebude možné použít přepisy magnetonových záznamů, které byly získány nezákonně.²²⁰

4.5. Zvláštní způsoby dokazování

Trestní řád uvádí jako další důkazní prostředky také tzv. zvláštní způsoby dokazování, uvedené v § 104a až § 104e TrŘ. Jedná se o specifické metody kriminalistické praktické činnosti a samostatné úkony, které se vyznačují zvláštními postupy a metodikou. Jmenovitě se jedná o konfrontaci, rekognici, vyšetřovací pokus, rekonstrukci a prověrku na místě.

Cílem konfrontace je odstranit rozpor v dřívějších výpovědích osob, a to tím, že jsou tyto osoby postaveny tváří v tvář. Svou povahou se proto jedná o neopakovatelný procesní úkon, který lze navíc provést pouze v řízení před soudem. Před podáním obžaloby a v dohodovacím řízení lze provést konfrontaci jen tehdy, jestliže to pomůže v objasnění věci a nelze toho dosáhnout jinými prostředky. V konfrontaci je dle § 104a odst. 5, věty třetí zakázáno postavit proti sobě obviněného a poškozeného, který je mladší 18 a jedná se o trestný čin proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Důvodem je ochrana před další psychickou újmou, která by mu kontakt s pachatelem mohla vyvolat.²²¹

Rekognice spočívá ve znovupoznání konkrétní osoby, jejíž ztotožnění je z hlediska dokazování důležité. Obviněného není možné v souladu s pravidlem nemo tenetur k takovému úkonu aktivně nutit, tedy aby sám určil osobu. Na druhou stranu však je obviněný nucen strpět svou pasivní účast na rekognici, tedy aby byl sám osobou poznávanou. Nelze jej však nutit k aktivnímu projevu, tedy kupříkladu hlasovému apod.²²²

Rekognice je neopakovatelný a někdy také neodkladný úkon, který je zpravidla proveden již v přípravném řízení, někdy ještě před ním, o čemž je sepsán protokol. Takový protokol lze v hlavním líčení číst za podmínek stanovených § 207 odst. 2 TrŘ (u rekognice s obviněným) nebo podle § 211 odst. 1 až 4 TrŘ (u rekognice svědka). Protokol však nelze pokládat za listinný důkaz podle § 213 odst. 1 TrŘ. Nutno také poznamenat, že podle § 104b odst. 4 TrŘ je možné, aby byla v určitých případech provedena rekognice na základě fotografií. Jedinou podmínku, kterou trestní řád stanoví, je, že taková rekognice nesmí bezprostředně předcházet ukázáním osoby. Proto bude podle judikatury absolutně neplatným

²²⁰ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 9. 1994 sp. zn. 4 To 354/94.

²²¹ PÚRY, František. § 104a [Konfrontace]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1535.

²²² Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III.ÚS 528/06 ze dne 11. 10. 2007.

důkazem „...provedení rekognice zaměřené na identifikaci obviněného svědkem podle fotografií v rámci hlavního líčení, jemuž je obviněný přítomen.“²²³

Vyšetřovací pokus, někdy také vyšetřovací experiment, slouží k umělému vytvoření jevů a dějů, které jsou relevantní pro trestní řízení. Cílem je ověřit skutečnosti, o kterých vznikají pochybnosti a vyvodit z nich důkazní závěr.²²⁴

Rekonstrukce spočívá v obnovení situace nebo skutkových okolností, za kterých byl spáchán dokazovaný trestný čin. Rekonstrukce vychází ze skutkových zjištění z jiných provedených důkazů. Často je v rámci rekonstrukce proveden jeden nebo více vyšetřovacích pokusů.²²⁵

Podstatou prověrky na místě dle § 104e TrŘ je upřesnit údaje, které vypověděl svědek, podezřelý nebo obviněný, které jsou důležité pro trestní řízení a které se vztahují k určitému místu. Oproti rekonstrukci a vyšetřovacímu pokusu nejde o obnovení situace, ale spíše o upřesnění výpovědi. Není třeba nikterak upravovat situaci na místě, ba naopak, je třeba zachovat původní podmínky. Navíc se oproti vyšetřovacímu pokusu musí obligatorně jednat o osobu, jejíž výpověď se ověřuje.²²⁶

Jak o vyšetřovacím pokusu a rekonstrukci, tak také o prověrce na místě je sepsán protokol, který je považován za listinný důkaz a v hlavním líčení se dá stranám k nahlédnutí, případně se přečte.

²²³ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 29. 10. 2009, sp. zn. 6 To 12/2009.

²²⁴ PÚRY, František. § 104c [Vyšetřovací pokus]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1553.

²²⁵ PÚRY, František. § 104d [Rekonstrukce]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1562.

²²⁶ PÚRY, František. § 104e [Prověрка na místě]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1565.

5. Závěr hlavního líčení

5.1. Doplnění dokazování a závěrečné řeči

Po provedení všech důkazů zjistí obligatorně předseda senátu podle § 215 odst. 4 TrŘ dotazem na strany, zda nečiní návrhy na doplnění dokazování. Pakliže jedna ze stran učiní takový návrh, je soud povinen o něm rozhodnout. Buď předseda senátu rozhodne, že takový důkaz má být proveden a v takovém případě hlavní líčení odročí nebo umožní příslušné straně, aby takový důkaz rovnou provedla, anebo naopak takový návrh zamítne.²²⁷

Podle Ústavního soudu není povinností soudu vyhovět každému návrhu, avšak prováděné důkazy musí být v úměrném poměru obou stran.²²⁸ Judikatura rozlišuje celkem tři důvody pro odmítnutí navrženého důkazu, přičemž prvním je zejména fakt, že skutečnost, která má být důkazem ověřena či vyvrácena, nesouvisí s předmětem řízení. Druhým důvodem je, že důkaz není schopný ověřit nebo naopak vyvrátit tvrzenou skutečnost. Konečně, důkaz bude soudem odmítnut, jestliže je považován za nadbytečný. Dle ÚS je nadbytečnost „...argument, dle něhož určité tvrzení, k jehož ověření nebo vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností (s praktickou jistotou) ověřeno nebo vyvráceno.“²²⁹

Rozhodnutí o odmítnutí důkazu činí senát, musí být řádně odůvodněno a má formu usnesení, proti kterému není přípustná stížnost.²³⁰ Judikatura ÚS v řadě svých nálezů vyložila pojem tzv. opomenutých důkazů. Jedná se o takové důkazy, které, ačkoliv byly stranami navrženy, soud neprovedl a své rozhodnutí buď adekvátně neodůvodnil anebo jej zcela opomenul (tedy v odůvodnění rozhodnutí není žádná nebo jen okrajová zmínka o důvodu neprovedení).²³¹ Opomenuté důkazy mají za následek porušení práva na spravedlivý proces.

Jestliže strany již nemají žádné důkazní návrhy nebo předseda senátu rozhodl, že již další důkazy nebudou prováděny, prohlásí předseda senátu dokazování za skončené a udělí slovo k závěrečným řečem.

²²⁷ PÚRY, František. § 215 [Součinnost stran při dokazování]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2697.

²²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. I. ÚS 32/95.

²²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 733/01.

²³⁰ PÚRY, František. § 215 [Součinnost stran při dokazování]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2697.

²³¹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 30. 6. 2004 sp. zn. IV. ÚS 570/03, nález Ústavního soudu ze dne 10. 10. 2022 sp. zn. III.ÚS 173/02.

Cílem závěrečných řečí je ovlivnit soud ve svých úvahách a zároveň prezentovat své stanovisko k projednávané věci. Jde zároveň o projev práva obžalovaného vyjádřit se ke všem prováděným důkazům. Vzhledem k tomu, že následují po skončení dokazování, nelze je použít jako důkaz.

Trestní řád nikterak neurčuje, jaký má být obsah závěrečné řeči, je však třeba, aby se týkala projednávané věci. V případě vybočení ji má dle § 216 odst. 4 TrŘ předseda senátu možnost přerušit.

Jako první přednese svou závěrečnou řeč státní zástupce, ve které by měl zejména shrnout a zhodnotit výsledky dokazování. Uvede, které skutečnosti považuje za prokazané a pokud usoudí, že je nutné skutek posoudit podle jiného ustanovení, než bylo uvedeno v obžalobě, odůvodní takové změny. Dále navrhne druh trestu a v jaké sazbě. Zároveň by měl uvést možnosti nápravy pachatele a jeho poměry.

Další přednese závěrečnou řeč poškozený a po něm zúčastněná osoba (mají-li zmocněnce, přednese ji místo nich), je-li to nutné, určí pořadí předseda senátu. Poškozený se může vyjádřit nejen o svém nároku, ale také v otázce viny obžalovaného, a to nejen proto, že představuje podklad pro úspěšné vymožení nároku, ale také se může jednat o určité zadostiučinění.

Jako poslední mluví vždy obžalovaný, případně jeho obhájce. V případě řízení proti mladistvému má však OSPOD právo na závěrečnou řeč po mladistvém. Jestliže se vede společné řízení proti právnické osobě, závěrečnou řeč přednese obhájce právnické osoby, poté zástupce právnické osoby, následované obhájcem fyzické osoby, a nakonec sama fyzická osoba.

Obhájce by měl ve své závěrečné řeči shrnout taktéž výsledky dokazování, a to takové, které dokazují nevinu nebo zmírňují vinu obžalovaného (viz povinnosti obhájce dle § 41 odst. 1 TrŘ). Jak poukazuje Kratochvíl, ač je advokát vázán klientovými pokyny a snaží se prokázat jeho nevinu, není vyloučeno, že se během hlavního líčení změní důkazní situace. Za těchto okolností by měl klienta upozornit, že může být vhodné vinu uznat a advokát by se tak měl snažit prosadit mírnější trest, než navrhuje státní zástupce.²³²

Ustanovení § 216 odst. 3 TrŘ umožňuje obžalovanému (nebo jeho obhájci) provést repliku, tedy reagovat na závěrečnou řeč státního zástupce. Jestliže to předseda senátu povolí,

²³² KRATOCHVÍL, Jiří. Závěrečná řeč obhájce – nejdůležitější ústní projev advokáta. Trestněprávní revue, 2015, č. 1, s. 7-8.

může státní zástupce na tuto repliku reagovat, na což má strana obžalovaného opět právo reagovat.²³³

Jakmile skončí přednes závěrečných řečí, má obžalovaný právo na poslední slovo. Účelem je umožnit obžalovanému naposledy ovlivnit rozhodnutí soudu, než se odebere k závěrečné poradě. Předně by se měl zaměřit na otázky viny, osobní poměry, dosavadní život a vyjádřit své pocity z trestního řízení. Poslední slovo nesmí být zaměňováno se závěrečnou řečí, a proto i v případě, kdy obžalovaný nevyužil svého práva na závěrečnou řeč, musí být dotázán, zda si přeje využít práva na poslední slovo.²³⁴

Během posledního slova nesmí být přerušován a ani mu nesmí být kladeny otázky. V krajním případě však může předseda senátu poslední slovo přerušit, jestliže vybočuje z projednávané věci či působí rušivě nebo urážlivě.²³⁵ Není vyloučeno, že vzhledem k závěrečným řečem, poslednímu slovu nebo závěrečné poradě vyjde najevo, že je třeba doplnit dokazování. V takovém případě se usnese, že dokazování bude pokračovat a v závěru je třeba dát opět prostor pro závěrečné řeči a poslední slovo.

5.2. Rozhodnutí soudu v hlavním líčení

Vůbec nejdůležitějším vyvrcholením celého hlavního líčení je rozhodnutí soudu o podané obžalobě. Soudním rozhodnutím se hlavní líčení končí a zároveň jím soud realizuje účel trestního řízení v nejširší míře.

Rozhodnutí, která soud činí, lze podle své povahy rozdělit do tří skupin. Rozhodnutí zatímní povahy nepředstavují překážku *res iudicata* a věc neřeší konečným způsobem. Takovým rozhodnutím je usnesení o přerušení trestního stíhání, o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu a také o vrácení věci státnímu zástupci k došetření.

Druhou skupinu představují meritorní rozhodnutí, která po nabytí právní moci představují překážku věci rozhodnuté. Jmenovitě jde o odsuzující i zprošťující rozsudek, usnesení o zastavení trestního stíhání, usnesení o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání, usnesení o postoupení věci mimosoudnímu orgánu a usnesení o odstoupení od trestního stíhání mladistvého.

²³³ PÚRY, František. § 216 [Pořadí, replika, přerušení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2701–2704.

²³⁴ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 632-635.

²³⁵ PÚRY, František. § 217 [Poslední slovo]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2705.

Zvláštní povahu má podmíněné zastavení trestního stíhání, neboť je tzv. rozhodnutím mezitímním, tedy takové, které se po uplynutí doby a splnění stanovených podmínek stává meritorním rozhodnutím.²³⁶

Dle zásady obžalovací rozhoduje soud jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu (§ 220 odst.1 TrŘ).

Soud tak musí krom jiného přezkoumat, že se rozhodnutí týká stejného obviněného a stejného skutku, jaký je uveden v obžalobě. Určení totožnosti obviněného nebude zpravidla činit potíže, dle Nejvyššího soudu ČSR je skutek: *„Momentem, který dělí pachatelovo jednání na různé skutky, je následek závažný z hlediska trestního práva, který pachatel způsobil nebo chtěl způsobil. Za jeden skutek lze považovat jen ty projevy vůle pachatele navenek, které jsou pro tento následek kauzální, pokud jsou zahrnuty jeho zaviněním.*²³⁷

Nutno podotknout, že judikatura dovodila, že skutek, uvedený v obžalobě, nemusí být naprosto identický s tím, o kterém bude rozhodnuto. Soud musí vždy přihlédnout i k novým zjištěním, co se skutkového stavu věci týče, ke kterým dojde během dokazování, a tak není vyloučeno, že se skutkové okolnosti oproti obžalobě změní. Totožnost skutku bude zachována, jestliže bude zachována buď totožnost jednání²³⁸, nebo totožnost následku.²³⁹ Zároveň k zachování totožnosti (skutku, jednání nebo následku) postačí, jestliže bude zachována alespoň částečná totožnost v podstatných aspektech.

Soud dle ustanovení § 220 odst. 3 TrŘ, není vázán právním posouzením skutku, a tak není vyloučeno, že skutek vyhodnotí jako závažnější trestný čin, než tak učinil státní zástupce v obžalobě. Na tuto možnost musí být obžalovaný upozorněn předsedou senátu.

Pokud by o tom však nebyl obžalovaný upozorněn při doručení obžaloby (§ 190 odst. 2 TrŘ), musí jej dle § 225 odst. 2 TrŘ předseda senátu upozornit v hlavním líčení, a to před vynesáním rozsudku. Jestliže si v důsledku toho bude chtít obžalovaný připravit obhajobu, předseda senátu obligatorně odročí hlavní líčení.

Jestliže vyjde při dokazování najevo, že obžalovaný spáchal další skutek, který není uvedený v obžalobě, předseda senátu vrátí věc státnímu zástupci k došetření, pokud o to státní zástupce požádá z důvodu společného projednání.²⁴⁰

²³⁶ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 649-650.

²³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze 7. 5. 1984 sp. zn. 3 Tz 6/84.

²³⁸ Např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 18. 10. 1971 sp. zn. 6 Tz 39/71.

²³⁹ Např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 25. 1. 1979 sp. zn. 5 Tz 2/79.

²⁴⁰ JELÍNEK, Jiří a kol: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021, str. 648.

Obsah rozhodnutí je stanoven tajným hlasováním na poradě senátu. Krom členů senátu a zapisovatele nesmí být přítomna žádná jiná osoba. Výjimku představuje náhradní soudce, který byl přibrán za absentující soudce.

Ustanovení § 126 TrŘ stanovuje demonstrativní výčet okolností, které má soud posoudit, avšak není vyloučeno, že bude muset rozhodnout i o jiných souvisejících záležitostech (např. zda trvají důvody vazby). Senát tak musí nejdříve zhodnotit, zda je obžalovaný vinný a podle toho se následně radí o souvisejících záležitostech.

Po poradě následuje hlasování. Jako první hlasuje vždy fyzicky nejstarší přisedící, následuje mladší přisedící, a nakonec hlasuje předseda senátu, přičemž hlasy mají stejnou váhu. Jestliže není možné dosáhnout většiny hlasů (např. při rozhodování o výši trestu), připočítávají se nejméně příznivé hlasy k příznivějším, dokud není dosaženo většiny.

O hlasování je sepsán protokol, který je podepsán všemi přítomnými a připojen k protokolu o jednání soudu. Obálku s protokolem o hlasování může otevřít jen předseda nadřízeného soudu při rozhodování o opravném prostředku a předseda senátu Nejvyššího soudu při rozhodování o stížnosti pro porušení zákona.

Pro všechny přítomné platí, že o obsahu porady a hlasování je nutné zachovat mlčenlivost, a to i po skončení výkonu funkce, nejsou-li této povinnosti zproštěni právním předpisem nebo povolnou osobou.

Rozsudek musí být vždy vyhlášen veřejně, a to i v případě, že byla veřejnost z předcházejícího jednání vyloučena. Zpravidla je vyhlášen ihned po předcházejícím jednání, případně je možné vyhlášení odročit, avšak nanejvýše na dobu tří dnů. Jelínek k tomu poznamenává, že v případě zvláště složitých případů není tato lhůta dodržována. Jedná se však o pořádkovou lhůtu, proto s jejím porušením není spojován žádný účinek.²⁴¹

Jelínek zde navrhuje, aby byla tato lhůta *de lege ferenda* prodloužena nebo bylo stanoveno, že ve výjimečných případech lze hlavní líčení odročit na delší dobu. Domnívám se, že by taková úprava nemusela nutně vést k plynulejšímu vyhlášení rozsudků, neboť si dovedu představit, že by byl argument „výjimečných případů“ nezřídka zneužíván soudci a strany by čekaly na vyhlášení ještě déle, než je tomu nyní.

Před vyhlášením rozsudku nechá předseda senátu přítomné zavolat zpět do jednacích místností a vyzve je, aby povstali a následně vyhlásí rozsudek a jeho výrokové části. Vždy je nutné, aby v souladu s § 128 odst. 2 TrŘ zazněla úvodní slova „Jménem republiky“, plné znění výroku, alespoň podstatná část odůvodnění a poučení o opravném prostředku.

²⁴¹ JELÍNEK, Jiří, Jiří ŘÍHA a Zdeněk SOVÁK. Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges)., str. 79.

Zde stojí za povšimnutí poznatek, na který upozorňují shodně Jelínek²⁴² i Čeplová.²⁴³ Jestliže trestní řád stanoví, že podle § 120 odst. 3 TrŘ, musí výrok obsahovat všechny taxativně uvedené náležitosti, aby trestně relevantní skutky nebylo možné zaměnit s jinými skutky, je třeba ho vyhlásit v úplné shodě s rozsudkem, jak byl odhlasován. To má ve složitých věcech s velkým množstvím subjektů za následek, že soud v extrémních případech stráví vyhlásováním rozsudku řadu hodin, a to stále za přítomnosti všech ve stoje. Další nevýhodou je fakt, že takové vyhlásování probíhá čistě mechanickým čtením a při dlouhém přednesu není vyloučeno, že dojde k přechytnutím či přehlédnutí textu, přičemž takovou chybu nelze jakožto ústní úkon opravit usnesením. Nakonec je také důležité zmínit i to, že takové ustanovení má negativní ekonomický dopad, neboť obhájci jsou za takový pasivní poslech stále honorováni jako za jeden úkon právní pomoci.

Na základě těchto argumentů nevidím, krom zachování určité tradice, řádný nebo praktický důvod pro ponechání vyhlásování v takové podobě jako je tomu dnes. De lege ferenda bych proto uvítal například kdyby byl opis výroku předložen stranám k nahlédnutí a při vyhlásování se na něj předseda senátu pouze odkázal.

Po vyhlášení rozsudku následuje jeho stručné odůvodnění. Není možné, aby jej předseda senátu vůbec neodůvodnil nebo se pouze odkázal na písemné vyhotovení. Následně předseda senátu prohlásí jednání za skončené a vyzve přítomné, aby opustili jednací místnost.

Jako další povinnost stanovuje § 129 odst. 1 TrŘ vyhotovit rozsudek písemně. Ustanovení § 129 odst. 3 TrŘ pak stanoví pořádkové lhůty, ve kterých má být rozsudek vyhotoven, jestliže nebyl vyhotoven již na poradě. V praxi je však vzhledem k rostoucím nárokům na odůvodnění vyhotovení na poradě spíše výjimkou, proto si myslím, že de lege ferenda by mohlo být toto ustanovení úplně vypuštěno a byly ponechány pouze lhůty pro vyhotovení.

Posledním úkonem je doručení rozsudku obžalovanému, státnímu zástupci, poškozenému (uplatnil-li nárok) a zúčastněné osobě. Doručuje se taktéž obhájci, zákonným zástupcům a zmocněncům, případně také OSPODu a probační a mediační službě. Rozsudek je doručován do vlastních rukou, avšak s výjimkou obžalovaného lze využít také náhradního doručení.²⁴⁴

²⁴² JELÍNEK, Jiří, Jiří ŘÍHA a Zdeněk SOVÁK. Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges), str. 81-82.

²⁴³ ČEPLOVÁ, Veronika. Vyhlášení rozsudku a jeho náležitosti. Trestněprávní revue, 2009, č. 12, s. 376-379.

²⁴⁴ JELÍNEK, Jiří, Jiří ŘÍHA a Zdeněk SOVÁK. Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges), str. 92-94.

Závěr

Závěrem je třeba shrnout výše zmíněné poznatky a naznačit směry, kterými se bude v dalších letech právní úprava hlavního líčení s největší pravděpodobností ubírat.

Je bezesporu, že nový trestní řád je nezbytný, neboť jsou do současného řádu přijímány nové instituty, na které současný trestní není koncipován. Jak bylo v diplomové práci několikrát uvedeno, současným trendem je urychlovat trestní řízení a tím také dosahovat větší hospodárnosti. Není proto ani překvapivé, že zde byly i debaty o tom, zda by měla být hospodárnost uvedena jako jedna ze základních zásad. V novele z roku 2020 byly přijaty nové instituty jako je prohlášení viny, určení nesporných skutečností a také možnost uzavřít dohodu o vině a trestu na všechny trestné činy. Zákonodárce tak chce zabránit táhlým hlavním líčením, které mohou trvat i roky. Dle mého názoru je však třeba hledat hranici mezi rychlostí a spravedlivým potrestáním obžalovaného.

Díky inspiraci angloamerickým právním systémem a rozšiřující se judikatuře ESLP, dochází k posilování kontradiktornosti trestního řízení. Nedávné novely rozšířily uplatnění dohody o vině a trestu a také zavedly institut vyjádření k obžalobě před hlavním líčením a po jeho zahájení. Chystaná rekodifikace její význam ještě posílila tím, že ji uvádí mezi základní zásady.

V rámci dokazování v hlavním líčení je tak dáno více prostoru straně obžaloby a obhajoby, aby samy předkládaly soudu své argumenty a důkazy a vzájemně na ně reagovaly, přičemž soud spíše ustupuje do pozadí. Zároveň se debatuje o tom, aby byl státní zástupce více aktivní při dokazování. Nesouhlasím však s některými návrhy, kterými je kupříkladu zavedení formálního důkazního břemene, na základě kterých by se ze soudu stal spíše pasivní pozorovatel. Pokud má soud rozhodnout v tak závažné věci, jako je posouzení viny pachatele trestného činu, má tak činit na základě skutkového zjištění bez důvodných pochybností, a tedy nespokojit se pouze s tvrzeními stran.

Dle mého soudu se laický prvek v soudnictví v dohledné době dostane na křižovatku, zda bude zachován v pozměněné podobě nebo úplně zrušen. Jak jsem již naznačil v příslušné podkapitole, kde jsou shrnuty některé argumenty pro i proti, stávající úprava je nedostačující a jestliže stát preferuje cestu, kterou ušetří na nákladech řízení, tak souhlasím s tím, aby byla přítomnost laiků u soudu zrušena, s výjimkou těch nejzávažnějších trestných činů.

Bez povšimnutí také nesmí zůstat narůstající počet práv poškozeného. Jmenovitě jde kupříkladu o možnost vyhledávat a navrhnout důkazy nebo si přibrat podpůrce, které by se měly objevit v novém trestním řádu. Stojí tak za uvažovanou, zda takové postavení neposílí de

lege ferenda také při sjednávání dohody o vině a trestu nebo kupříkladu rozšířit používání oddělených čekáren, jejichž cílem bude zabránit sekundární viktimizaci.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

- CÍSAŘOVÁ, Dagmar, FENYK, Jaroslav, GRIVNA, Tomáš. a kol.: Trestní právo procesní, 7. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2019;
- ČEPLOVÁ, Veronika. Vyhlášení rozsudku a jeho náležitosti. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 12;
- FRYŠTÁK, Marek. Trestní právo procesní. Vyd. 2., přeprac. Ostrava: Key Publishing, 2009. Právo (Key Publishing);
- GARGULÁK, Michal. Nedostatky v úpravě povolávání přísedících do senátů v trestních věcech. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 3;
- HENDRYCH, Dušan a kol. Právní slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009;
- HERCZEG, Jiří. Média a trestní řízení. Praha: Leges, 2013. Praktik (Leges);
- HERCZEG, Jiří. Zásada veřejnosti a přístup médií na jednání soudu. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 1;
- CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. Dokazování v trestním řízení: trestněprávní a kriminalistické aspekty. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2018;
- JELÍNEK, Jiří a kol. Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2018;
- JELÍNEK, Jiří a kol.: Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2021;
- JELÍNEK, Jiří, ed. Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2016, trestní sekce. Praha: Leges, 2016. Teoretik;
- JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges);
- JELÍNEK, Jiří, UHLÍŘOVÁ, Marta. Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges, 2011;
- JELÍNEK, Jiří. a kol. Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges. 2020;
- JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 10;
- JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy. Praha: Leges. 2013;
- JELÍNEK, Jiří; GRIVNA, Tomáš. Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha: Leges, 2012;
- KOCINA, Jan. Zásada bezprostřednosti v trestním řízení a změna složení senátu. *Bulletin advokacie*, 2022, č. 7-8;
- KRATOCHVÍL, Jiří. Závěrečná řeč obhájce – nejdůležitější ústní projev advokáta. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 1;

- KUČERA, Jiří. Adhezní řízení a jeho vztah k civilnímu procesu. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 9;
- MAREK, Tomáš. K otázce laického prvku v justici. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 7-8;
- MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 11;
- MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. *Bulletin advokacie*, 2022, č. 1-2;
- MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019;
- MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008. č. 1;
- NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo procesní*, 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017.
- ODEHNALOVÁ, Jana. Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty. *Právní rozhledy*, 2011, č. 14;
- PIPEK, Jiří. Nad paragrafem 2 odstavec 5, věta první, trestního řádu. *Právní rozhledy*, 1999, č. 8;
- PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne? *Trestněprávní revue*, 2010, č. 7;
- Rekodifikace trestního práva procesního (aktuální problémy). Praha: PF UK, 2008;
- REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 1982, červen-září;
- SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004;
- SOKOL, Tomáš. Ještě k odročení úkonu z důvodu na straně obhájce a k právu na obhajobu. *Bulletin advokacie*, 2010, č. 1-2;
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013;
- ŠÁMAL, Pavel, DĚDIČ, Jan, GŘIVNA, Tomáš, PŮRY, František, ŘÍHA, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018;
- ŠÁMAL, Pavel, HRACHOVEC, Petr, SOVÁK, Zdeněk, PŮRY, František.: *Trestní řízení před soudem prvního stupně*, Praha, C. H. BECK 1996;
- ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.;
- ŠÁMAL, Pavel. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu. *Trestněprávní revue*, 2008, č. 12;
- ŠÁMAL, Pavel. Průtahy a obstrukce v trestním řízení a jejich příčiny. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 2;
- ŠÁMAL, Pavel. Výběr ze soudních rozhodnutí z oblasti trestněprávní. *Soudní rozhledy*, 2002, č. 7;
- ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, 1999;
- ŠELLENG, Dalibor. Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení. *Bulletin advokacie*, 2022, č. 9;

- TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a Ingrid, GALOVCOVÁ, ed. Pocta Jiřímu Jelínkovi. Praha: Leges, 2020. Teoretik;
- VANTUCH, Pavel. K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby. Bulletin advokacie, 2021, č. 4;
- VANTUCH, Pavel. K právu svědka na přítomnost advokáta při svém výslechu ve světle nálezu Ústavního soudu II. ÚS 386/2004. Bulletin advokacie, 2005, č. 5;
- VANTUCH, Pavel. Může předseda senátu vyzvat obhájce, aby provedl důkaz, který navrhla strana obhajoby?. Trestněprávní revue, 2004, č. 8;
- VANTUCH, Pavel. Nesporné skutečnosti z pohledu rovnosti stran v řízení před soudem. Bulletin advokacie, 2023, č. 6;
- VANTUCH, Pavel. Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2010;
- VANTUCH, Pavel. Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019;
- VANTUCH, Pavel. Ustanovení § 37 odst. 3 TrŘ a institut hlavního obhájce. Bulletin advokacie, 2004, č. 6;
- VANTUCH, Pavel. Vyjádření obžalovaného k obžalobě po zaslání jejího opisu. Bulletin advokacie, 2022, č. 5;
- VANTUCH, Pavel. Vyjádření obžalovaného k obžalobě v hlavním líčení po výzvě předsedy senátu. Bulletin advokacie, 2022, č. 6;
- ZÁHORA, Jozef (ed.). Teoretické a praktické problémy dokazovania. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008;
- ZAORALOVÁ, Petra. Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze. Praha: Leges, 2018. Teoretik;
- ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ Milana. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015.

Seznam použitých internetových zdrojů

- GŘIVNA, Tomáš. Základní zásady trestního řízení ve světle rekodifikace trestního řádu. [online]. 2015. [cit. 13. 4. 2023]. Dostupné zde: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu>;
- HÁJEK, Tomáš. Dohoda o vině a trestu z pohledu poškozeného. [online]. 2018. [cit. 5. 8. 2023]. Dostupné zde: <https://www.epravo.cz/top/clanky/dohoda-o-vine-a-trestu-z-pohledu-poskozeneho-107180.html>;
- KUČERKA, Miroslav. Vyjádří se obhájce nebo obžalovaný? § 214 TrŘ a nejednotná praxe. [online]. 2015. [cit. 16. 6. 2023]. Dostupné zde: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/vyjadri-se-obhajce-nebo-obzalovany-214-tr-nejednotna-praxe>;
- Ministerstvo spravedlnosti ČR. České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva, str. 20 [online]. [cit. 15. 8. 2023]. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/statisticke-udaje-z-oblasti-justice>;

- Ministerstvo spravedlnosti ČR. Rekodifikace trestního práva procesního. [online]. [cit. 14. 6. 2023]. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>;
- MULÁK, J. Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe [online]. 2019. [cit. 16.6. 2023]. Dostupné zde: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-kontradiktornosti-v-trestnim-rizeni-evropske-souvislosti-a-ceska-reflexe>;
- SHRBENÝ František. Když svědek tuší, aneb problematika zásady veřejnosti hlavního líčení. [online]. 2020. [cit. 17.6. 2023]. Dostupné zde: <https://www.epravo.cz/top/clanky/kdyz-svedek-tusi-aneb-problematika-zasady-verejnosti-hlavniho-liceni-111416.html>;
- ŠÁMAL, Pavel. Rekodifikace trestního řádu. In: Právní prostor [online]. 2015. [cit. 27. 6. 2023]. Dostupné zde: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekodifikace-trestniho-rad>;
- TEXTL, David. Dohoda o vině a trestu uzavřená v hlavním líčení – Qui bono? [online]. 2021. [cit. 5. 8. 2023]. Dostupné zde: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dohoda-o-vine-trestu-uzavrena-v-hlavnim-liceni-qui-bono>;
- VÁVRA, Libor. Laický prvek v soudním řízení. [online]. 2019. [cit. 5. 6. 2023]. Dostupné zde: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu>.

Seznam použitých právních předpisů

- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod;
- Německý trestní řád ze dne 7. 4. 1987 (Strafprozeßordnung – StPO);
- Spolkový zákon ze dne 12.6. 1981 BGBl. 314/1981, o tisku a dalších sdělovacích prostředcích;
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky;
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky;
- Vyhláška č. 44/1992 Sb., Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o náhradách za vykonávání funkce přisedícího;
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád);
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů;
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim;
- Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů;
- Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů;

- Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád);
- Zákon o soudech ze dne 9. 5. 1975 (BGBl. I S. 1077) (Gerichtsverfassungsgesetz).

Seznam použité judikatury

- Nález Ústavního soudu sp.zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24.11.2004;
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 10 2022 sp. zn. III.ÚS 173/02;
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10 2007, sp. zn. III.ÚS 528/06 ze dne 11. 10. 2007;
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2004, sp. zn. IV.ÚS 538/03;
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 6. 1997, sp. zn. III. ÚS 68/97;
- Nález Ústavního soudu ze dne 14. 2 2008 sp. zn. II. ÚS 2672/07;
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. I. ÚS 32/95;
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2565/19;
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I.ÚS 2852/14;
- Nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 733/01;
- Nález Ústavního soudu ze dne 3. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 104/96;
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 2448/08;
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 6. 2004 sp. zn. IV. ÚS 570/03;
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. 12. 1997, sp. zn. III.ÚS 149/97;
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. 6. 1998, sp. zn. III. ÚS 308/97;
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. 6. 1998, sp. zn. III. ÚS 398/97;
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2867/16;
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 12/10;
- Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 642/04;
- Rozhodnutí ESLP ze dne 25. 8. 1987, č. 9912/82, ve věci Lutz proti Německu;
- Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 03. 01. 1967, sp. zn. 2 To 709/66;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 19. 3. 1986, sp. zn. 4 To 9/86;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 10. 3. 1977, sp. zn. 11 Tz 9/77;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 18. 10. 1971 sp. zn. 6 Tz 39/71;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 23. 2. 1972 sp. zn. 11 Tz 16/72;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 25. 1. 1979 sp. zn. 5 Tz 2/79;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 7. 7. 1977 sp. zn. 3 Tz 39/76;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze 7. 5. 1984 sp. zn. 3 Tz 6/84;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 26.1. 1981, ve věci Chandler v. Florida [449 U.S. 560 (1981)];

- Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 1962, sp. zn. Pls 1/62 s. 31 a 32, zveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením R II/1962;
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 20. 5. 1976 sp. zn. 4 Tz 88/76;
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 21. 6. 1979 sp. zn. 4 Tz 31/79;
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z 15. 8. 1991 sp. zn. 11 Tz 53/91;
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 01. 1968, sp. zn. 2 Tz 22/67;
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze 14. 5. 1968, 7 Tz 20/68;
- Rozsudek S.N. v. Švédsko ze dne 2. 6. 2002, stížnost č. 34209/96;
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 9. 1994 sp. zn. 4 To 354/94;
- Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 21. 11. 2001, sp. zn. 6 To 947/2001;
- Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 3. 2. 1999 sp. zn. 7 To 388/98;
- Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 6. 10. 1999, sp. zn. 8 To 335/99;
- Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 6. 10. 1999, sp. zn. 8 To 335/99;
- Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 8. 7. 1998 sp. zn. 8 To 470/98;
- Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 22. 2. 1988, sp. zn. 4 To 12/88;
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. 11 Tdo 1202/2010;
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. 3 Tdo 87/2012;
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2021, sp. zn. 8 Tdo 258/2021;
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 1999, sp. zn. 8 Tz 77/99;
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 12. 2003 sp. zn. IV. ÚS 487/03;
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 29. 10. 2009, sp. zn. 6 To 12/2009;
- Usnesení Vrchního soudu v Praze z 27. 9. 1993 sp. zn. 7 To 181/93;
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 8. 1995 sp. zn. 11 Tz 19/95;
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 10. 1999, sp. zn. 12 To 96/99;
- Vrchní soud v Praze, rozsudek sp. zn. 7 To 42/95 ze dne 6. 6. 1995.

Seznam ostatních zdrojů

- Nejvyšší státní zástupce: Pokyn obecné povahy č. 8/2009, o trestním řízení, č. 8/2009 Pop;
- Zpráva veřejného ochránce práv ze dne 9. 4. 2013, sp. zn. 8136/2012/VOP.

HLAVNÍ LÍČENÍ

Abstrakt

Tématem této diplomové práce je hlavní líčení, jakožto nejvýznamnější stádium trestního řízení. Právě v něm dochází ke zjištění skutkového stavu na základě dokazování podle přesně daných ustanovení českého trestního řádu a následně také vyslovení viny či nevinu obžalovaného.

Obsahem této práce je popis průběhu hlavního líčení, a to od vymezení základních zásad, na kterých je vystavěno, přes jeho přípravu, provádění dokazování, až po vynesení rozhodnutí soudu v závěru. Pozornost je věnována teoretickému výkladu stěžejních institutů a také problémům, se kterými se praxe setkává. Práce je doplněna příslušnou judikaturou, úpravou řízení ve věcech mladistvých a právnických osob, a také návrhy de lege ferenda, které jsou buď již součástí návrhu nového trestního řádu nebo by její součástí měly být.

Diplomová práce je tvořena celkem pěti kapitolami, úvodem a závěrem.

První kapitola se podrobně věnuje uplatnění základních zásad trestního řízení v hlavním líčení a také pojednává o diskutovaném vyjádření a umístění těchto zásad v novém trestním řádu. Jedna z podkapitol podrobněji rozebírá institut dohody o vině a trestu z hlediska zásad.

Druhá kapitola popisuje přípravu hlavního líčení, a to zejména doručení obžaloby a jeho samotné nařízení. V rámci jedné podkapitoly je pak rozebrán laický prvek ve složení soudu.

Obsahem třetí kapitoly je zahájení hlavního líčení, přítomnost jednotlivých osob, přednes obžaloby a další související úkony.

Čtvrtá kapitola rozebírá dokazování v hlavním líčení a jednotlivé důkazní prostředky, společně s hodnocením důkazů a návrhy de lege ferenda.

Pátá kapitola následně uvádí závěrečné řeči a jednotlivá rozhodnutí v závěru hlavního líčení, přičemž největší pozornost je věnována rozsudku.

Závěr diplomové práce pak shrnuje současnou situaci, ve které se hlavní líčení nachází a také naznačuje směry, kterými by se mohla nová právní úprava vydat.

Klíčová slova:

hlavní líčení

trestní řízení

obžalovaný

CRIMINAL TRIAL

Abstract

The subject of this thesis is the criminal trial as the most important stage of the criminal proceedings. In this stage, the facts are established on the basis of evidence according to the precise provisions of the Czech Criminal Procedure Code and subsequently, the guilt or innocence of the defendant is determined.

Aim of this thesis is to describe the criminal trial, from the definition of the basic principles on which it is based, through its preparation, taking of evidence, to the court's decision at the end. The emphasis is on theoretical interpretation of the key institutes and also to the problems encountered in practice. The thesis is supported with relevant case law, proceedings in juvenile and corporate cases, and also with *de lege ferenda* proposals that are either already part of the draft of the new Criminal Procedure Code or should be part of it.

The thesis consists of a total five chapters, an introduction and a conclusion.

The first chapter deals in detail with the application of the basic principles of criminal procedure in the criminal trial and also discusses the debated expression and placement of these principles in the new Criminal Procedure Code. One of the subchapters discusses in detail the institution of plea bargaining in terms of the principles.

The second chapter describes the preparation of the criminal trial, focusing on the delivery of the indictment and the ordering of the trial itself. The subchapter then discusses the laic element in the composition of the court.

The content of the third chapter is the opening of the criminal trial, the presence of the persons, the presentation of the indictment and other related acts.

The fourth chapter discusses the evidence in the criminal trial and the various means of proof, together with the evaluation of the evidence and *de lege ferenda* proposals.

The fifth chapter subsequently presents the closing arguments and individual decisions at the conclusion of the criminal trial, with most attention being paid to the judgment.

The conclusion of the thesis summarizes the current situation in which the criminal trial is situated and also suggests directions that new legislation might take.

Keywords:

criminal trial

criminal proceedings

defendant